

keramiske noter 37/2013

19. årgang

Udstillinger hvor og hvornår ved Gunnar Jakobsen

Udstillingsoversigten er udarbejdet på grundlag af afsøgninger på Internettet. Oversigten er ikke udtømmende og publiceres med forbehold for eventuelle aflysninger/ændringer. Inden et eventuelt besøg bør man derfor undersøge, om udstillingen nu er blevet til noget samt udstillingens åbningstider.

Der henvises tillige til tillægget til *keramiske noter* 29/2009, der indeholder en oversigt over museer og gallerier fortrinsvis i Europa. Oversigten er ikke udtømmende, men vil være en god hjælp, hvis man skal rundt i Europa og gerne vil se keramik på sin vej.

En afsøgning af Internettet kan stærkt anbefales, inden man begiver sig afsted. Websites med gode museums- og udstillingsoversigter:

<http://icom.museum/vlmp/world.html> [Museums around the world]

www.konstkalendern.se [Sverige]

www.studiopottery.co.uk [Storbritannien]

www.keramik-atlas.de [Tyskland]

www.ceramique.com [Frankrig]

Nogle af de bedre tidsskrifter indeholder også gode omfattende udstillingsoversigter som bl.a.:

Ceramic Review - www.ceramicreview.com

Neue Keramik/New Ceramics - www.neue-keramik.de.

Danmark

København

Ann Linnemann studie galleri, Kronprinsessegade 51, 1306 København K. Tlf 33 93 35 03. Website: <http://annlinnemann.blogspot.com/>.

Copenhagen Ceramics, Smallegade 46, baghuset 2. sal tv, 2000 Frederiksberg. Galleriet holder som hovedregel Artist Talk kl. 14.00 lørdagen efter åbningen af en udstilling. Website: www.copenhagenceramics.com.

Officinet, Bredgade 66, 1260 København K. Website: www.danskekunsthandaandvaerkere.dk.

→06.04.13 *keramiske veje*. Bredgade Kunsthandel, Bredgade 69, 1260 København. Website: www.bredgade-kunsthandel.dk.

Beate Andersen, Bente Hansen, Sten Lykke Madsen, Bodil Manz, Malene Müllertz, Jane Reumert og Gunhild Aaberg.

→06.04.13 *Mesterværker*. 5-års jubilæum i galleriet. Ann Linnemann - Studie Galleri. Galleriet fejrer sit 5-års jubilæum med en fællesudstilling, hvor alle tidligere og dette års udstillere er inviteret til at vise hvert sit mesterværk - et af kunstneren valgt miniatureværk.

De personligt valgte værker viser den brede vifte af indfaldsvinkler, teknikker, temaer og kunstnere, der er set i galleriet siden åbningen i marts 2008. De fleste værker er keramiske; men også glas og fotografi har fundet vej i samspil med keramikken. Fra krukker til skulptur og installation.

Alle efterstræber at skabe helt særlige værker, *Mesterværker*; - og 'Mestrene' viser her det miniatureværk, de selv foretrækker. Nogle har valgt et ganske specielt ældre værk og andre viser nye udtryk, idéer og eksperimenter, de ser som deres mesterværk i miniatureformat... Alt er tilladt - bare det er et personligt valgt *Mesterværk* - mindre end 15 cm.

→07.04.13 *Tangibility* | Gitte Jungersen, Mariko Wada, Lea Mi Engholm, Lisbeth Voigt Durand og Ane Fabricius Christiansen. Officinet.

→09.06.13 *Arkitektonisk Stuegang*. Designmuseum Danmark, Bredgade 68, 1260 København K. Website: www.designmuseum.dk.

Udstillingen Arkitektonisk Stuegang er en samtidskunst-udstilling med deltagelse af keramikeren Karen Bennicke, billedkunstner Kaspar Bonnén, glaskunstner Lene Bødker, billedkunstner Ruth Campau, arkitekt Poul Ingemann, væver Gudrun Pagter og billedkunstner Jesper Rasmussen.

Udstillingens værker reflekterer over rum og genstande tilknyttet til de rum kunsten befinder sig i. Udstillingen har tidligere været vist på Silkeborg Bad. Til udstillingen på Designmuseum Danmark har flere af kunstnerne skabt nye værker med direkte henvisning til de omgivelser, der udstilles i.

→01.09.13 *Naturlighed · Billedhuggeren Mogens Bøggild*. Katalog. Thorvaldsens Museum, Bertel Thorvaldsens Plads 2, 1213 København K. Website: www.thorvaldsensmuseum.dk. Mogens Bøggild (1901-1987) er det 20. århundredes største, naturalistiske billedhugger i Danmark. Med skitser og modeller til store, offentlige monumenter som Radiofoniskulpturen foran Radiohuset på Rosenørns Allé og Ceresbrønden foran rådhuset i Aarhus, sætter en udstilling på Thorvaldsens Museum for første gang spot på Bøggilds offentligt placerede værker.

Udstillingen handler netop om Bøggilds skulpturer i det offentlige rum: Ceresbrønden i Aarhus, Bjørnebrønden i Nykøbing Falster, Radiofoniskulpturen i København, Hjort og ørne i Hillerød, Ørnebrønden på Sønderborg Slot, og To søstre i Glostrup. Selvfølgelig viser vi ikke værkerne selv. De står, hvor de står, og er tilgængelige for enhver. Det er hele det tilgrundliggende skitse materiale i form af tegninger og modeller, som udstillingen lægger frem, imidlertid ikke. Udstillingens målsætning er at komme bag om de færdige skulpturer ved hjælp af skitserne – ned til forudsætningerne og ind til de overvejelser, kunstneren har gjort sig.

Og skitserne og modellerne er ikke mindre interessante end de færdige værker, da Bøggild havde en forkærlighed for arbejdet med skitsen og processen. Nok var Bøggild længe om at levere de færdige værker, men han var lynhurtig på hænderne, når han modellerede sine skitser. Der er fart over feltet og en tydelig sanselig glæde ved leret som materiale.

Med sit fokus på skitser og modeller har udstillingen en udvidelse og et efterliv i det offentlige rum. Den spiller sammen med, det der står derude – forholder sig til disse værker. Publikum skal efter udstillingen ud og se værkerne i virkeligheden! Skitserne og udkastene skal give en større glæde ved og indsigt i de skulpturer, som mange ikke har kunnet undgå at lægge mærke til, selv om man måske ikke lige kender kunstnerens navn. Det er det, udstillingen skal råde bod på.

Et skarpt blik på naturen. Det særlige ved billedhuggeren Mogens Bøggild er, at han satte naturlighed over alt andet. I en tid, hvor kunsten skulle være abstrakt, insisterede han som naturalist på altid at tage udgangspunkt i naturstudiet. Det var Bøggilds opfattelse, at den kunstner, der ikke anerkendte iagttagelsen af naturen som kunstens fundament, løb en stor risiko for at blive overfladisk eller gå i selvsving.

Som oftest hentede Bøggild derfor sine motiver blandt dyrene. Og det er dyrelivets dramatiske sider, der især optog ham samt fastholdelsen af øjeblikket: Den fastholdte bevægelse, når ørnen slår med vingerne, når grisene løber og når hjorten brøler. Men Bøggilds dyremotiver handler alligevel også om mennesker. Det handler om den menneskelige eksistens. Når vi ser Ceresbrønden, også kaldet Grisebrønden, skal vi ikke kun tænke en so med sine unger, vi skal også tænke på en mor med sine børn.

20.03.13→ *Flora Danica*. Geologisk Museum, Statens Naturhistoriske Museum, Øster Voldgade 5-7, 1350 København K. Website: <http://geologi.snm.ku.dk>. I udstillingen Flora Danica viser Statens Naturhistoriske Museum nu en række af de originale, håndkolorerede kobbertryk

side om side med danske kunstneres arbejde med det gamle værk. Kunst og videnskab mødes i en udstilling, hvor bl.a. Tal R, Marianne Grønnow, John Kørner og Peter Holst Henckels værker kan opleves.

04.04.13-27.04.13 *Kasper Kaum Bonnén, Rose Eken, Fie Norsker og Andreas Schulenburg*. copenhagen ceramics. Four visual artists that each in their individual practices work in a variety of artistic media, here meet in a show of ceramic enterprise that has colourful, figurative narration of rich associative character as its pivotal point.

11.04.13-08.05.13 *3D Printed Pots*. Jonathan Keep. Ann Linnemann - Studie Galleri. Jonathan Keep eksperimenterer med 3D-print i keramiske materialer. Han arbejder idémæssigt og kunstnerisk frit med digitale transformationer af alt fra lyd til afkodning af naturobjekter, og skaber forunderlige objekter ud fra ualmindelige sammenhænge og fænomener i en sofistikeret kombination af teknologisk og keramisk viden. Fokus på at fortælle om nye muligheder, keramiske samtidsværker i dialog med den nyeste teknologi inden for 3D-print.

12.04.13-05.05.13 *Claydies*. Officinet.

02.05.13-25.05.13 *Lone Skov Madsen and Per Ahlmann*. copenhagen ceramics. Lone Skov Madsen and Per Ahlmann will be showing a series of new ceramic works, that each, formally and sculpturally, relate to one of ten predefined modes of presentation. The artists are each making one piece of work to be shown on the wall; one to be placed on a plinth; one to hang from the ceiling, etc. This dogmatic approach sets a common framework for the composing of the single piece as well as the exhibition as a whole. A well defined and distinctly proportioned exhibition-set-up, organized as a spatial reflection to emphasize and cultivate an obvious point about duo-shows - dissimilarities and affinities.

10.05.13-02.06.13 *Helle Vestergaard*. Officinet.

16.05.13-08.06.13 *Temperamenter*. Søren Thygesen. Ann Linnemann - Studie Galleri. Søren Thygesen konstruerer store rumspecifikke keramiske værker, der vokser som søjler, breder sig i rummet og kredser mellem arkitektur, skulptur og brugsting. Hans udgangspunkt er f.eks. en sindrig skæremaskine og den rene snitflade, der pludselig viser sig at kunne udforme millimetertynde efterårsblade, der virker tungere end deres høje opadstræbende søster-bladsøjler.

Kombination af materiale, værktøj og teknisk opfindsomhed mødes og sammensmelter med den kunstneriske idé til både arkitektur, samtidskunst og brugsting.

30.05.13-22.06.13 *Kristine Tillge Lund*. copenhagen ceramics. I examine our understanding of clay and ceramics, both as a physical material but also how it is situated within history and culture.

In projects I choose to reflect on a certain area within the ceramic field where properties and contexts are isolated,

revealed or altered, in order to create unanticipated perspectives.

For the exhibition in Copenhagen Ceramics I will focus on the unique characteristics of massproduction. One has to acknowledge ceramic industry as a huge part of the ceramic field. Whether it is the houses that we inhabit or the dishes we eat from, they are most often part of a grand production.

I will reflect on what makes a mass-produced object, what the connection is between production and product and what the relationship is between the mass-produced and the unique. I will approach the theme from various angles, and examine both the actual production process, but also how ceramic production is perceived in everyday life.

To be true to the subject I will make use of serial production methods, though employing them to achieve unconventional unique outcomes.

13.06.13-27.07.13 *Oprindelse*. Gunhild Aaberg & Gæst. Ann Linnemann - Studie Galleri. Fra 'Kyst til Kyst' ... Gunhild Aaberg fascineres af havet og havnen som gennemgående tema i sine ofte store skulpturelle former, der bærer mindelser om krukken, den traditionelle åbning, formens rummelige volumen. Kunstnerens og værkerens oprindelse, den traditionelle krukkes form, korpus/krop med ekko af hals, skulder, navle, hovedform, næb leder tankerne hen på sfæriske bærere af relikvier - eller fremtidens hemmeligheder?

29.06.13-18.08.13 *Knowledge & Dialogue*. Biennalen for Kunsthåndværk og Design 2013. Rundetaarn, Købmagergade 52A, 1150 København K. Website: www.rundetaarn.dk. På Biennalen vises Danmarks ypperste kunsthåndværkere og designere nye værker. Alle professionelle udøvere blev i efteråret 2012 inviteret til at ansøge om at komme med på udstillingen, men kun de bedste af de bedste kom gennem censuren.

Juryen for Biennalen 2013 er: Keramiker Steen Ipsen, professor Jorunn Veiteberg og kurator Dennis Dahlqvist. Biennalen for Kunsthåndværk og Design er arrangeret af Danske Kunsthåndværkere siden 1995.

01.08.13-31.08.13 *Entropisk Topologi*. Karen Harsbo. Ann Linnemann - Studie Galleri. Karen Harsbo er optaget af bygningsværker, plantegninger, konstruktioner, afspejlinger, fraktaler, signalfag, fatamorgana, forunderlige 'kort over sindstilstand', uortodoks materialeblanding og meget mere...

Som lektor har Karen Harsbo sin gang på Det Danske Kunstakademis keramikværksted mellem fremtidens kunstnere. Karen Harsbo er uddannet på Skolen for Brugskunst/ Designskolen, men har i flere år haft sin hovedinteresse i billedkunstens verden både med speciale i brug af det keramiske materiale i samtidsværker og praktisk rådgivning til unge kunstnere.

15.08.13-17.08.13 *Kunsthåndværkermarked på Frue Plads*. Frue Plads, København. Website: www.danskekunsthandvaerkere.dk.

29.08.13-21.09.13 *Pernille Pontoppidan Pedersen and Christina Schou Christensen*. copenhagen ceramics. What comes out of the kiln... What will happen if we may work only with the raw material, nepheline syenite? What if the kiln may be fired only to 1123° C? Or if the only glaze permitted is (made of) leftovers from potters and ceramists across the country?

Which direction would our work or our experiments take with such limitations? By setting up this sort of parameters we wish to challenge both the artistic expression and process.

The materials and the exploration of these is the common pivotal point for the works of Christina and Pernille. For their upcoming exhibition, the starting point will be mutually deciding on one or more limitations of materials and processes.

05.09.13-28.09.13 *Arkitektoner*. Mikael Jackson. Ann Linnemann - Studie Galleri. Mikael Jackson er optaget af geometri og abstraktion med tanke på repetition, enkle 3D elementer sat sammen i idérige konstruktioner. Han eksperimenterer med skulpturel keramik, sammenhænge mellem form, materiale og idé, - og ser på geometrien fra flere vinkler, islamiske mønstre, ornamentale variationer, arkitektur, byggeklodser, heliotropiske former.

Mikael Jackson udforsker abstrakte begreber som skrøbelighed over for styrke, orden i forhold til kaos, visuelt stramt til løst udtryk, industrielt til håndgjort. Han vil her fortolke variationer over disse begreber i arkitektoniske keramiske kompositioner

26.09.13-19.10.13 *SuperFormLab*. Ceramic expressions in a new technological and artistic context. copenhagen ceramics. It is now possible to shape the most complex mathematical, virtual 3D objects through the use of advanced software-programs. And more than that - you can now get these objects out of the computer and be able to hold and experience them with your hands. Even made in ceramics. At SuperFormLab we are very engaged in exploring the scope of these new opportunities.

The exhibition will, amongst other things, show examples of this special focus area at SuperFormLab – the interrelation between digital technology and the ceramic material. By showing both how the digital form is created as well as its transformation into the physical material, we demonstrate what exactly these techniques can offer in working artistically with ceramics.

Examples will be shown of ceramic objects produced directly through various 3D print techniques at SuperFormLab, as well as objects made by combining 3D milling technology with subsequent classic ceramic casting techniques. In particular, this method enables ornamental elaboration of the object by creative use of the drilling tool of the transferring technique itself.

01.10.13-26.10.13 *Yderlighed*. Hans Munck Andersen og Lea Mi Engholm. Ann Linnemann - Studie Galleri. Hans Munck Andersen har en organisk, kubistisk tilgang i sine nyeste værker 'ReDesign', hvor linjer og flader gen-

skabes fra ældre maleteknikker til nutidens digital raster, anvendt på 'genbrugte' fragmenter af arketyperiske skålfórmer. Han skaber fornyelse ved hjælp af sine 'tilbageblik'.

Lea-Mi Engholms tilgang til keramikken er præget af en nysgerrighed for detalje, et indblik i naturgivne muligheder ved blanding, formning og sammensmeltning af enkle materialer, lertøj og porcelæn.

24.10.13-16.11.13 *Yasser Ballemands*. copenhagen ceramics. In the three months before the exhibition Yasser Ballemand has a residency at the Danish Art Workshops. During this work period he wants to investigate his personal aesthetic relation to- and ideas for a massive event like carnival. This will result in series of ceramic pieces of various techniques that play with the borders between 'the object' and 'the artwork', the 'model' and the 'real object' and 'art' and 'carnival'.

The tradition of the 'Fastelavnsris' is a playful example of how change in authority takes place on a very small level. People come up with all kind of decorative shapes to make the Fastelavnsris. For Ballemand it is interesting to investigate this tradition of the Fastelavnsris and use it as an inspiration for this project.

31.10.13-23.11.13 *Landemærker*. Mette-Marie Ørsted og Rene Olsen. Ann Linnemann - Studie Galleri. Titlen refererer til udstillernes fælles lyst til at visualisere kulturoplevelser, bysamfund, livsformer og kendetegn.

Mette-Marie Ørsted arbejder med geometri, korthuse, kulturbyer i keramiske værker klippet med en saks, tydeligt vokset fra 2D flade til rummelig 3D form. Rene Olsen har tidligere arbejdet ud fra landkort og vil nu se nærmere på byen som et tværkulturelt samlingssted, hvor hans modellerede lerfigurer vil indgå i forskellige senarier om tværkulturel udfordring, dyret i mennesket, mennesket i dyret.

21.11.13-14.12.13 *Claydies and Ole Jensen*. copenhagen ceramics. Claydies (Tine Broksø and Karen Kjældgaard-Larsen) and Ole Jensen will each on their own and in collaboration make all-new ceramic objects that, in short, are: For Use.

[planlagt]. *Susette Holten født Skovgaard - Den glemte søster*. Bogudgivelse. Øregaard Museum, Ørehøj Allé 2, 2900 Hellerup. Se Skovgaard Museet.

Øvrige Danmark

Asnæs

Huset i Asnæs, Storegade 31, 4550 Asnæs. Website: www.husetiasnaes.dk.

→14.04.13 *Better Lübbert og Inga Sigel*. Keramik og Maleri. Huset i Asnæs.

18.05.13-09.06.13 *Nina Hole og Lone Seeberg*. Keramik og Maleri. Huset i Asnæs.

Birkerød

20.04.13-19.05.13 *Ulf Nielsen, Birkerød – Fåborg og retur*. Keramik og billeder. Birkerød Kunstforening, Birkerød Gl. Præstegård, Stationsvej 32, 3460 Birkerød. Website: www.birkerod-kunstforening.dk.

Frederikshavn

→05.05.13 *8 från Lerverk ställer ut*. Frederikshavn Kunstmuseum, 9900 Frederikshavn. Det svenske kunsthåndværkerkooperativ Lerverk har siden 1980 drevet butik og gallerivirksomhed i Göteborg.

Kooperativet består af keramikere og glaskunstnere. Af og til er der gæstemedlemmer som viser smykkekunst. Kunstnerisk og teknisk arbejder medlemmerne meget forskelligt, med stentøj, lertøj, raku, porcelæn og glas. Forskellige temperamenter kommer til udtryk i både brugskunst og i friere former repræsenteret i såvel figurative ting som vægbilleder.

De medlemmer [Anita Hagman - Annika Kihlman Jensen - Eva Rinnan Berg - Eva Älmeberg, Gun Lundkvist Olsen - Ingrid Lindström - Maria Bengtsson - Nils Holmström] som deltager i udstillingen har alle tidligere udstillet på Frederikshavn Kunstmuseum, indbudt enten i 1993, 1997 eller 2002, og glæder sig til at komme tilbage. Endnu tidligere har Lerverk deltaget i gruppeudstilling på Bangsbo Museet allerede i 1983, så denne udstilling kan på en måde regnes som en 30 års jubilæumsudstilling.

Faaborg

08.06.13-08.09.13 *Ny keramik i dialog med J.F. Willumsen*. Katalog. Faaborg Museum, Grønnegade 75, 5600 Faaborg. Website: www.faaborgmuseum.dk. Billedkunstnerne Jens Bohr, Annette Brix, Tine Hecht-Pedersen, Knud Odde og Toni Larsen, hvis nye keramiske værker vises på udstillingen, anerkender J. F. Willumsens radikale fornyelse af keramikken i 1890'erne. På unik vis har de fem kunstnere skabt værker, der viser deres personlige udforskning af keramikens udtryksmuligheder og deres refleksion over J. F. Willumsen som kunstner.

De fem billedkunstneres værker vises i samspil med udvalgte dele af samlingen på J. F. Willumsens Museum, men også i samspil med bl.a. "Familievasen", som anses for at være et hovedværk i dansk kunsthistorie. Værket lånes af Designmuseum Danmark. Derudover vises på udstillingen et udvalg af porcelænsvaser skabt under J. F. Willumsens kunstneriske ledelse på Bing & Grøndahl, og som blev vist på Verdensudstillingen i Paris i år 1900. Vaserne er stillet til rådighed af Danmarks Keramikmuseum - Grimmerhus.

I 1890'erne var J. F. Willumsen med til at forny den keramiske brugskunst og ikke mindst skulpturen igennem sin radikale tilgang til vaserne som form, og til glasuren som materiale. Han arbejdede i en 10-årig periode i egne selvbyggede keramiske værksteder, samt på porcelænsfabrikken Bing & Grøndahl som kunstnerisk leder i perioden 1897-1900.

Gudhjem

20.07.13-08.09.13 *Holkahesten*. Gudjem Museum, Stationsvej 1, 3760 Gudhjem. Website: www.gudhjem-

museum.dk. Den årlige udstilling hvor en række bornholmske samtidskunstnere viser nyere arbejder i maleri, grafik, skulptur og kunsthåndværk. Holkahesten består af: Hans Munck Andersen, Gerd Hiort Petersen, Marie Hjorth, Karin Høj Christensen og Julie Høm samt Martin Berge, Vibeke Glarbo, Emil Westman Hertz, Hanne Mailand, Else Leth Nissen, Tonning Rasmussen, Margit Rosenmeier, Lars Serena, Paul Stoltze, Per Suntum, Klaus Thommesen, Maria Thorsen og Inge Lise Westman. Gæstestillere: Anne Sofie Meldgaard samt Jens Teghler.

Hasle

Grønbechs Gård, Grønbechs Gård 2-6, 3790 Hasle.
Website: www.groenbechsgaard.dk.

→20.10.13 *Havet*. Arts & Crafts Association Bornholm. Grønbechs Gård.

→20.10.13 *Produktudvikling og Samarbejde*. Det Kongelige danske Kunstakademis Designsskole Bornholm. Grønbechs Gård.

Hjørring

21.09.13-17.11.13 *Functional ceramics*. Vendsyssel Kunstmuseum, P. Nørkjær Plads 15, 9800 Hjørring.
Website: www.vkm.dk. Udstillingen er arrangeret af keramikeren Gregory Hamilton Miller i samarbejde med Vendsyssel Kunstmuseum. Udstillingen vises som en del af aktiviteterne omkring konferencen ScanCeram, som foregår 19.-22. september 2013 på University College Nordjylland.

Holbæk

Æglageret, Lindevej 6, 4300 Holbæk. Website: www.aeglageret.dk.

Kerteminde

→26.05.13 Udstilling med bl.a. Kirsten Holm. Galleri Ulriksholm, Ulriksholmvej 96, Kølstrup, 5300 Kerteminde. Website: www.ulriksholmslot.dk.

Kolding

Galleri Pagter, Adelgade 3, 6000 Kolding. Website: www.galleripagter.dk. Tlf 75 54 09 30.

→13.04.13 *Hans Vangso*. Galleri Pagter. Hans Vangso er uddannet fra Det Jyske Kunstakademi i Aarhus i 1976. Her havde han som lærer bl.a. en af Danmarks måske største keramikere, Gutte Eriksen, som Hans Vangso siden da med stolthed og respekt har "stået på skuldrene af" - samtidig med, at han har udviklet og vist sit eget og meget personlige udtryk i sin keramik.

Hans Vangso udfører oftest skåle, krukker og fade. Ved først at muffelbrænde og dernæst brænde med salt opnår han i keramikken overflader med en spænding, skønhed, ja nærmest urkraft, som man ellers skal lede længe efter.

→28.04.13 *VERSUS - Meditations on a Hobby Horse Vol. II*. Nicolai Kunst & Design, Skolegade 2B, 6000 Kolding. Website: <http://nicolai.kolding.dk>.

Meditations on a Hobby Horse er en vandrestilling med Ane Fabricius Christiansen, Lea Mi Engholm, Camille Rishøj Nielsen, Mariko Wada, Sissel Wathne sammen med gæstestillere Morten Søndergaard, Katrine Villadsen, som bliver præsenteret i København og Kolding samt i Bergen i Norge. Versus har allerede i 2012 præsenteret den første udstilling med samme titel på 68m² Art Space i København, der blev præmieret af Statens Kunstfond.

Udstillingen i Nicolai Kunst og Design vil tage udgangspunkt i den tidligere udstilling, men vil fremstå i en udviklet form i de nye og større udstillingslokaler, hvor vi lægger vægt på udstillingens scenografiske fremtræden til at forstærke både stemningen og udtrykket.

19.04.13-01.06.13 *Hemmeligheder*. Mariko Wada og Tine Hind. Keramik og tegninger. Galleri Pagter. Mariko Wada: Nye keramiske skulpturer. Hemmelighedens anatomi er en gruppe keramiske objekter, der som hovedmål har observationer omkring keramikens indre rum.

Vi kender oldtidens keramiske potter af håndmodelleret keramik, der i sit udtryk giver en organisk fornemmelse af spændstighed, som om den keramiske genstand er blevet blæst op som en ballon med et indre tryk. Det skyldes rent teknisk, at man arbejder indefra ved hjælp af håndmodellering. At arbejde indefra vil sige, at man trykker skærven indvendigfra, og langsomt udvider den indre form for at skabe udtrykket af en 'opblæst' potteform.

Som keramikeren synes Mariko Wada, at fænomenet er interessant, og derfor valgte hun at undersøge, hvordan man kunne bruge denne karakteristiske æstetiske kvalitet i moderne kunstnerisk sammenhæng. På udstillingen præsenterer hun en gruppe fritstående keramiske objekter, som visualiserer forskellige indre rumkarakterer under 'klædet', og undersøger muligheder for at skabe skulpturelle, historiefortællende objekter, der i en rumlig sammenhæng fremkalder tætte relationer mellem menneskets forestillingsevne og sanseoplevelser.

20.09.13-19.10.13. *Anne Fløche*. Galleri Pagter.

Løgumkloster

Museet Holmen, Østergade 13, 6240 Løgumkloster.
Website: <http://museetholmen.dk>.

→20.05.13 *Liljen på marken og fuglen under himlen*. Bronzerelieffer, monotypier og keramiske arbejder. Maja Lisa Engelhardt. Museet Holmen.

"Min første udstilling på Museet Holmen var i 2002. Stedet er ikke stort, men byen har en spirituel udstråling gemt i sig, som museet giver rum for kunsten at spejle sig i. Jeg kendte en kunstner, som i sine sene år besøgte museer for der kun at se ét kunstværk. For stort og for meget svækker koncentrationen, mindre rammer skærper muligheden for fordybelse. Et sådant sted er Holmen".

01.08.13-31.10.13 *Indblik i en keramikers verden.*
Sten Børsting. Dormitoriet, Museet Holmen.

Middelfart

01.04.13-01.08.14 *Lukket.* Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus, Kongebrovej 42, 5500 Middelfart. Tlf 64 41 47 98. Website: www.grimmerhus.dk. På grund af museets udvidelse vil det være lukket 01.04.13-01.08.14.

Næstved

→09.06.13 *Karl Hansen Reistrup – historiefortælleren.* Rønnebæksholm, Rønnebæksholm 1, 4700 Næstved. Website: <http://roennebaeksholm.dk>.

Karl Hansen Reistrup (1863-1929) var en historiefortæller af de helt store, ligegyldigt om mediet var illustrationen, maleriet, keramikken eller billedhuggerkunsten. Han markerede sig i særdeleshed med værker i skønvirkestil omkring århundredeskiftet, men hans dyrefigurer eksempelvis på Glyptotekets facader og hans fortællende billedfriser har også skabt en plads til ham i historien.

Karl Hansen Reistrup har en speciel tilknytning til Næstved, hvor han boede på Reistrupvej, som i hans egen tid blev opkaldt efter ham! Fra 1888 til begyndelsen af 1900-årene arbejdede han som kunstnerisk leder hos Kähler i tæt samarbejde med Herman A. Kähler.

Odense

Keramik-Galleriet, Lotte Blom, Læssøegade 168, 5230 Odense M. Website: www.lotteblom.dk.

Roskilde

29.06.10-28.07.10 *Keramikbiennalen 2013.* Hans & Birgitte Börjeson. Sjællands Keramikmuseum, Palæfløjen, Stændertorvet 3C, 4000 Roskilde. Website: www.roskildekunst.dk.

Rønne

31.05.13-31.12.13 *Søholms højdepunkter.* Hjorths Fabrik · Bornholms Keramikmuseum, Krystalgade 5, 3700 Rønne. Website: www.bornholmsmuseer.dk/hjorths. Tlf 56 95 01 60.

Silkeborg

Silkeborg Bad, Gjessøvej 40, 8600 Silkeborg. Website: www.silkeborgbad.dk.

→01.04.2013 *Hånd om leret.* Lone-Lotte Janns. Katalog. Silkeborg Bad. Udstillingen præsenterede Lone-Lotte Janns virke som keramikker gennem de seneste 15 år. Lone-Lotte Janns er oprindeligt uddannet på Kunsthåndværkerskolen i København midt i 1960'erne. I 1975 bosætter hun sig i Peru, hvor hun bor og arbejder de følgende 17 år. Hendes værker er præget af Sydamerikan og træk fra indiansk og præcolombiansk folkekunst indgår i hendes formsprog.

→23.06.13 *"Det vil glæde os at se"*. Silkeborg Bad. Kunstnerne Anne Mette Larsen og Rigmor Bak Frederiksen hver inviteret tre danske kunstnere til at udstille. De har valgt

netop disse kunstnere, fordi de på hver deres måde har gjort indtryk på dem. Nogle af dem er billed-kunstnere, andre er kunsthåndværkere. Deltagerne er: Odd Moe, Dick Nyhuus, Anne Thorseth, Anders Bonnesen, Bente Skjøttgaard og Anne Fabricius Møller.

Vejen

Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600 Vejen. Website: www.vejenkunstmuseum.dk.

→12.05.13 *Skulpturelle glasurglæder.* Vejen Kunstmuseum. Udstilling med Jette Löwén Dall, Ane Fabricius Christensen, Gurli Elbækgaard, Morten Løbner Espersen og Bente Skjøttgaard samt Asger Kristensen.

08.06.13-17.11.13 *Susette Holten født Skovgaard - Den glemte søster.* Bogudgivelse. Vejen Kunstmuseum. Se Skovgaard Museet, Viborg.

[planlagt]. *Møller & Bøgely's keramiske Kunstbrænderi.* Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600

Vejen. Website: www.vejenkunstmuseum.dk.

Vejen Kunstmuseum arbejder frem mod at præsentere en udstilling om Møller & Bøgelys værksted. Den vil primært handle om keramikken.

Viborg

→20.05.13 *Susette Holten født Skovgaard - Den glemte søster.* Bogudgivelse. Skovgaard Museet, Domkirkestræde 2-4, 8800 Viborg. Website:

www.skovgaardmuseet.dk. Susette Cathrine Holten, født Skovgaard (1863-1937) var den yngste af guldaldermaleren P.C. Skovgaards tre børn og den eneste datter. Hendes brødre, Joakim og Niels Skovgaard, var blandt deres generations mest anerkendte kunstnere, og familien blev i 1937 ansvarsområde for et helt kunstmuseum: Skovgaard Museet. De senere år har museet gjort både P.C. og Joakim Skovgaard til genstand for omfattende udstillinger og udgivelser. Nu er tiden kommet til at kaste lys på Susette.

Susette Cathrine Holten Skovgaard var en markant kunstner, der spændte bredt i sit virke, og hvis værker og rolle i den danske kunsthistorie fra 1880'erne til 1930'erne fortjener at blive taget frem og sat i fokus.

Susette Cathrine Holten Skovgaard (SCHS) var en del af den første generation af kvindelige danske kunstnere, der fik en plads på den danske kunsts scene. Hendes historie, hendes værk og hvordan disse spiller sammen med periodens kulturelle strømninger giver både et indblik i en unik kunstner og et udsyn på en central tid i den danske kunsthistorie. Hun har glimret ved sit fravær i kunsthistorien, men det rådes der nu bod på.

Der er aldrig blevet skabt en monografisk udstilling med Susette Cathrine Holten Skovgaards værker, ligesom der heller aldrig er udgivet nogen publikation om hendes person eller kunst, kun enkelte artikler i løbet af det tyvende århundrede. Tre danske kunstmuseer (Skovgaard Museet, Vejen Kunstmuseum og Øregaard Museum) er gået sammen i et ønske om at rette op på den ufortjente anonymitet og demon-

strere, at hun både er interessant i kraft af sin egen historie såvel som den historie, som hun indgår i på den danske kunstscene.

Susette Cathrine Holten Skovgaard var en helt særlig kunstner, der som kvinde i slutningen af det nittende og begyndelsen af det tyvende århundrede spillede en fremtrædende rolle i de toneangivende kredse i dansk kunst. Som kvinde var der nogle forhindringer på hendes vej til at blive en professionel og anerkendt kunstner, men som medlem af Skovgaard-familien var hun også en del af et kunstnerisk parnas, der havde gode relationer til kultureliten.

Særligt keramikken fængede, og hun var i 1887 selvskrævet til at være en del af "Dekorationsforeningen", der i høj grad var vennen Thorvald Bindsbølls projekt. Med dem markerede hun sig i 1888 på "Den store nordiske Udstilling" i København. Den senere direktør for Statens Museum for Kunst, maleren Karl Madsen, skrev i Tidsskrift for Kunstindustri samme år en artikel om "Dekorationsforeningen", som han forsvarede og var bannerfører for.

Om Susette Cathrine Skovgaards skulpturelle keramik skrev han: "*Vidste man ikke Besked, vilde man sikkert aldrig gætte, at "Trolden, der suger Søen ud" og "Dragen, der vogter Indgangen til Bjerget", var Arbejder af en Dame, Frk. S.C. Skovgaard. De er prægede af en ret mandhaftig Dristighed, de er grumme langt borte fra det milde og nette, der anses for Damearbejdets Særpræg; den Fantasi af hvilken de er udsprungne, syne sikke at søge mod "det skønne". Tilmed har Behandlingen en Energi, der ikke er bange for en Smule Raahed. Man vil ikke kunne nægte, at "Trolden, der suger Søen ud" er et overordentligt karakterrigt og effektfuldt Arbejde; det er i sine Omgivelser en farlig Nabo.*"

I omtalen fylder hendes værker lige så meget som brødrenes med en god illustration hver. I sin stærke skulpturelle form gør Trolden – der i dag tilhører Skovgaard Museet i Viborg – sig langt mere levende end Niels Skovgaards "Aage og Else" eller Joakim Skovgaards "Mikael og Dragen", der begge er reliefdekorationer – eneste rigtige konkurrent i det tredimensionelle var Bindsbølls roekrukke, der i dag kan ses på Designmuseum Danmark. Ud over en plakat, nogle fade og tegnede skitser også ejer det museum også et af Susette Holtens hovedværker – "Dragen, der vogter Indgangen til Bjerget".

I sin forrige artikel fra 1887 "Kjøbenhavns Porcellæn og Upperslev Pottemageri" gav Karl Madsen også god plads til Susette Holten Skovgaard, hvis "*Fad med Japaner og Gaas*" i stor gengivelse er benyttet som slutvignet, mens Karl Madsen anerkendende i teksten konstaterer, at "*Til et lille Fad har Frk. Skovgaard haft den morsomme Idé at gjøre en japansk Dukke levende; ogsaa i andre Arbejder har hun vist sig som værdig Søster til Joakim og Niels. Flere af Frk. Skovgaards bedste Fade ejes – saavidt vides – af Hs. Exc. Kulturministeren.*"

Aabenraa

05.05.13-02.06.13 *Blomsternes arkitektur og farvens pragt*. Dea Enna. BaneGården, Kunst & Kultur, Jernbanegade 2, 6200 Aabenraa. Website: www.banegaarden.dk. Dea Enna er vokset op i en keramiker-

familie i Birkerød, hvor hendes far, Leo Enna, havde værksted. Som 8-årig flyttede Dea Enna til Dynt og her lavede hun sine første vaser. Inspirationen er hentet på lerskrænten Stensigmose på Broager Land. Der vises også oliemalerier på udstillingen.

Aalborg

30.08.13-01.09.13 *DOK#1*. Tolbod Plads, 9000 Aalborg. Website: <http://www.dok1.dk>. Censureret marked for design og kunsthåndværk.

Aarhus

Kunstkammeret, Den Gamle By, Viborgvej 2, 8000 Århus C. Website: www.dengambleby.dk. Det topsikrede Kunstkammer i Den Gamle By indeholder vægtige museer inden for ure, sølv, porcelæn og fajance. På alle tre områder er Den Gamle Bys samlinger landsdækkende og hører til de absolut bedste i landet.

Sverige

Gustavsberg

Gustavsberg Porslinsmuseum, Odelbergs väg 5, S-134 40 Gustavsberg. Website: www.porslinsmuseum.varmdo.se.

→19.05.13 *Porslinsrederiet*. Katalog. Isaeusrummet. Porlinsmuseum. Att Gustavsbergs Porlinsfabrik tillverkat porlins är knappast något som behöver poängteras. Mindre väl känt är att Porlinsfabriken under många år bedrev rederiverksamhet med såväl kombinerade passagerar/lastfartyg i närfart som lastfartyg i öster- och nordsjöfart.

"Porlinsrederiet" är både en bok och en utställning. Boken, författad av sjökaptanen och sjörättsjuristen Rolf Ihre berättar om vilka omständigheter och behov som ledde till att den egna rederiverksamheten kom till stånd. Texten fortsätter med hur och med vilka fartyg rederiverksamheten expanderade och avslutas med orsakerna till att den avvecklades. Den berättar också om livet ombord och iland och om händelser kring fartygen och i hamnorten Gustavsberg.

Utställningen kommer att bjuda på en kavalkad av unika fotografier som tidigare inte visats offentligt, tillsammans med fartygsmodeller och annan nautica med anknytning till porlinsfabrikens verksamhet. Den berättar om fraktfarten från England med porlinslera och stenkol och om passagerarfiken mellan Stockholm och Gustavsberg. Den tar också upp allmänt om kommunikationerna i skärgården och om den roll som Porlinsrederiet spelade där.

01.06.13-29.09.13 *Fika*. Isaeusrummet. Porlinsmuseum. Att "fika" är inte bara att dricka kaffe, det är en social institution. Så här står det i Wikipedia: "Fika innebär att man tar en paus från en aktivitet för att dricka kaffe eller någon annan dryck med vänner, familj eller bekanta. Till drycken brukar man ofta äta någon form av sötsak, kallad fikabröd, klassiskt brukar det vara bullar och/eller kakor. Denna tradition av en kaffepaus med något tilltugg är centralt i svensk kultur, med svenskarna som en av världens största kaffekonsumenter".

Utställningen blir en djupdykning i denna mycket svenska företeelse, som på senare år också fått internationell spridning. I New York finns ett kafé som heter Fika, där man serverar svenskt bryggkaffe och "cinnamon rolls", d.v.s. kanelbullar. I Japan finns "fika" som ett lånord i det japanska språket. Vi hälsar alla fikasugna besökare välkomna!

Göteborg

Röhsska Museet, Vasagatan 37-39, S-400 15 Göteborg.
Website: www.designmuseum.se.

Lerverk, Lilla Kyrkogatan 1, S-411 17 Göteborg.
Website: www.lerverk.se.

Sintra, Landvägsgatan 5, S-413 04 Göteborg.
Website: www.sintra.se.

Höganäs

Höganäs Museum och Konsthall, Polhemsgatan 1, S-263 37 Höganäs. Website: www.hoganasmuseum.se.

20.07.13-15.09.13 *Diversiteter – danska keramiker*.
Höganäs Museum och Konsthall.

28.07.13 *Keramikauktion*. Höganäs Museum och Konsthall.

03.08.13-15.09.13 *Signe Persson-Melin och Kennet Williamsson*. Galleriet, Höganäs Museum och Konsthall.

Lidköping

Rörstrand Museum Galleri, Rörstrand Museum, Fabriksgatan 4, S-531 30 Lidköping. Website: www.rorstrand-museum.se.

Stockholm

blås&knåda, Hornsgatan 50, 118 21 Stockholm. Website: www.blasknada.se.

Kaolin, Hornsgatan 50, 118 21 Stockholm. Website: www.kaolin.se.

→10.04.13 *Kennet Williamsson*. Kaolin.

→10.04.14 *Älskade krukor*. Stefan Andersson.
blås&knåda.

→10.04.14 *Like a pale spring of porcelain*.
Smyckeskonstnärer. blås&knåda. Pauline Edie, Skottland; Silke Fleischer, Belgien; Tamara Grüner, Tyskland; Gésine Hackenberg, Holland; Peter Hoogeboom, Holland; Manon van Kouswijk, Holland; Natalie Luder, Schweiz; Karin Seufert, Tyskland; Iris Verstappen, Holland och Luzia Vogt, Schweiz.

13.04.13-01.05.13 *Malene Müllertz*. Kaolin.

04.05.13-26.05.13 *Eeva Jokinen*. Kaolin.

04.05.13-26.05.13 *Karin Bengtson*. Kaolin.

Uppsala

Uppsala Konstmuseum, Slottet, S-752 37 Uppsala.
Website: www.uppsala.se/konstmuseum.

→14.04.13 *Upsala-Ekeby -Formsäkert femtiotal*.

Uppsala Konstmuseum. Koncernen Upsala-Ekebys mest dynamiska period inföll i mitten av 1900-talet och har kallats "en konstnärlig guldålder". Produktionen stod på topp, den konstnärliga ledningen var framgångsrik och fler konstnärer än tidigare var knutna till företaget, som expanderade kraftigt. Femtiotalet var framför allt de kvinnliga formgivarnas decennium och Ingrid Atterberg, Hjärdis Oldfors och Mari Simmulson de starkt lysande stjärnorna.....

12.06.13-13.10.13 *Vicke Lindstrand*. Uppsala Konstmuseum.

Finland

Helsinki

Arabian museo, Hämeentie 135/Tavastvägen 135, FI-00560 Helsinki. Website: www.arabiamuseum.fi.

The renewed exhibition at Arabia Museum includes Arabia's popular tableware and ornamental models throughout the company's history. The exhibits range from the initial products through various services with exotic plant and floral motifs, such as Fasan Willow, Japan, Canton, Singapore, Diana, Koti and Myrna, to the multi-purpose functional collections of the past years and decades. These include Kilta, Teema, Paratiisi, Valencia, Ruska, Liekki, Arctica, Olo and many others. Works by the designers of the Arabia Art Department are an impressive visual aspect of the exhibition.

Tyskland

Bamberg

27.04.13-01.09.13. *Picasso Keramik aus der Sammlung Ludwig*. Sammlung Ludwig. Obere Brücke 1, D- 96047 Bamberg. Website: <http://museum.bamberg.de/sammlung-ludwig-bamberg>. Die Sammlung Ludwig Bamberg wartet 2013 mit einem spannenden Blick auf Picassos Umgang mit keramischer Kunst auf. Picasso setzte sich sowohl als Maler als auch als Bildhauer mit der Keramik auseinander. Er dekorierte keramische Objekte mit dem Pinsel und schuf eigenständige plastische Formen.

Kannen machte er zu Figuren, Teller und Platten bemalte er fantasie reich mit Köpfen und Gesichtern. Über fünfzig Keramiken der Sammlung Ludwig, zum Teil aus dem Museum Ludwig Köln, zum Teil aus dem Privatbesitz der Familie Ludwig in Aachen, sind 2013 in Bamberg zu sehen!

Berlin

Keramik-Museum Berlin, Schustehrusstraße 13, D-10585 Berlin-Charlottenburg. Website: www.keramik-museum-berlin.de.

→13.04.13 *Jan Kollwitz*. Japanische Keramik aus dem Anagama Ofen. Galerie Bernau, Bürgermeisterstrasse 4, D-16321 Bernau bei Berlin.

→20.05.13 *Avantgarde für den Alltag · Jüdische Keramikerinnen in Deutschland 1919-1933*. Katalog. Bröhan-Museum, Schloßstraße 1a, D-14059 Berlin (am Schloß Charlottenburg), Website: www.broehan-museum.de. Im Rahmen des Berliner Themenjahrs 2013 - „Zerstörte Vielfalt“ veranstaltet das Bröhan-Museum eine Sonderausstellung zu drei jüdischen Keramikerinnen der Avantgarde: *Marguerite Friedlaender-Wildenhain, Margarete Heymann-Marks und Eva Stricker-Zeisel*. In der angewandten Kunst vor 1933 waren es gerade Frauen, nicht selten mit jüdischem Hintergrund, die durch ihre künstlerische Begabung, ihre Durchsetzungskraft und ihre Experimentierfreude großen Anteil an der Entwicklung einer „Avantgarde für den Alltag“ in Deutschland hatten. Exemplarisch soll dies in der Ausstellung anhand der Werke und Biografien der genannten Keramikerinnen gezeigt werden. Alle drei schufen wegweisende Formen und Dekore für Objekte des täglichen Gebrauchs. Als Jüdinnen blieb ihnen nach 1933/38 die Fortsetzung ihrer beruflichen Laufbahn in Deutschland verwehrt. Sie gingen ins Exil nach Großbritannien bzw. in die USA.

→24.05.13 *Geschenke des Feuers*. Raku-Keramik von Cornelia Nagel. Japanisch-Deutsches Zentrum, Saargemünder Strasse 2, D-14195 Berlin. Website: www.jdzb.de.

→29.07.13 *Kurt Feurriegel*. Sächsische Kunsttöpferei 1910-1960. Keramik-Museum Berlin.

→19.08.13 *Deutsche Keramik um 1900*. Keramik-Museum Berlin.

→29.09.13 *Porcelain for the Palaces of Frederick the Great*. Schloss Köpenick, Schloßinsel 1, D- 12557 Berlin. Website: www.smb.museum/smb.

During the Seven Years' War (1756-1763) Frederick II had Prussian troops take control of the Meissen porcelain factory and ordered scores of highly coveted porcelain works be produced for his court. In 1761 he encouraged Johann Ernst Gotzkowsky (who became a leading merchant and financier in Frederick II's reign), to set up his own porcelain factory in the Prussian capital Berlin. But when this commercial venture was poised to fail, the king swiftly decided to take over the production site and in 1763 established it as a royal factory, with the royal sceptre as its trademark.

Frederick II fostered an almost patriarchal relationship with his porcelain and in many instances personally intervened in decisions on form and décor. The sculptor Friedrich Elias Meyer, a pupil of Johann Joachim Kändler, was the factory's most skilled and adaptable model master. With the help of his brother Wilhelm Christian, he raised the factory to great status.

Particular emphasis was placed on the production of services. They were produced, mostly for display purposes only, for specific palaces. The décor of these palaces was often directly reflected in the services. The king himself became personally involved in decisions on form and décor and encouraged the development of particular colours, of which 'bleu mourant' (pale or 'dying blue') is the most famous, closely associated with the Prussian court. Frederick soon also began to effectively exploit the value of porcelain works as diplomatic gifts. All these aspects of Frederick II's influence on porcelain production are brilliantly illustrated by works from the Museum of Decorative Arts' own collection.

Bürgel

25.05.13-22.09.13 *Henry van de Velde und die Bürgeler Jugendstil-Keramik*. Keramik-Museum Bürgel, Am Kirchplatz 2, D-07616 Bürgel. Website: www.keramik-museum-buergel.de.

Dessau

→26.05.13 *Anhalt auf Porzellan*. Museum für Stadgeschichte, Johannbau, D-06844 Dessau.

Duingen

→12.05.13 *Christine Hitzblech*. Töpfermuseum Duingen, Töpferstrasse 8, D-31089 Duingen. Website: www.toepfermuseum-duingen.de.

Düsseldorf

Hetjens-Museum, Schulstrasse 4, D-40213 Düsseldorf. Website: www.duesseldorf.de/hetjens.

→02.06.13 *Königliche Eleganz Preußische Pracht*. 250 Jahre Berliner Porzellan-Manufaktur KPM. Hetjens-Museum. Die Königliche Porzellan-Manufaktur Berlin (KPM) gehört noch heute zu den führenden Porzellanmanufakturen Europas. Ihre Gründung geht auf König Friedrich II. von Preußen (1712-1786) zurück, dessen exquisiter Geschmack die

erste Schaffensphase prägte. Gleich nach seiner Inthronisation 1740 plante Friedrich der Große, eine Porzellanmanufaktur in Berlin anzusiedeln. Als die 1760 gegründete Porzellanfabrik des Kunsthändlers und Mäzens Johann Ernst Gotzkowsky nach nur drei Jahren des Betriebs in eine wirtschaftliche Schieflage geriet, erwarb der König das Unternehmen. Von nun an wurde die Produktion unter dem Namen „Königliche Porzellan-Manufaktur“ weitergeführt.

Friedrich der Große schätzte die Gestaltungsmöglichkeiten des Porzellans sehr. So ließ er die Servicebestellungen für das Neue Palais in Potsdam, das Berliner Stadtschloss, Schloss Charlottenburg oder das Breslauer Schloss nach seinen Dekorvorgaben ausführen. Zwischen 1765 und 1786 bestellte er insgesamt 21 Porzellanservice, worunter das „1. Potsdam'sche Tafelservice“ als eine der schönsten Schöpfungen des „Friederizianischen Rokoko“ gilt.

Friedrichs Nachfolger, Friedrich Wilhelm II (1744-1797), übertrug die künstlerische Leitung des Betriebs an eine Kommission, in der angesehene Mitglieder der Berliner Kunstakademie vertreten waren. Um 1800 reagierten die Verantwortlichen auf den wachsenden Konkurrenzdruck durch die englische Steingutindustrie: Die Manufakturleitung erhöhte den Personalbestand, richtete neue Laboratorien ein und installierte Rundöfen sowie eine Dampfmaschine. Mit der Erweiterung der Palette an hitzebeständigen Farben entstanden duftige Blumen- und feine Mikromosaikdekore sowie großartige Stadt- und Landschaftspanoramen. Vor allem die großen Prunkvasen der KPM, die nach antiken Vorbildern gestaltet sind, faszinieren dank ihrer leuchtenden Farbdekore und breiten Goldborten. Sie gehören zu den wichtigsten Werken des europäischen Klassizismus.

Auch in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts setzte die Manufakturleitung auf die technische Verbesserung der Porzellanherstellung. Hermann August Seger (1839-1893), Direktor der manufaktureigenen „Chemisch-Technischen Versuchsanstalt“, glückte die Anmischung einer „weichen“ Porzellanmasse, die bei niedriger Temperatur gebrannt werden konnte. Damit gelangen auch aufwendigere Dekortechniken, wie beispielsweise die tiefrote „Ochsenblutglasur“ nach chinesischem Vorbild sowie mehrfarbige Laufglasuren. Segers Nachfolger Albert Heinecke (1854-1932) entdeckte zudem die Zusammensetzung einer schimmernden Kristallglasur.

Der künstlerische Direktor Theodor Schmuz-Baudiss (1859-1942) verwarf den historisierenden Stil der Kaiserzeit. Als ausgebildeter Maler und Keramiker fand er zu einem neuen dekorativen Formenstil, der sich an Naturformen orientierte. Als künstlerisch herausragend gelten die Tierplastiken der KPM, wie beispielsweise der Pfefferfresser des Bildhauers Julius Feldtmann (1856-1933) oder die Chinesische Ziege von Anton Puchegger (1878-1917). Das Hetjens-Museum präsentiert Figuren aus dem Nachlass des in Berlin tätigen Landschaftsmalers Paul Lehmann-Brauns (1885-1970).

Als bedeutende Werke der KPM in dieser Zeit gelten die schreitenden Figuren für den „Hochzeitszug“ des Kronprinzen Wilhelm (1882-1951) anlässlich seiner Vermählung mit Herzogin Cecilie von Mecklenburg-Schwerin im Jahr 1904. Die Entwürfe stammen aus der Feder des Bildhauers und

Goldschmieds Adolf Amberg (1874-1913). Die Kaiserin kritisierte jedoch die Freizügigkeit des Tafelaufsatzes. Direktor Schmuz-Baudiss erstand daraufhin die Blätter Ambergs, ließ sie in Porzellan verwirklichen und mit leuchtenden Farben verzieren. Die Inszenierung des Hochzeitszuges aus Privatbesitz wird daher einen Höhepunkt der Ausstellung darstellen.

Kostbare Leihgaben der Stiftung Preußische Schlösser und Gärten, des Berliner Kunstgewerbemuseums, des Museums für Angewandte Kunst in Köln, des Museums für Kunst und Gewerbe in Hamburg sowie aus Kunsthandel und Privatbesitz führen die faszinierende Geschichte der KPM im Hetjens-Museum glanzvoll vor Augen.

11.04.13-08.09.13 *In Meißener Manier*. Berliner Porzellan der Manufaktur Wegely. Studioausstellung. Hetjens-Museum.

26.09.13-12.01.14 *Kähler Keramiken*. Studioausstellung. Katalog. Hetjens-Museum.

17.11.13-02.03.14 *Siegburger Steinzeug des Mittelalters und der Renaissance aus der Sammlung Hetjens*. Hetjens-Museum.

Eckernförde

Eckernförde Museum, Rathausmarkt 8, D-24340 Eckernförde. Website: www.museum-eckernfoerde.de.

01.09.13-06.10.13 *Susanne Koch, Keramik, und Cornelia Gutsche, Malerei*. Eckernförde Museum.

09.10.13-27.10.13 *3 deutsche und 3 dänische Keramiker/innen laden ein zu einem Diner*. Eckernförde Museum.

Edenkoben

Sammlung Hinder|Reimers, Schloss Villa Ludwigs Höhe, Villastraße, D-67480 Edenkoben. Website: www.keramik-sammlung.de. Besichtigung und Führung nach Vereinbarung.

Erfurt

→16.06.13 *Peter Behrens*. Vom Jugendstil zum Industriedesign/From Jugendstil to Industrial Design. Kunsthalle Erfurt, Fischmarkt 7, D-99084 Erfurt. Website: www.kunsthalle-erfurt.de.

This exhibition is the first after 33 years dedicated to the artist, architect and designer Peter Behrens (1868 -1940) and his entire range of artistic production. In addition to presenting his early paintings and outstanding works of modern architecture, the exhibition features numerous loans from public and private collections which highlight Behrens' outstanding contributions as one of the great pioneers of industrial design.

Eutin

03.05.13-11.08.13 *Bornholmerkeramik von Hans Munck Andersen und Gerd Hiort Petersen* (Mit Bornholmer Fotografien von Jürgen Hamann). Ostholstein-Museum, Schloßplatz 1, D-23701 Eutin. Website: <http://museum.kreis-oh.de>.

Frechen

Stiftung Keramion - Zentrum für moderne + historische Keramik, Bonnstrasse 12, D-50226 Frechen. Website: www.keramion.de.

→05.05.13 *Hund, Katze, Maus - Tierplastiken*.

Keramion. Tierisch geht es im Keramion zu, wenn Vierfüßer, Insekten und Flugtiere aus dem eigenen Bestand das Museum erobern. Anhand von einzelnen Tiergattungen werden stilistische, formale und technische Unterschiede bei der künstlerischen Auseinandersetzung mit Tiermotiven veranschaulicht.

→05.05.13 *Funktionalität - ein Muss bei Gefäßen?*

Keramion. Formgebung, Glasurtechnik und ästhetische Ausstrahlung bestimmen zunehmend die sogenannte Unikateramik, die sich ab etwa 1950 entwickelte und mehr und mehr vom Handwerk entfernte. Die Funktionalität von Gefäßen tritt dabei immer stärker in den Hintergrund. Gerade der Bedeutung von Anwendungsmöglichkeiten keramischer Objekte wird in dieser Ausstellung nachgegangen.

26.05.13-25.08.13 *Karl Fulle*. Katalog. Keramion.

Karl Fulle (* 1950) studierte an der Burg Giebichenstein in Halle, an der er später selbst lehrte. Seit 1979 ist er freischaffend in Rheinsberg/Brandenburg tätig. Mit seinen ausdrucksstarken Arbeiten sprengt er die traditionellen Vorstellungen von Keramik. Dabei geraten ihm seine Torsi, Objekte und Gefäße zu einem ästhetischen Spiel mit eleganten Formen, schwungvollen Bewegungen und kontrastreichen Farbzusammenstellungen. Nicht ohne Witz liebäugelt er mit Stilelementen des Barock und schafft faszinierende Werke von eigenwilliger Opulenz.

26.05.13-12.01.14 *Keramik aus Ost und West*. Keramion. Bereits 1987 präsentierte das Keramion eine Ausstellung mit zeitgenössischer Keramik aus der Deutschen Demokratischen Republik. Zahlreiche Keramiken aus dieser Präsentation gehören seitdem zum eigenen Bestand des Museums. Die aktuelle Ausstellung widmet sich den spezifischen Entwicklungen und den daraus resultierenden Gemeinsamkeiten und Unterschieden von Keramiken aus Ost und West.

Fürstenberg

Das Museum im Schloss, [Porzellanmanufaktur Fürstenberg], Meinbrexener Straße 2, D-37699 Fürstenberg/Weser. Website: www.fuerstenberg-porzellan.com.

→15.09.13 *Arbeit, Holz und Porzellan - Carl I. und die Wirtschaftspolitik im 18. Jahrhundert*. Porzellanmanufaktur Fürstenberg. Im Jahr 2013 jährt sich der 300. Geburtstag Herzog Carls I. von Braunschweig-Wolfenbüttel-Bevern

(1713-1780, regierte ab 1735). Herzog Carl I. gilt zu recht als einer der bedeutendsten Fürsten der Braunschweigischen Landesgeschichte. Unter dem Titel "Carl 300" werden ihm deshalb eine Reihe von Veranstaltungen gewidmet, um sein Wirken als "Landesvater" der Öffentlichkeit vorzustellen.

Aus Anlass seines 300. Geburtstages widmet die Porzellanmanufaktur Fürstenberg ihrem Gründer Herzog Carl I. eine Ausstellung, die anschaulich und unterhaltsam seine Wirtschaftspolitik im seinerzeit „Weserdistrict“ genannten Landkreis Holzminden vorstellt.

→03.11.13 *Kristallwunder - Kristallglasuren auf Porzellan*. Porzellanmanufaktur Fürstenberg.

Diese prachtvollere Ausstellung zeigt sowohl vollendete Werke dieser Königsdisziplin der Porzellanmalerei, die auch erworben werden können, wie auch Versuchsreihen aus den Kristalllaboren der Porzellanmanufaktur Fürstenberg und der Kunsthochschule Kassel. Makrofotografien lassen den Betrachter tief hinabtauchen in die phantastische Welt der Kristalle.

Halle

→07.04.13 *Gertraud Möhwald*. Kabinettausstellung zum Gedenken. Stiftung Moritzburg, Kunstmuseum des Landes Sachsen-Anhalt, Friedemann-Bach-Platz 5, D-06108 Halle (Saale). Website: <http://stiftung-moritzburg.de>. Die Stiftung Moritzburg erinnert mit einer Kabinettausstellung an das Werk der bedeutenden deutschen Keramikerin Gertraud Möhwald, die im Dezember 2002 an den Folgen eines Verkehrsunfalls in Halle starb. Mit ihren Arbeiten und als Hochschullehrerin wirkte sie über die Grenzen des Landes hinaus.

Die 1929 in Dresden geborene Künstlerin absolvierte eine Steinbildhauerlehre am Dresdner Zwinger und studierte ab 1950 zunächst Bildhauerei und später Keramik an der Burg Giebichenstein in Halle. Von 1964 bis 1989 lehrte sie selbst an der halleischen Kunsthochschule. Gertraud Möhwald hinterließ ein umfangreiches künstlerisches Werk. Ihre Arbeiten finden bis heute wachsenden internationalen Zuspruch, sie sind in vielen Museen und Sammlungen der Welt zu finden. Die Stiftung Moritzburg widmete Gertraud Möhwald 2005 eine umfassende Retrospektive, die gemeinsam mit dem Keramion in Frechen erarbeitet wurde.

Hameln

→21.04.13 *Sammelsurium*. Keramik von Gertraud Möhwald bis Tjork Dessauage, von Otto Meier bis Vincent Potier. Keramiken aus dem Besitz eines niedersächsischen Privatsammlers. Keramikgalerie Faita, Alte Marktstraße 45, D-31785 Hameln. Website: www.keramik-galerie-faita.de.

Hannover

→31.12.13 *Ton-Spuren*. Keramik in Nord- und Mitteldeutschland. Museum August Kestner, Trammplatz 3, D-30159 Hannover.

Heidelberg

Galerie Marianne Heller, Friedrich-Ebert-Anlage 2,
Im Stadtgarten, D-69117 Heidelberg. Website:
www.galerie-heller.de.

→28.04.13 *Artist – Painter – Poet*. Gordon Baldwin.
Galerie Marianne Heller.

12.05.13-07.07.13 *Linie, Fläche, Raum*. Gustavo Perez.
Galerie Marianne Heller.

21.07.13-25.08.13 *Ein Fest der Sinne*. Sandy Brown.
Galerie Marianne Heller.

08.09.13-17.11.13 *Porcelain at its finest*. September
1978-September 2013. Galerie Marianne Heller.
Jubiläumsausstellung mit japanischen Künstlern Sueharu
Fukami, Yoshiro Kimura, Akihiro Maeta, Shigekazu Nagae
und Harumi Nakashima.

01.12.13-10.01.14 *Einen langen Weg gehen*. Gruppe 83.
Ausstellung zum Doppel-Jubiläum. 35 Jahre Galerie
Marianne Heller. 30 Jahre Gruppe 83. Galerie Marianne
Heller.

Hohenberg an der Eger

17.05.13-27.10.13 „*Liaison d'amour*“- Porzellan und
Musik aus vier Jahrhunderten. Porzellanikon Hohen-
berg, Deutsches Porzellanmuseum, Freundschaft 2, D-
95691 Hohenberg/Eger. Tlf +49 9233 7722 01.
Website: www.porzellanikon.org.

Das Thema der Musik hat bildende Künstler über die Jahr-
hunderte hinweg immer wieder in ihren Bann gezogen. Einer
der Beweggründe dafür liegt in dem Wesen der Musik, dass
sie stets momenthaft ist: Kaum vernommen, so verklungen.
Das musikalische Erlebnis bleibt immer einzigartig.

Diesen Moment einzufangen, ist eines der Anliegen der
Künstler. Er ist zugleich Ausdruck ihres Kampfes gegen die
Vergänglichkeit und Sinnlosigkeit allen irdischen Lebens.

Die Ausstellung ‚Liaison d'amour‘ – Porzellan und Musik
aus vier Jahrhunderten‘ versucht möglichst vielen Aspekten
künstlerischer Beschäftigung mit Musik gerecht zu werden
und zeigt ‚Musik in Porzellan‘ in allen ihren Facetten.

Zu Beginn stehen die Anfänge der europäischen Porzellan-
herstellung ganz im Zeichen eines asiatischen Einflusses.
Diese fremde Kultur faszinierte die höfische Gesellschaft und
diente ihr zugleich als gedankliche Möglichkeit, aus der eige-
nen Enge zu entfliehen. Aus dieser Zeit stammen zahlreiche
Figuren musizierender Chinesen und Japanern, genau wie die
so genannten „Türkenkapellen“. Doch nicht die Ferne allein
bot sich als ideale Fluchtphantasie an, auch die eigene Gegen-
wart bot Schlupfwinkel: Die Schäferspiele des Rokoko ließen
gedankliche Freiräume mit vielfach erotisch-verführerischem
Anstrich.

Das große verführerische Potential der Musik machte sich
bereits der griechische Hirtengott Pan bei seinen Eroberungs-

versuchen zunutze. Doch nicht allein die Menschen- und
Götterwelt erlag dem Verführungspotential der Musik, auch
die Tierwelt wurde durch die sphärischen Klänge verückt.
Manches Mal drängt sich geradezu die Frage auf, ob Musik
nicht sogar als Kommunikationsmittel zwischen Mensch und
Tier dienen kann. Prominenter Urvater der „Tierflüsterer“ ist
der aus der griechischen Mythologie bekannte göttliche Mu-
siker Orpheus. Seiner Musik lagen nicht allein die Menschen
und Götter zu Füßen, ihm gelang es auch Tiere, Bäume und
sogar Steine zu erweichen.

Eine ganz anders geartete Intention verbirgt sich hinter den
„himmlischen Heerscharen“ der musizierenden Engel. Mit
großer Freude kündigen ihre „himmlischen Klänge“ das
Himmlische Jerusalem an, in dem die Menschen endlich mit
Gott vereint sind.

Spätestens im 19. Jahrhundert entstand der Kult um die
„Stars“ unter den Musikern und Komponisten. Daher wer-
den in der Ausstellung nicht allein berühmte Komponisten
wie Mozart und Schumann gezeigt, sondern auch die Helden
späterer Generationen, Elvis und die Beatles.

Eine Besonderheit der Ausstellung stellen die Musikinstru-
mente aus Porzellan dar, die nicht allein von der ungebroch-
enen Faszinationskraft des Materials Porzellan auf bildende
Künstler sowie Musiker zeugen, sondern auch von der fort-
dauernden engen Verzahnung von Musik und Kunst.

Höchstädt

Museum Deutscher Fayencen, Herzogin-Anna-Strasse 52,
D- 89420 Höchstädt/ Donau. Website: www.schloss-hoechstaedt.de. [äbent April-september].

Höhr-Grenzhausen

Keramikmuseum Westerwald, Lindenstraße 13, D-
56203 Höhr-Grenzhausen. Website:
www.keramikmuseum.de.

→28.04.12 *Fragil*. Johan van Loon. Keramikmuseum
Westerwald.

→12.05.13 *Michael Sälzer und Beate Thiesmeyer*
„*gemeinsam auf getrennten Wegen*“. Keramikmuseum
Westerwald.

Johannesberg

16.06.13-07.07.13 *Wir Essen und Trinken immer Gern*
– *mit vielen Künstlern zum Thema Gesschirr*. Galerie
Metzger, Hauptstrasse 18, D-63867 Johannesberg.

Karlsruhe

Museum in der Majolika, Ahaweg 6, D-76131 Karlsruhe.
Website: www.landesmuseum.de.

Das Majolika-Museum hat ein neues Gesicht: Auf doppelt so
großem Raum wie bisher präsentiert sich die neu konzipierte
Ausstellung der Sammlung. Rund 1000 keramische Objekte
zeigen einen Querschnitt durch die Produktion der Karlsruher
Majolika-Manufaktur von ihren Anfängen im Jahr 1901 bis in
die Gegenwart.

Gegründet wurde die noch heute in Betrieb befindliche Manufaktur von Großherzog Friedrich I. auf Anregung der Künstler Hans Thoma und Wilhelm Süss. Zeit ihres Bestehens hat diese Produktionsstätte auf alle kunsthistorischen Strömungen und historischen Ereignisse reagiert. Dieser Wandel spiegelt sich in den ausgestellten Produkten: Beginnend mit Historismus und Jugendstil, über den Expressionismus, Konstruktivismus, Bauhaus, Neue Sachlichkeit und Heimatstil, über die NS-Kunst und Tendenzen der 50er und 60er Jahre bis zu den Kunstströmungen unserer Zeit.

Neu ist das kulturgeschichtliche Grundkonzept der Präsentation mit Kunst- und Alltagsobjekten zum Beispiel aus der NS-Zeit oder der so genannten „Anbietekultur“ der 50er Jahre.

Inszenierungen wie der originalgetreue Nachbau eines Kaufhausschauensfensters der 1930er Jahre oder einer Nische der Frankfurter Messe um 1960 veranschaulichen den jeweiligen Zeitgeist. In Beispielen werden der Herstellungsprozess einer Vase und Glasurproben ausgestellt.

Kellinghusen

→02.06.13 *Reisen ...* Katrin Schober - Keramik und Eberhard Schober – Malerei. Museum Kellinghusen, Hauptstrasse 18, D-25548 Kellinghusen.

10.08.13-11.08.13 *Töpfermarkt in Kellinghusen*. Marktplatz und Fußgängerzone, D-25548 Kellinghusen. Website: www.keramik-centrum.de.

Beim jährlich am zweiten Wochenende im August stattfindenden Kellinghusener Töpfermarkt präsentieren alljährlich etwa 60 Keramiker aus ganz Deutschland ihre Arbeiten. Die Besucher des Marktes finden hier das Beste an dekorativen Plastiken, Gebrauchsgeschirr, Pflanzgefäßen und originelle irdenen Mitbringseln vor. Ein buntes Rahmenprogramm sorgt zudem für Unterhaltung der Besucher. Außerdem kann im Museum eine Sonderausstellung zum Thema Keramikkunst besucht werden.

Köln

15.06.13-29.09.13 *Der schöne Schein – Deutsche Fayencekunst*. Katalog. Museum für angewandte Kunst Köln, An der Rechtschule, D-50667 Köln. Website: www.museenkoeln.de.

Anlässlich des Jubiläums wird der bedeutende Sammlungsbestand an deutschen Fayencen wissenschaftlich bearbeitet, ausgestellt und publiziert. Zu dem herausragenden Bestand gehören ca. 350 Objekte – Geschirr und Figürliches – aus zahlreichen deutschen Fayence-Manufakturen des 18. und frühen 19. Jahrhunderts, darunter seltene Einzelstücke und Fayencen mit Hausmalereien.

Die Ausstellung präsentiert erstmals den reichen Bestand an deutschen Fayencen. Darüber hinaus werden weitere Sammlungsgebiete des MAKK in die Ausstellung einbezogen, um die gehobene Lebenskultur des 18. und frühen 19. Jahrhunderts zu dokumentieren. Neben den zur Bemalung verwandten Vorlagen werden Objekte anderer Sammlungsbereiche beispielsweise Textilien, Kleinmöbel, Tafelgeschirr aus Metall, Gläser oder Bestecke als Ergänzung ausgestellt.

Landshut

Museen der Stadt Landshut, Stadtresidenz, Altstadt 79, D-84028 Landshut. Website: www.landshut.de/museen. Ein lebendiges Panorama der Keramik vom Spätmittelalter bis in die Gegenwart eröffnet diese erste Sammlungsausstellung der Museen der Stadt Landshut in der Stadtresidenz Herzog Ludwigs X.: von der Baukeramik über die handwerkliche Gebrauchskeramik bis hin zur künstlerisch gestalteten Gefäßkeramik und keramischen Plastik vermitteln hochkarätige Werke einen fundierten Eindruck von den reichen Möglichkeiten der Arbeit mit dem Werkstoff »Ton«. Die als Rundgang angelegte Präsentation im 2. Obergeschoss des sogenannten Deutschen Baus greift das gesamte Sammlungsspektrum ab und stellt der keramischen Überlieferung aus Stadt und Region gleichberechtigt die zeitgenössische europäische und japanische (Gefäß-)Keramik zur Seite.

Leipzig

GRASSI Museum für Angewandte Kunst, Johannisplatz 5-11, D-04103 Leipzig. Website: www.mvl-grassimuseum.de.

→07.04.13 *Zacken und Bögen*. Spritzdekor-Keramik des Art déco aus der Sammlung Klaus Freiburger. GRASSI Museum. Von Mitte der 1920er bis Mitte der 1930er Jahre steht die deutsche Keramikindustrie im Zeichen der Spritzdekore. Die Druckluftpistole, meist in Kombination mit Schablonen, ist ein wichtiges Arbeitsinstrument. Mit dieser neuen Technik setzt sich eine Vielzahl von Firmen auseinander, die großen Marktführer ebenso wie kleine und weniger bekannte Betriebe.

Inspiziert durch die avantgardistischen Strömungen in der Malerei besprüht man Kannen, Dosen, Tortenplatten und andere Gegenstände des täglichen Gebrauchs mit abstrakten, fröhlich-bizarren Musterwelten. Auch verlaufende Streifen- und Blüten- und Blättermotive sind beliebt.

Der Mannheimer Architekt Klaus Freiburger hat über Jahrzehnte eine umfangreiche Sammlung an Spritzdekor-Keramik zusammengetragen, von denen in der Art-déco-Pfeilerhalle des Museums eine Auswahl präsentiert wird. Die spitzwinklige Innenarchitektur des Ausstellungssaales geht dabei mit den farbfreudigen Exponaten ein dynamisches Wechselspiel ein.

17.11.13-23.03.14 *Gefäß / Skulptur II*. Deutsche und internationale Studiokeramik seit 1946. Bogudgivelse. GRASSI Museum für Angewandte Kunst.

In Folge der vor vier Jahren gezeigten Sonderausstellung „Gefäß/Skulptur“ und des dazu erschienenen Katalogbuches kamen zahlreiche bedeutende Schenkungen ins Museum. Die Fülle der neu hinzugekommenen erstrangigen Studiokeramiken deutscher und internationaler Künstler wird in einer repräsentativen Auswahl erstmalig vorgestellt.

Parallel dazu zeigt das Museum die Wettbewerbsausstellung des Richard-Bampi-Preises 2013, des höchstdotierten deutschen Förderpreises für junge Keramiker. Damit spannt sich ein keramischer Bogen von der Mitte des 20. Jahrhunderts bis in die Gegenwart.

Ludwigsburg

Keramikmuseum des Württembergischen Landesmuseum, Schloss Ludwigsburg, Schlossstrasse 30, D-71634 Ludwigsburg [ved Stuttgart]. Website: www.schloss-ludwigsburg.de.

Mettlach

Keramikmuseum Mettlach, Alte Abtei, Saaruferstraße, D-66688 Mettlach. Website: www.keramikmuseum-mettlach.de.

Oldenburg

03.08.13-04.08.13 *31st International Oldenburg Ceramic Fair*, Hocheider Weg 169, D-26125. Oldenburg.

Website: www.werkschule.de/keramiktage/index.php

On the square in front of the Oldenburg State Museum for Art and Cultural History. 120 selected potters, ceramists, designers and artists from across Europe and Japan offer their top products. About 60.000 people visit the market every year.

Rastatt-Förch

Schloss Favorite, Am Schloss Favorite 5, D-76437 Rastatt-Förch. Website: www.schloss-favorite.de.

Selb-Plössberg

Porzellanikon Selb [Europäisches Industriemuseum für Porzellan, Europäisches Museum für Technische Keramik og Rosenthal Museum], Werner-Schürer-Platz 1, D-91800 Selb. Website: www.porzellanikon.org.

20.04.13-06.10.13 *Farbzeichen und die Lust zur Kunst - Otmar Alt, der Zeichensetzer*. Porzellanikon.

Otmar Alt zählt zu den bedeutendsten und beliebtesten Künstlern in Deutschland. Seine farbenfrohen, fantasievollen und originellen Werke sind unverwechselbar. Seine künstlerischen Wurzeln liegen in der abstrakten Kunst der Nachkriegszeit und stehen in der Tradition von Joan Miró und Hans Arp. Mit seiner ganz eigenen Bildsprache schafft Otmar Alt farbenprächtige, lebendige Traumwelten die von geheimnisvollen Fantasiewesen bevölkert sind und den Betrachter fröhlich stimmen.

Zu Oberfranken hat Otmar Alt eine ganz besondere Beziehung. Aufgewachsen in West-Berlin war Oberfranken in Zeiten des Eisernen Vorhangs für die Berliner das Tor zur Welt. Zahlreiche Reisen nach Oberfranken und nicht zuletzt die 1978 begonnene enge Zusammenarbeit mit Philip Rosenthal hat zu einer tiefen Verbundenheit von Otmar Alt mit der Region geführt. Nicht nur mit seinen Plastiken in Hof sondern auch mit seinen Entwürfen für Porzellan von Rosenthal und Arzberg hat Otmar Alt in Oberfranken Zeichen gesetzt.

Die Ausstellung gibt einen umfassenden Einblick in das künstlerische Repertoire von Otmar Alt, das von Malerei und Grafik über Bildhauerei bis hin zur Gestaltung von Gebrauchsgegenständen reicht. Es sind Werke aus Otmar Alts gesamter bisheriger Schaffenszeit von ihren Anfängen bis in das Jahr 2012 zu sehen. Neben Bildern zeigt die Ausstellung Großplastiken, Bronzen, Holz- und Glasobjekte sowie die für Rosenthal und später auch für Arzberg gestalteten Porzellane.

Staufen

Keramikmuseum Staufen, Wettelbrunner Str. 3, D-79219 Staufen. Website: <http://www.landesmuseum.de>.

→12.05.13 *Anima Roos*. Licht und Schatten. Studioausstellung. Keramikmuseum Staufen.

Filigran und zart wirkt das Porzellan von Anima Roos. Die Keramikerin aus Belgien stellt ein alltägliches Objekt in völlig neuem Kontext vor. Insbesondere das Spiel mit Licht und Schatten hebt das vermeintlich alltägliche Stück Porzellan, das sich, wie man auf den ersten Blick glauben mag, in jedem Küchenschrank findet, aus dem "Normalen" heraus. Das Einfügen von Bildern - hier ein Fisch, dort breite Striche eines japanischen Tuschepinsels - gibt den Gefäßen den Reiz des Fremden, des Exotischen. Dem Betrachter öffnet sich ein neuer Horizont, das Objekt fängt an zu erzählen. Durch Schilf und Algen schaut man in eine Unterwasserwelt mit lautlos dahingleitenden Kojas, den japanischen Glücksfischen.

In neueren Arbeiten verstellen dunkle Balken und Gitter teils bedrohlich den Blick, unendliche Leitern führen ins Nichts. Verwandt mit den monumentalen Architekturphantasien von Piranesi Carceri, vermitteln diese Strukturen im Gegenlicht das Gefühl von menschlicher Einsamkeit in der Großstadt von heute.

Die Arbeiten von Anima Ross scheinen sich in immerwährender Bewegung zu befinden, und doch strahlen sie große Ruhe aus und geben Zeit sich einzufühlen. Jedes Stück erzählt seine eigene kleine Geschichte, die so individuell ist wie jedes einzelne Gefäß von Anima Roos.

→16.06.13 *Spanische Keramik des 15. bis 17. Jahrhunderts*. Vom Mudéjar zum Manierismus. Keramikmuseum Staufen. Gezeigt werden farbenprächtige Fliesen aus Sevilla, Toledo und lüsterverzierte Gefäßkeramik von der spanischen Levante. Die Ausstellung behandelt die Entstehungs- und Gebrauchskontexte der Objekte sowie ihre Rezeption durch die Kunstgewerbebewegung in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts (Historismus).

Farbenprächtige Fliesen, luxuriöses Tafelgeschirr oder edel schimmernde Gefäße – die spanische Keramik des 15. bis 17. Jahrhunderts zeugt nicht nur von verfeinerter Lebensart und gehobener Tischkultur. Die Ausstellung illustriert eine turbulente Übergangsepoche zwischen dem Ende der arabisch-islamischen Herrschaft in Spanien (1492) und dem Beginn der christlichen Vormachtstellung Ende des 17. Jahrhunderts. Diese Epoche des Umbruchs und der Gegensätze fällt zusammen mit dem Zeitalter der Entdeckungen und der kreativen Erneuerungen, in deren Folge Spanien politisch und kulturell zum Weltreich avancierte. Nicht zufällig spricht man vom „Siglo de Oro“, dem Goldenen Zeitalter der spanischen Kunst und Kultur.

Die Keramik dieser Zeit ist facettenreich, denn es bilden sich besondere Mischstile heraus. Das Mudéjar, die Synthese christlicher und islamischer Kunst des Mittelalters, lebt in der aus Italien einströmenden Renaissance fort. Die typisch islamische Lüsterware, eine Keramik mit Dekor in metallischem Glanz, ist auch im 16. Jahrhundert noch ein Luxus-Exportgut Spaniens entlang der atlantischen und mediterranen Küsten.

Alle in der Ausstellung präsentierten Stücke (ca. 100 Objekte, davon etwa 70 Fliesen) gehören zum Bestand des Badischen Landesmuseums Karlsruhe. Sie gelten technisch und gestalterisch als Meisterwerke und werden erstmals seit Jahrzehnten der Öffentlichkeit zugänglich gemacht. Die hier gezeigte Sammlung geht auf den bis zu seinem Tode 1890 in Mannheim lebenden Bildhauer und Antiquaria-Sammler Jakob Krauth zurück. Er war zugleich Kunstkenner, -sammler und sogar -händler. Hermann Götz (1848 – 1901), der zweite Direktor des seinerzeit noch jungen Kunstgewerbemuseums in Karlsruhe – einer der Vorläufer des Badischen Landesmuseums Karlsruhe –, legte u. a. mit umfangreichen Ankäufen aus der Sammlung Krauth 1889 den Grundstein für das Museum. Soweit sie nicht im Zweiten Weltkrieg zerstört wurden oder verschollen sind, befinden sich diese Bestände auch heute noch in Karlsruhe.

Weiden

14.04.13-21.07.13 *Eva Zeisel · Keramik – Design*. Internationale Keramik-Museum, Zweigmuseum der Neuen Sammlung, Luitpoldstraße 25, D-92637 Weiden. Website: www.die-neue-sammlung.de. Budapest, Wien, Berlin, Moskau und New York – Weltmetropolen sind die Stationen der internationalen Karriere von Eva Zeisel (1906-2011). Dazwischen liegen Schramberg und Hirschau, Hamburg und St. Petersburg.

Am Anfang stand eine traditionelle Töpferwerkstatt in Budapest, die Eva Amalia Stricker (so ihr Geburtsname) jedoch bald zugunsten ihrer Arbeit in einer Keramikmanufaktur aufgab. Damit vollzog sie den entscheidenden Schritt von der Keramikerin zur Designerin, von der eigenhändigen, handwerklichen Herstellung einzelner Objekte, hin zur Entwicklung von Modellen für die industrielle Serienproduktion.

Ende der zwanziger Jahre stellten sich die ersten großen Erfolge ein – allerdings nicht in Budapest oder Hamburg, sondern im kleinen hessischen Schramberg und kurz darauf in Berlin, von wo aus sie im ehemaligen Studio Emil Noldes für die Hirschauer Steingutfabriken in der Oberpfalz arbeitete.

Ihre außergewöhnlichen, zunächst überwiegend geometrischen Formen und Dekore stehen auch heute noch beispielhaft für das Keramikdesign der Weimarer Republik. 1932 ging Zeisel in die Sowjetunion und arbeitete dort für die großen Manufakturen in St. Petersburg und Moskau bis zur ihrer Internierung 1936. Nach ihrer Freilassung emigrierte Eva Zeisel 1938 über England in die USA, wo sie mit ihren Entwürfen in organischen Formen äußerst erfolgreich war, und das über Jahrzehnte. In den USA gilt sie heute als eine der großen Entwerferinnen des 20. Jahrhunderts, in Deutschland beginnt man gerade erst, ihre Bedeutung als Designerin für die Keramikindustrie zu entdecken.

Weimar

→23.06.13 *Leidenschaft, Funktion und Schönheit*. Henry van de Velde und sein Beitrag zur europäischen Moderne. Katalog. Neues Museum Weimar, Weimarplatz 5, D-99423 Weimar. Website: www.klassik-stiftung.de. Se teksten under Bruxelles om udstillingen, som fortsætter i Musées royaux d'Art et d'Histoire.

Belgien

Bruxelles

Puls Contemporary Ceramics, Place du Châtelain 4, B-1050 Bruxelles. Website: www.pulsceramics.com.

→06.04.13 *Turi Heisselberg Pedersen and Wouter Dam*. Puls Contemporary Ceramics.

20.04.13-01.06.13 *Bente Hansen and Joan Serra*. Puls Contemporary Ceramics.

13.09.13-12.01.14 *Henry Van de Velde*. Passion – Function – Beauty. Musées royaux d'Art et d'Histoire/Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, 10 Jubelpark, B-1000 Bruxelles. Katalog. Website: www.kmkg-mrah.be. Van de Velde (1863-1957) was trained as painter, but developed further as an architect, interior designer, designer, teacher and artistic adviser. He left an impressive oeuvre and built up an international career, boasting a great number of creations in Belgium, Germany, The Netherlands and France. Among his best-known buildings are the villa Bloemenwerf in Ukkel, various Art Nouveau residences in Weimar, the Kröller-Müller Museum in Otterlo and the modernist Boekentoren of the University of Ghent. He was one of the originators of the school of art that gave rise to the Bauhaus and founded the Ter Kameren school of art in Brussels. In his furniture, silverware, porcelain, jewellery, book bindings and other creations, he proved able, as no other, to combine practical utility with elegant sturdiness, thereby gaining international renown.

A retrospective. To celebrate the 150th anniversary of the birth of Henry van de Velde, the exhibition *Henry van de Velde – Passion - Function - Beauty* will be a chronological survey of the life and work of this multi-faceted artist, based on a never previously seen assembly of works of art and a multitude of documents, including photographs and letters. It is being set up by the Royal Museums of Art and History in co-operation with the Klassik Stiftung Weimar, following a previous showing in the spring of 2013 at the Neues Museum Weimar.

Holland

Delft

Delft

Galerie Terra Delft, Galerie voor hedendaagse keramiek, Nieuwstraat 7, NL-2611 HK Delft. Website: www.terra-delft.nl.

→01.09.13 *Delft Blue · Trash or Treasure*. Museum Het Prinsenhof in Delft. Websites: www.prinsenhof-delft.nl og www.ikhovanblauw.nl.

For more than 350 years, Delftware has been an archetypal Dutch icon. From a kissing couple as a souvenir to centuries-old vases with Dutch water-scapes, the blue-white decor appeals to people worldwide.

The exhibition *Delft Blue · Trash or Treasure* shows that Delftware is more than just a symbol. Discover everything about Delftware in the birthplace of this archetypal Dutch earthenware - Delft!

The exhibition *Delft Blue · Trash or Treasure* shows how this earthenware became so popular and how its image changed throughout the ages. Beautiful or ugly, you cannot argue about taste. Or can you? The ornament of a Queen, the every-day stuff of an inn keeper and the souvenir of a tourist - meet the different faces of Delftware. Discover how this earthenware was made and get a real sense of the collection mania of a true devotee. View Delftware through the eyes of artists who like to use the decorated earthenware as a source of inspiration. From valuable tulip vases to rows of blue-white souvenirs, Delftware is a true Dutch icon. But is it Art or is it Kitsch?

Deventer

Loes and Reinier Gallery, Korte Assenstraat 15, NL-7411 JP Deventer. Website: www.loes-reinier.com.

14.04.13-11.05.13 *Philippe Dubuc, steengoed*. Loes and Reinier Gallery.

26.05.13-29.06.13 *David Louveau & David Whitehead uit La Borne*. Loes and Reinier Gallery.

08.09.13-05.10.13 *Svein Hjort Jensen, steengoed*. Loes and Reinier Gallery.

20.10.13-16.11.13 *Zoutglazuur met*: Daniel Boyle, Jane Hamlyn, Jeremy Nichols, Joop Cromptvoets, Nirdosh P. van Heesbeen, Paulien Ploeger, François Gallissaires, Edwige Larché en Dörte Ahrenkiel. Loes and Reinier Gallery.

Groningen

→01.09.13 *Dragons and Lange Lijzen*. Chinese porcelain from the Museum's own collection. Groningen Museum, Groningen, Museumeiland 1, NL-9711 ME Groningen. Website: www.groningermuseum.nl.

The exhibition will show more than 200 beautiful and characteristic pieces. Accompanying the items on display, there will be brief outlines of the period in which the item was made, of its special features, and the position it assumed in the total assortment of export porcelain destined for the Netherlands. Various objects will be on show for the very first time.

Diverse types of porcelain will be exhibited, such as Kraak porcelain, Transition (Late Ming) porcelain, Kangxi blue-and-white, Chine de Commande, Famille Rose, Mandarin, Blanc de Chine and Yixing. In addition, the Groninger Museum has an enviable collection of porcelain from shipwrecks. Several examples of these documentary pieces will be on display. Finally, there is a series of figures of Chinese gods and philosophers, of figures for the European market, and of slender Chinese women, the so-called 'Lange Lijzen'.

Status-enhancing. Almost all of this porcelain – dating from the 17th and 18th centuries – was shipped from China to the Netherlands by the Dutch East India Company (VOC) or by

private traders. The composition of the material and the manufacturing process were a mystery. Porcelain was exotic, relatively expensive and therefore enhanced the status of the owner. The secret of porcelain-making was discovered in Germany in the early 18th century, and subsequently Chinese porcelain had to compete with European porcelain. The price then decreased and the assortment of decorations and forms expanded enormously. Archaeological excavations indicate that almost everyone in the Netherlands had a porcelain object in his or her house. Even today it is not uncommon. Chinese porcelain formed an essential element of the Dutch interior, more than anywhere else in the world.

Collections. With more than 10,000 items, the Groninger Museum has one of the largest collections of Chinese porcelain in the Netherlands. A part of the collection has been laid out in the Menkemaborg (estate house) in Uithuizen. Selections from the collection are regularly shown in the Starck Pavilion, and there is close co-operation with other museums, such as the Rijksmuseum Amsterdam, the Gemeentemuseum in The Hague, Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam, and the Princessehof Museum of Ceramics in Leeuwarden. Thanks to sponsors and donors, the collection is still expanding.

Leeuwarden

→27.10.13 *Het mysterie Ming*. Chinese keramiek. Museum Het Prinsenhof. Grote Kerkstraat 11, NL-8911 DZ Leeuwarden. Website: www.princessehof.nl.

De vaas van 21,6 miljoen. Iedereen die op een rommelmarkt een Chinese vaas ontdekt, hoopt stiekem op een Mingvaas. En wanneer u in films of series een typische stuntel (denk Mr. Bean of Laurel & Hardy) ziet, dan valt er steevast een Mingvaas aan diggelen (bekijk het filmpje!). Ming staat bekend als extreem duur antiek. In 2011 werd een nieuw veilingrecord bereikt toen een Mingvaas bij Sotheby's van de hand ging voor maar liefst 21,6 miljoen dollar. Maar waarom is Ming zo duur? Wat is Ming eigenlijk? En waarom kennen we wel de Mingdynastie, maar bijvoorbeeld niet de Qingdynastie? Op deze en meer vragen krijgt u antwoord in de tentoonstelling *Het mysterie Ming* in Leeuwarden.

Het mysterie Ming. In het Prinsessehof ontdekt u het China van eeuwen geleden. Van de opkomst van de Mingdynastie in 1368 tot de dood van de laatste keizer drie eeuwen later. U ziet en hoort het complete verhaal. In de Verboden Stad vindt u een schotel waar de Chinese keizer Zhengde 500 jaar geleden zelf nog van gedineerd heeft. Eén van de hoogtepunten in de tentoonstelling is de presentatie van de porseleinlading van een gezonken VOC-scheepswrak. Hét bewijs van de Nederlandse handel in Chinees porselein, begin 17de eeuw. Leuke fragmenten uit commercials, films en televisieseries illustreren de roem van Ming.

Topcollectie Ming. Het Prinsessehof in Leeuwarden, nationaal keramiekmuseum, heeft een wereldberoemde verzameling Chinese keramiek. Van het mooiste keizerlijk porselein tot het bekende blauwwitte kraakporselein dat in de Gouden Eeuw naar Nederland werd geëxporteerd. Pas eeuwen later was men in Europa in staat zulk fijn porselein te maken. De 200 vazen, schotels en kannen te zien in *Het mysterie Ming* zijn van een betoverende schoonheid.

Rotterdam

→21.05.13 Hand Made. Museum Boijmans Van Beuningen, Museumpark 18-20, NL-3015 Rotterdam CX. Website: www.boijmans.nl.

An exhibition with more than 500 objects presents the most exceptional examples of artistic crafts. You can enjoy the most exceptional objects made by human hands, from the Middle Ages to the present day, in the museum's spacious Bodon galleries: from a 16th century suit of armour to the handmade fashion of Iris van Herpen, from 'Clay Furniture' by designer Maarten Baas to refined needlepoint lace and examples of domestic embroidery. Short videos provide insight into the traditional techniques used to produce these objects. As part of the exhibition, craftspeople will continuously be on hand to demonstrate their skills and passion. Be amazed by a whole array of techniques, such as papermaking, weaving, goldsmithing or a demonstration of violin making. Hand Made shows what crafts were, are and can be.

Tegelen

Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen, Pottenbakkersmuseum, Kastelaan 8, NL-5932 AG Tegelen. Website: www.tiendschuur.net.

→26.05.13 *Partners in Clay*. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen. Yasuyo Nishida & Vladimír Groh CZ; Wied & Diederik Heyning; Margaret & David Frith (GB); Inke & Uwe Lerch (D); Susanne Lukàcs-Ringel & Fritz Rossmann (D); Paulien Ploeger & Her Comis (NL); Johnny Rolf & Jan de Rooden (NL); Heide & Peter van Veen (NL) and Nina Lund & Jean François Thiéron (DK).

Nina Lund is Danish and Jean François Thiéron is French. He had a workshop in the renowned potters' village of La Borne in France. She visited it for a study trip. Not only did she return to Denmark with new knowledge but also with a new love: Jean-François came back with her to Denmark, where they have been running a joint workshop since 1998].

01.06.13-22.09.13 *Young Clay*. Keramikcentrum Tiendschuur Tegelen. Met het werk van jonge hedendaagse keramisten uit Engeland. In deze expositie geen traditionele Engelse keramiek maar vernieuwende en eigenzinnige keramiek. Deze expositie toont werk voorbij de techniek en tradities. De exposanten gaan elk een eigen weg en maken gebruik van zeer uiteenlopende vormen en technieken. Wat hen verbindt is hun persoonlijke stempel die ze in de klei drukken en de vrijheid waarmee ze het materiaal hanteren.

Østrig

Wien

→13.10.13 *Alt-Wiener Porzellan 1904*. MAK-Studiensammlung Keramik, MAK, Österreichisches Museum für Angewandte Kunst, Stubenring 5, Wien 1. Website: www.mak.at. Schritt für Schritt soll eine epochemachende Ausstellung in Umfang und Qualität dokumentiert sowie materiell, analog und digital nachvollziehbar gemacht werden.

Schweiz

Geneve

Musée Ariana – Musée suisse de la céramique et du verre, Avenue de la Paix 10, CH-1202 Geneve. Website: www.ville-ge.ch.ariana.

→08.09.13 *8 Artistes & La Terre*. Musée Ariana. Unis par l'amitié et par l'amour de la terre, Claude Champy, Bernard Dejonghe, Philippe Godderidge, Jacqueline Lerat, Michel Muraour, Setsuko Nagasawa, Daniel Pontoreau et Camille Virot forment une palette représentative de la diversité de la scène céramique française au tournant du 21e siècle. Armés chacun d'une solide personnalité et d'un langage propre, ils se retrouvent mus par une même éthique, nourrie d'esthétique orientale ou de terres africaines. La céramique comme une manière d'être au monde: c'est dans cet esprit qu'a été publié en 2009 un ouvrage éponyme.

L'exposition se déploiera dans le sous-sol du musée, dans une confrontation qui s'avère passionnante. Un espace particulier, au premier étage de l'institution, est dédié à Jacqueline Lerat, décédée avant la parution du livre.

30.08.13-27.10.13 *Akio Takamori – Portraits Ordinaires*. Musée Ariana.

England

Aberystwyth

28.06.13-30.06.13 *International Ceramics Festival 2013*. Aberystwyth Arts Centre, Penglais, Aberystwyth, Ceredigion, Wales SY23 3DE. Website: www.internationalceramicsfestival.org. The 2013 International Ceramics Festival - one of the world's most prestigious biennial events for professional and amateur potters is a treat in store for next June. 1000 People; Demonstrators; Kiln Building & Firings; Slideshows; Films & Lectures; Exhibitions; Trade Stands; Bookstalls; Bars; Good Food; Good Company and Much More.

The Festival, which takes place every two years, attracts visitors from across the globe who travel to join their fellow ceramicists in Mid Wales. Over 800 ceramicists and potters gather for the weekend to discuss techniques, watch demonstrations and share ideas.

Bath

15.04.13-11.05.13 *Sarah Dunstan*. Beaux Arts Bath, 12-13 York Street, BA1 1NG Bath. Website: www.beauxartsbath.co.uk.

Bowness-on-Windermere

24.05.13-01.09.13 *Bodil Manz*. Blackwell, The Arts and Crafts House, Bowness-on-Windermere, Cumbria, UK, LA23 3JR. Bodil Manz' work utilises the gentle fragility of egg shell porcelain and dominance of utilitarian white and block colour to create breathtaking ceramic vessels.

Her near paper thin cast porcelain cylinders are so translucent that you can often discern the light and shadow passing through both walls of a pot blending interior with exterior.

Farnham

→27.07.13 *Making Connections*. Craft Study Centre, Farnham Campus, Falkner Road, Farnham, Surrey, GU9 7DS. Website: www.csc.ucreative.ac.uk.

The exhibition explores connections between near and far... between makers and teachers... between colleagues and friends, through the display of the unrivalled collections of the Crafts Study Centre. The Centre has wider connections too. Bernard Leach's links with Japan are expressed through the display of archive materials that were loaned to the outstandingly successful exhibition Lucie Rie: a retrospective in art museums across Japan in 2010-2011.

The Crafts Study Centre's link with the University stretches back to its early history in Farnham. Henry Hammond, Head of Ceramics of the West Surrey College of Art and Design was one of the Centre's influential Founder Trustees and another Trustee, the school architect and furniture designer David Medd, was head of workshop for the remarkable camouflage development and training centre based at Farnham Castle during the second world war.

The exhibition aims to illustrate that the Crafts Study Centre is a dynamic organisation which represents contemporary as well as historic crafts and makers. Work by Lucie Rie, Hans Coper, Alison Britton, John Ward, Emmanuel Cooper, Edmund de Waal, Takeshi Yasuda, David Pye, Matthew Burt and Ann Richards will be shown.

Hatfield

05.07.13-07.07.13 *Art in Clay*. 19th Pottery and Ceramics Festival. Hatfield House, Hatfield, Hertfordshire AL9 5NQ. Website: www.hatfield-house.co.uk og www.artinclay.co.uk/home/hatfield.

St Ives

17.05.13-29.06.13 *Eight Sides of a Tea Bowl*. Porthminster Gallery, Fernlea Terrace, St. Ives, Cornwall TR26 2BH. *Teabowls interpreted by eight makers including: Tim Andrews, Carina Ciscato, Ashley Howard, John Pollex, Craig Underhill, Elly Wall and Sasha Wardell.*

London

Marsden Woo Gallery, 17-18 Great Sutton Street, London EC1V 0DN. Website: www.marsdenwoo.com.

→06.04.13 *Use of Iron*. Adam Buick, James Hake, Claudia Lis, Suleyman Saba and John Ward. [Craft Potters Association], Contemporary Ceramics, 63 Great Russell Street, Bloomsbury, London WC1B 3BF. Website: www.cpaceramics.com.

→25.04.13 *Classic & Contemporary*. Erskine, Hall & Coe, 15 Royal Arcade, 28 Old Bond Street, London W1S 4SP. Website: www.erskinehallcoe.com.

Gordon Baldwin, Hans Coper, Ruth Duckworth, Sara Flynn, Gwyn Hanssen Pigott, Matthew Harris, Deirdre Hawthorne, Ewen Henderson, Yasuhisa Kohyama, Jennifer Lee, John Lee, Shozo Michikawa, Gustavo Pérez, Colin Pearson, Lucie Rie, Tim Rowan, John Ward, Catherine Yarrow.

12.04.13-14.05.13 *Ceramic Art London 2013*. Katalog. Royal College of Art, Kensington Gore, London SW7 2EU. Website: www.ceramics.org.uk. Ceramic Art London 2013 provides a unique showcase for contemporary studio ceramics featuring work from leading national and international makers with over 75 ceramic artists displaying a varied selection of exciting and challenging work.

09.05.13-05.06.13 *Static*. Martin Smith. Marsden Woo Gallery.

09.05.13-05.06.13 *Signs and the Signed · Between Representation and Presentation*. Anja Margrethe Bache. Marsden Woo Gallery.

10.05.13-13.05.13 *Collect 2013*. Saatchi Gallery, Duke of York's HQ, King's Road, Chelsea, London SW3. Website: www.collect2013.org.uk. Work by 400 artists represented by about 36 international galleries. Ceramics, glass, jewellery, silver..... Tony Laverick will be showing with the Contemporary Ceramic Centre, London. Halima Cassell will be showing with Joanna Bird. Cultural Connections will present a retrospective of the influential Danish ceramicist *Inger Rokkjaer*.

25.05.13-05.01.14 *Deception*. Ceramics and Imitation. Victoria & Albert Museum, Room 146, Cromwell Road, South Kensington, London SW7 2RL. Website: www.vam.ac.uk. From functional tableware masquerading as fruit or vegetables to imitations of prized materials, potters have always created objects intended to delight and surprise by deceiving the eye.

With virtuoso display pieces startling in their verisimilitude and luxurious imitations of silver, marble or gemstones, this display will draw on the V&A's extensive ceramic collections to show some remarkable transformations achieved in ceramics.

Newark

21.06.13-23.06.13 *Earth and Fire 2013*. Rufford Craft Centre, Near Ollerton, Newark, Nottinghamshire NG22 9DF. Over 100 potters from across the UK and Mainland Europe selling direct to visitors from market stalls set in the grounds of the ancient abbey ruins.

Ruthin

Ruthin Craft Centre, The Centre for Applied Arts, Park Road, Ruthin, Denbigh-shire, Wales. Website: www.ruthincraftcentre.org.uk.

→12.05.13 *Gillian Lowndes*. Ruthin Craft Centre. Gillian Lowndes (1936-2010) was one of the ceramic world's most daring, radical and original artists of the post-war generation. Operating on the border territory between fine art and

craft, she is renowned for her sensitive investigations of material and process, of serendipity and sculptural form. In view of her avant-garde position, it is surprising that in her lifetime she had notably few solo exhibitions, and that her art is not more widely known and appreciated beyond a network of ceramists, curators, gallerists, critics, collectors and enthusiasts engaged with the crafts and applied arts.

“This exciting exhibition will establish the work of Gillian Lowndes more firmly on the visual arts map, and bring her poetic, often unsettling collages to a wider audience.” Curated by Amanda Fielding

25.05.13-14.07.13 *Gordon Baldwin: Objects for a Landscape*. Katalog. Ruthin Craft Centre. Gordon Baldwin: Objects for a Landscape is an exhibition of work by one of the world's most distinguished ceramic artists, a sculptural potter who has helped to redefine the expressive language of clay over the last fifty years. Baldwin's work is a diary of thought, a physical record of his occupations and obsessions. This exhibition offers a journey through a landscape composed of vessels and sculptural forms, three-dimensional canvases for his ideas.

Gordon Baldwin is a sculptural potter who has been very influential in moving ceramics towards sculptural forms and away from traditional functional pots.

For many years he taught at Eton College and worked in a rooftop studio there; today he is based at home in Shropshire. Gordon Baldwin has always been drawn to the landscape. From the Lincolnshire of his youth to the dramatic coast of the Lley Peninsula in North Wales, particularly an inlet he calls 'the place of stones'. Baldwin says: "There is a beach in Wales I call 'the place of stones'. It was found decades ago by a blind pin on the map."

Music is important to Gordon Baldwin's work. His interests range from traditional world music, to the work of contemporary composers. He says: "These sounds are silently in my head, as are the different silences of stones and vessels."

Baldwin creates a rich variety of forms. Many can be seen as 'vessels', from bowls, to less obvious containers with openings. He never 'decorates' his work, the marks and colours he applies are integral to the form, like the weathered surface of a stone.

Gordon Baldwin gives titles to all his work and they are important to him. They help him to identify a piece whilst making it, or to move on from it when it's completed. The titles can spring from a landscape, piece of music, art or literature, or a line from a poem.

Taunton

→06.07.13 *Earth Air Fire Water*. Somerset artists in their element. Museum of Somerset, Castle Green, Taunton, Somerset TA1 4AA. Udstilling med bl.a. Kevin de Choisy og Nick Rees.

Welborne

25.05.13-09.06.13 *Ruthanne Tudball – Open Studio*. Temple Barn Pottery, Welborne Common, Welborne

nr. Mattishall, Norfolk NR20. Website: www.ruthannetudball.com. As part of Norfolk Open studios - see Ruthanne's work and studio and get the chance to buy her great work!

Worcester

Bevere Gallery, Bevere Lane, Worcester, Worcestershire WR3 7RQ. Website: www.beveregallery.com.

→30.04.13 *Three Potters*. Eric Moss, Matthew Marsh and John Maltby. Bevere Gallery.

01.05.13-31.05.13 *Three Potters*. Maria de Haan, Robin Welch and Elke Sada. Bevere Gallery. Se website for yderligere udstillinger i Bevere Gallery.

USA

Pomona

→04.05.13 *Friendship Forged in Fire*. British Ceramics in America. American Museum of Ceramic Art, AMOCA, 340 S. Garey Avenue, Pomona CA 91766. Website: www.ceramicmuseum.org.

The exhibition features British pottery in a thematic and chronological order, from the industrial potteries of the Victorian Era, the Arts & Crafts Movement, and the traditionalist approach of Bernard Leach and his followers. Modern ceramic artists are represented by the works of Lucie Rie, Hans Coper and Ruth Duckworth. The largest segment of the exhibition displays contemporary innovations of 'postmodern' ceramic created in Great Britain today.

Salem

18.06.13-27.10.13 *The Copeland Collection, Chinese and Japanese Ceramic Figures*. Katalog. The Peabody Essex Museum, East India Square (161 Essex St) Salem, Massachusetts. Website: www.pem.org.

The world's finest museum collection of Chinese porcelain figurines is featured in the Pamela Cunningham Copeland Gallery at the Peabody Essex Museum. Mrs. Copeland began collecting these rare figures in 1937. During a sixty year period, she amassed more than 200 exceptional examples of one of China's most captivating decorative arts. Mrs. Copeland made plans to bequeath her collection to the museum after developing a lasting friendship with Dr. H. A. Crosby Forbes, curator emeritus of the department of Asian export art.

"Beguiling and amusing," as Mrs. Copeland said, these colorful animal, bird, and human figures are historically significant as tangible representations of the interplay between Eastern and Western cultures. Their designs reflect cross-cultural influences, and illuminate the Chinese perception of Western tastes. Produced mainly for export, these fragile figures were primarily made to order and destined for wealthy private collectors.

The Copeland Collection is known internationally for the superb quality and impressive variety of its many rare forms. Because of her extensive travels and research, Mrs. Copeland

was respected as one of the foremost experts on the subject. Each piece she collected expresses the form, proportion, detailed decoration, and distinctive modeling that characterize the work of a master potter.

Spanning three centuries from the reign of Kangxi (1662–1722) to Daoguang (1821–50), the collection includes engaging figures of dogs, elephants, deer, and birds, as well as human forms representing both Chinese and European figures and scenes. There are carp, water buffalo, and duck water-droppers; a variety of candleholders; and containers shaped as a toad, a hawk, and a western-style shoe. Soup tureens represent ducks, a quail, a rooster, elephants, and a dramatic boar's head with protruding tongue. Many of the pieces are one-of-a-kind, or one of very few extant.

Mrs. Copeland realized that an assemblage of this nature would never again be possible and that keeping the collection intact at a major institution was the best way to ensure its accessibility to the public. She deemed the Peabody Essex Museum, the only museum with a department devoted solely to Asian export art, as the perfect repository for her exceptional collection. Mrs. Copeland's generosity also made possible the publication of the first comprehensive work on a collection of Asian ceramic figures.

New York

→05.04.13 *New Morphologies · Studio Ceramics and Digital Processes*. The Schein-Joseph International Museum of Ceramic Art, Binns-Merrill Hall, Alfred University Campus. Website: www.ceramicsmuseum.alfred.edu.

New Morphologies highlights work that emerges from the encounter between the physical materiality of ceramic objects and the ephemerality of digital information. Working in Belgium, the U.S., Holland, and the U.K., the makers in this exhibition explore the intersection of digital technology with ceramic practice.

While digital fabrication technology has become ubiquitous in industrial production for its functional advantages - precision, efficiency, scalability - the work in this exhibition presents a distinct cross-current. Rather than employing technology as a straightforward solution to issues of production, these artists pose scenarios and questions that arise from the combination of digital technology and craft production.

What emerges is the precision of a machine layered with the risk of manual work. The individual authorship of the studio artist as auteur becomes hybridized with the collaborative and dispersed networks of digital space. Variability, chance, and material idiosyncrasies are introduced into machine processes and modeled through coded algorithms.

Artists included in the exhibition are Sharan Elran, Andy Brayman, and Stephanie Syjuco from the United States; Unfold Design Studio from Belgium; Geoffrey Mann from Scotland; and Anton Reijnders from the Netherlands. Del Harrow is a sculptor and educator based in Fort Collins, Colorado and an Assistant Professor of Art at Colorado State University. Stacy Jo Scott is an artist based in Oakland, California. She is a graduate of Cranbrook Academy of Art

and a member of the Craft Mystery Cult performance collaborative.

18.06.13-22.09.14 *Ken Price Sculpture. A Retrospective*. Katalog. The Metropolitan Museum of Art, 1000 Fifth Avenue, New York. Website: www.metmuseum.org. This long overdue retrospective, the first major museum exhibition of Ken Price's work in New York, will trace the development of his ceramic sculptures with approximately sixty-five examples from 1959 to the present. The selection will range from the luminously glazed ovoid forms of Price's early work to the suggestive, molten-like slumps he has made since the 1990s. In addition to the sculpture, there will be a small group of Price's landscape drawings from the past ten years. The artist's close friend, the architect Frank Gehry, will collaborate on the design of the exhibition.

www.keramikkens-venner.dk

På www.keramikkens-venner.dk finder du foreningens vedtægter, oplysninger om dens bestyrelse samt ikke mindst oplysninger om kommende arrangementer, generalforsamling, generalforsamlingsreferat mv samt links på internettet til forskellige udstillingssteder i Danmark samt andre nyttige links.

www.keramikkens-venner.dk er endnu ikke færdigudviklet og vil stadig blive udbygget. Foreningen modtager gerne forslag til forbedring af websiten, sådan bliver endnu mere spændende.

e-mailadresser

Keramikkens Venner har e-mailadresser på en hel del af sine medlemmer, men mangler stadig en del.

Bestyrelsen skal derfor opfordre de medlemmer, der har en e-mailadresse til at meddele sekretæren denne samt holde sekretæren opdateret med ændringer.

Det gør bl.a., at vi i en længere periode har udsendt en e-mail forud for arrangementer, både som en påmindelse til de, der har meldt sig; men også for at give de, der ikke har meldt sig, en chance for at deltage i arrangementet.

Købes: Dansk værkstedskeramik

Keramik af Gutte Eriksen, Gertrud Vasegaard, Lisbeth Munch-Petersen og Christian Poulsen købes. Gode værker betales med liebhaverpris af privat samler. Henvendelse til overlæge Jens D. Bukh på email: jens.bukh@regionh.dk eller tlf.: 22 62 28 13.

Bøger, kataloger og artikler om dansk keramik 2012

ved Gunnar Jakobsen

Tove Anderberg. Håndens/åndens værk. Red. af Karin Andersson. Vendsyssel Kunstmuseum, Hjørring 2012. 88 s. ill. litt. (s 4-5 Forord. Af Sine Kildeberg, s 6-12 Håndens/åndens værk. Af Karin Andersson og s 20-27 Sansningernes formidler. Af Lara Juhl Jakobsen).

Ole Bach Sørensen. Værker 1961-2010. Af Peter Michael Hornung. Forlaget North, København 2012. 160 s., se specielt s 17; 44-45; 86-87, 103, 108, 120 og 130-131 (Keramikken. Interview med Ole Bach Sørensen ved Peter Michael Hornung) samt s 116-127. ill. English Summary.

Anja Margrethe Bache. Ceramic glazed concrete as installation art that questions materiality, time, space, and context. Profile. By Anja Margrethe Bache. new ceramics. 4/2012, s 21-23. ill.

Anja Margrethe Bache By Pia Wirnfeldt. Ceramics: Art and Perception 90. 2012, s 62-65. ill. [Anja Margrethe Bache].

Hvisken & Rum af Vibeke Erbs. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 10. årg. 2/2012, s 10. ill. [Anja Margrethe Bache].

Karen Bennicke. Af/by Iben From. [Afsnit]. I: Arkitektonisk Stuegang. KunstCentret Silkeborg Bad, Silkeborg 2012, s 14-17 og 54. ill. dansk og engelsk tekst.

Karen Bennicke. Visions spatiales. Par Carole Andréani. La Revue de la Céramique et du Verre. 184/2012, s 27-29. ill. English summary. *

Peter Brandes: Mellem Ithaka og Svendborg. Keramik, skulptur, tegning, grafik og maleri. SAK [Svendborg Kunstforening] Kunstbygning, Svendborg 2012. 104 s. ill. noter. (s 5 Forord. Af Helle Wisbech, s 7-28 En kunstner mellem Ithaka og Svendborg. Af Peter Michael Hornung, s 42 Penelope og Odysseus. Af Peter Brandes og s 47-63 Roskilde Domkirke. Kongeporten og Sankt Andreaskapellet. Samtale mellem Peter Brandes og Jens Pedersen).

Den maleriske kartograf. Thorald Brendstrups sans for steder. Af Gertrud Oelsner. I: Thorald Brendstrup. I guldalderens skygge. Red. af Gertrud Oelsner & Ingeborg Bugge. Aarhus Universitetsforlag · Fuglsang Kunstmuseum & Ribe Kunstmuseum. 2012, s 25-27, se specielt s 28-30 (En spæd begyndelse. Optegnelser på porcelæn). ill. litt. noter. 198 kr.

Hochdosiert". "Highly Dosed" - exhibitions of containers at two museums in Deggendorf. By ed. New Ceramics. 1/2012, s 42. ill. [Ane-Katrine von Bülow].

Sten Børsting by Jørgen Steinicke. Ceramics: Art and Perception 88. 2012, s 90-93. ill.

Lars Calmar. [Interview]. I: Dedikeret. 25 danske kunstnere fortæller om inspirationen og livet. Interview af Lars Calmar ved Jørgen Schlosser. Strandberg publishing, København 2012, s 78-81. ill.

Ligne et volume. Galerie Weiller, Paris 2012. [16 s]. ill. (s 10-16 Nouvelles Oeuvres Ceramique de Lis Ehrenreich). [Udstilling med Lis Ehrenreich og maleren Poul Pedersen].

Gurli Elbækgaard. Af Charlotte Jul. uå. 24 s. incl. omslag. ill.

Every story tells a picture. Cubo og kunsten. Utzon Center, Aalborg 2012, s 10-11 (Maja Lisa Engelhardt & Center for sundhed og træning, Skælskør) og 32. ill.

Maja Lisa Engelhardt. Tågen letter · Årsted. Maleri · Monotypi · Keramik. Johannes Larsen Museet, Kerteminde 2012. 104 s. ill. litt. noter. bibliografi. (s 5-15 Maja Lisa Engelhardt - Et besjælet univers. Af Erland Porsmose, s 16, 30, 44, 54 og 94 Dagbogsoptegnelser. Af Maja Lisa Engelhardt og s 32-43 [Lertøj med begitning (Tågen letter, årsted, 2012)]).

Maja Lisa Engelhardt. Tågen Letter · Årsted. DVD. Johannes Larsen Museet, Kerteminde 2012. Produktion: Erik Skibsted/Uppercut. 7 min 30 sek.

Ætlinge · påvirkning & prægning. Ninna Gøtzsche. Ninna Gøtzsche/Formuleret, Aarhus 2012. 16 s. ill. noter. (s 1 Forord. Af Ninna Gøtzsche, s 2-4 Descendants. By Julian Stair, s 8-9 Besku mig - brug mig! Af Lisbet Tarp og s 15 Baggrund. Af Ninna Gøtzsche).

En gave af Hansen Jacobsen keramik af Teresa Nielsen. KOT. Kunst omkring Trolden. 20. årg. 3/2012, s 8-12. ill.

Niels Hansen Jacobsen og Bruun-Møllers boghandel i Vejen af Teresa Nielsen. KOT. Kunst omkring Trolden. 20. årg. 1/2012, s 5-6. ill.

"Mit Feuer und Flamme". Ceramics in Contemporary Art. By Stefanie Dathe and Barbara J. Scheuermann. New Ceramics. 1/2012, s 38-39, se specielt s 38. ill. [Louise Hindsgavl].

Ceramics and the Human Figure. By Edith Garcia. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2012. 176 s. ill. index. hf. 25 £. [s 113-115 Louise Hindsgavl og s 18 Peder Rasmussen].

Louise Hindsgavl. Sade et Newton en cavale. Par Carole Andréani. La Revue de la Céramique et du Verre. 184/2012, s 58-61. ill. English summary. *

Anne Mette Hjortshøj. Goldmark Ceramics Monographs 18. Goldmark Gallery, Uppingham 2012. 64 s. ill. litt. (s 7-27 Anne Mette Hjortshøj. Essay by Phil Rogers).

Anne Mette Hjortshøj. Paying Honest Attention. Goldmark Ceramics Films. Goldmark Gallery, Uppingham 2012. [PAL format]. 22 min/Slide-show.

Anne Mette Hjortshøj: Paying Honest Attention. [Review]. By Kate Stoddart. Ceramic Review 256. 2012, s 25. ill. *

Ildsjælen med tændstikæskerne af Pia Wirnfeldt. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 10. årg. 1/2012, s 6-7. ill. [Nina Hole].

Friends and Fire-Mates. Nina Hole. Danmarks Keramikmuseum, Middelfart 2012. 3-fløjet folder. ill. [Udstilling i anledning af at Nina Hole fyldte 70 år i 2011].

vor himmel og hav går i et. [San Cataldo er et dansk refugium i Italien for billedkunstnere, forskere, komponister, sangere, ja, for hele spekret af skønånder]. Rejsebrev af Annemette Fogh. Magasinet Kunst. 21. årg. 5/2012, s 60-63, se specielt s 61, i øvrigt passim. ill. [Jane Holmberg].

Ole Jensen. Værkfortegnelse. Danmarks Nationalbanks Jubilæumsfond af 1968 · Hæderslegat 2012. 4-fløjet folder. ill.

Fra keglesnit til fødekæde af Poul B. Nielsen. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 10. årg. 2/2012, s 11. ill. [Lene Roehrig Kjær].

Lene Roehrig Kjær. Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus, Middelfart 2012. [16 s]. ill. (s 2-4 Forskydninger - Keramiske Rum/Displacements - Ceramic Spaces. Af/by Morten Sylvest Nøhr).

*Niels Lauesen * 1941 † 2011*. [Mindeord]. Af Helle Hove, Bente Skjøttgaard og Ole Jensen. keramiske noter. 18. årg. 35/2012, s [12].

Versicolora. Nes Lerpa. Forlaget Sohn [Website: www.sohn.dk], Rødovre 2012. 192 s. ill. 300 kr. (s 4-9 Nes Lerpas kunst/L'arte di Nes Lerpa/The art of Nes Lerpa. Af/di/by Luciano Caprile, s 57-61 Jorn/Lam/Lerpa. Af/di/by Lise Seisbøll, s 70-73 Grimmerhus: Keramisk kunst fra Asger Jorns Italien/Grimmerhus: Arte Ceramica dell'Italia di Asger Jorn/Grimmerhus: Ceramic Art from Asger Jorn's Italy. Af/di/by Lise Seisbøll og s 146-150 ff Værkstedet Ceramica Ibis/Il laboratori Ceramica Ibis/The Ceramica Ibis Studio).

Horror Vacui. Morten Løbner Espersen. Trapholt Art Museum, Kolding og Forlaget Rhodos, Humlebæk 2012. 80 s. ill. (s 5 Horror Vacui at Trapholt. By Karen Grøn, s 65-69 A Lump of clay. By Björn Springfeldt og s 71-77 I am a vessel. By Morten Løbner Espersen).

Numinous Aura. The work of ceramic artist Alev Ebüzziya Siesbye. By Walter H. Lokau. new ceramics. 4/2012, s 24-27. ill.

Charlotte Poulsen by Nesrin During. [Profile]. new ceramics. 3/2012, s 12-14. ill.

Peder Rasmussen. Des racines et des ailes. Par Pascale Nobécourt. La Revue de la Céramique et du Verre. 184/2012, s 22-26. ill. English summary. *

Løvindens vilde have. Interview med Anne Rolsted ved Frank Kirkegaard. Haven. 112. årg. 3/2012, s 32-37. passim.

Maria Rubinke. [Interview]. I: Dedikeret. 25 danske kunstnere fortæller om inspirationen og livet. Interview af Maria Rubinke ved Jørgen Schlosser. Strandberg publishing, København 2012, s 116-121. ill.

I actually like it when people can't stand my Sculptures. Interview of Maria Rubinke by Signe Hoffmeyer. Stella Magazin 4. 2012 [The Dark Issue], s 38-47. ill.

Class of 2012 af Lise Ulrich. Eurowoman 117. 2012, s 74-85, se specielt s 76 samt 74. ill. [Maria Rubinke].

Echo Chamber. Anders Ruhwald and Marie Torbensdatter Hermann. with an essay by Ezra Shales. Schein-Joseph International Museum of Ceramic Art, New York 2012. 33 s. ill. *

Danish graduate wins Solo Award at Spring Exhibition Copenhagen. Ceramic Review 256. 2012, s 4. ill. [Christina Schou Christensen].

Numinous Aura. The work of ceramic artist Alev Ebüzziya Siesbye. By Walter H. Lokau. new ceramics. 4/2012, s 24-27. ill.

Kirsten Sloth. [2012]. 4-fløjet folder. ill. dansk og engelsk tekst [af Kirsten Sloth].

Courageous Chargers. Ian Wilson inspired by the work of Vibeke Stubbe Teglbjærg. *Ceramic Review* 256. 2012, s 40-45. ill. *

Makers Notes by Vibeke Stubbe Teglbjærg. *Ceramic Review* 256. 2012, s 69. ill. *

Maler og keramikerk Christine Swane af Teresa Nielsen. KOT. Kunst omkring trolden. 20. årg. 4/2012, s 14-15. ill.

Det muntre køkken. Kulørt Alumina. Af Majken S. Eliassen. Antik & Auktion. 15. årg. 5/2012, s 42-47. ill. [Nils Thorsson].

Gertrud Vasegaard. Af Leif Lautrup-Larsen. keramiske noter. 18. årg. 35/2012, s [5-10]. [Kommentar og supplerende oplysninger til "Gertrud Vasegaard". Af Henning Jørgensen. Holstebro Kunstmuseum, Holstebro 2011].

Ole Videbæk. By Jørgen Steinicke. *Ceramics: Art and Perception* 90. 2012, s 104-107. ill. *

WABA - World Association of Brick Artists. International Brick Sculpture Symposium in Broager Denmark. By Bernd Pfannkuche. *New Ceramics*. 1/2012, s 44-45. ill. [Ulla Viotti].

Lyst og livsværk - Bjørn Wiinblad. Af Pia Wirnfeldt. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 10. årg. 3/2012, s 3-5. ill.

Bjørn Wiinblad. Lyst og livsværk. An oeuvre of joy and delight. Red. af/ed. by Majbritt Løland & Pia Wirnfeldt. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus, Middelfart 2012. 144 s. ill. litt. kilder. (s 7 og 9 Forord/Preface. Af/by Lise Seisbøll, s 13-16 og 21-22 Bjørn Wiinblads gæstebud/Bjørn Wiinblad's feast. Af/by Lars Hedebo Olsen, s 27-37 Bjørn Wiinblad. Et kunstnerisk stjernebillede - festlig, folkelig, feteret og foragtet/Bjørn Wiinblad. An artistic constellation - fun, popular, admired and despised. Af/by Pia Wirnfeldt, s 41-46 og 51-53 Indenfor i Aladdins hule. Om Bjørn Wiinblads bolig i Kgs. Lyngby/Inside Aladdin's cave. About Bjørn Wiinblad's House in Kgs. Lyngby, s 57-61 og 65-67 Gennem en keramisk linse/Through a ceramic lens. Af/by Ane Maria Holst-Schmidt, s 68-69 Bibliografi. Kildemateriale og s 135-138 Bjørn Wiinblad (1918-2006)).

Ny keramik i dialog med J.F. Willumsen. Red. af Susanne Bruhn og Pia Wirnfeldt. J.F. Willumsens Museum og Danmarks Keramikmuseum, Frederikssund og Middelfart 2012. ill. litt. noter. (s 7 Forord. Af Annette Johansen og Lise Seisbøll, s 8-15 Keramikens udfordringer. Af Mette Gravlev Poulsen, s 38-45 Fra vase til kunst. J.F. Willumsens betydning for kunstnerkeramikens udvikling. Af Majbritt Løland og Pia Wirnfeldt, s 46-57 Læredigte i porcelæn. J.F. Willumsen som kunstnerisk leder hos Bing & Grøndahl 1897-1900. Af Susanne Bruhn, s 58-61 Værklister og s 62 Kunstnerbiografi). [Jens Bohr, Annette Brix, Tine Hect-Pedersen, Toni Larsen og Knud Odde i dialog med J.F. Willumsen samt Fanny Garde, Svend Hammershøi, Effie Hegermann-Lindencrone, Elisabeth Drewes Kofoed, Axel Locher, Siegfried Wagner og Edith Willumsen].

Michelin keramik af Kim Flyvbjerg. MS Berlingske Tidende. 06.05.2012, s 6-8. ill. [Aage Würtz].

Brænding af stentøj af Leif Lautrup-Larsen. keramiske noter. 18. årg. 36/2012, s 1-5 samt rettelse i 19. årg. 37/2013. [Ad. Clément, Valdemar Engelhardt, F.A. Hallin, Patrick Nordström og Philip Schou samt Niels Hansen Jacobsen, Hans Hjorth og J.F. Willumsen m.fl.].

Børnenes søde hjælpere af Karen Døssing. Antik & Auktion. 15. årg. 3/2012, s 64-67. ill. [Børnehjælpsdagsfigurerne 1941-1965, der er udført i et samarbejde mellem tegneren Herluf Jensenius og overmodellør Hans Henrik Hansen for Alumina - samtlige figurer er gengivet i artiklen].

Brandlukker på vækstmission. Interview med [administrerende direktør Royal Copenhagen] Mads Ryder ved Marianne Kristensen Schacht samt kommentarer ved Yun Mi Antorini (adjunkt og ph.d. inden for corporate branding og product branding ved Aarhus Universitet), Anders Drejer (professor ved Institut for Økonomi og Ledelse ved Aalborg Universitet), Christian Holmsted Olesen (udstillings- og samlingschef ved Designmuseum Danmark), Mads Nipper (koncernchef i Lego) og Helle Sandborn Nielsen (porcelænsmaler og tillidsrepræsentant) samt Nikolaj Vejlsgaard (partner i kapitalfonden Axcel). Mandag Morgen. 23/2012, s 36-43. ill.

St. Kongensgade Fajancefabrik ved Bolette Bramsen. Antik & Auktion. 16. årg. 7/2012, s 49-54. ill. (s 50-53 Fajancens danske frontløber. Af Bolette Bramsen og s 54-55 Her er ingen montere. Interview ved Bolette Bramsen).

Petersen Tegl. A passion for brick. By Ida Prastegaard. [Architecture]. new ceramics. 3/2012, s 50-53. ill.

Karen Kjaeldgard-Larsen and Tine Broksø. Claydies - two ladies who work with clay. By Schnuppe von Gwinner. new ceramics. 4/2012, s 28-31. ill.

Fra forskydning til betydning af Pia Wirnfeldt. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 10. årg. 1/2012, s 3-4. ill. [Anja Margrethe Bache og Lene Roehrig Kjær].

SiO₂. [Afgangsudstilling 2012]. The Royal Danish Academy of Fine Arts. School of Architecture, Design and Conservation. The School of Design. [Danmarks Designskole, Bornholm 2012]. [96 s]. ill. engelsk tekst om de enkelte afgængere. (s 2-3 Unika og mangfoldighed. Af Anne-Louise Sommer og s 4 SiO₂). [Lauge Brixvold, Cæcilie Kaas Jørgensen, Theis Lorentzen, Line Maria Lund, Pernille Pontoppidan Pedersen, Mia Refslund Jensen og Martin Wils].

project network. International Ceramic Research Center Guldagergaard, Skælskør 2011 [2012]. 23 s. ill. (s 4-5 Introduction. By Mette Blum Marcher). [Christina Schou Christensen].

project network. International Ceramic Research Center Guldagergaard, Skælskør 2012. 27 s. ill. (s 4-5 Introduction. By Mette Blum Marcher). [Helene Søs Schjødt].

project network. International Ceramic Research Center Guldagergaard, Skælskør 2012. 27 s. ill. (s 4-5 Introduction. By Mette Blum Marcher). [Marianne Gerlach og Maria Holm].

Biennale Internationale Vallauris 2012. création contemporaine et céramique. [XXIIe Biennale Internationale] Vallauris 2012. Somogy Éditions d'Art, Paris 2012. 215 s. ill. CD-Rom vedlagt. [Lise Damsager Hansen, Mikael Jackson og Anders Ruhwald samt Turi Heisselberg Pedersen og Bodil Manz]. *

Inga og Ejvind Kold Christensens Fond 1984-2012. Red. af Bodil Busk Laursen. Inga og Ejvind Kold Christensens Fond, København 2012. 83 s. ill. (s 3 Forord. Af Jens Gehl og s 4-9 Ejvind Kold Christensen - en mosaik. Af Bodil Busk Laursen. [Karen Bennicke, Martin Bodilsen Kaldahl, Bente Hansen, Esben Lyngsaa Madsen, Malene Müllertz og Gertrud Vasegaard].

Kunsthåndværk på nethinden. ACAB. Arts & Crafts Association Bornholm. 2012. [Jubilæumsskrift og katalog til udstilling i Rundetårn]. 151 s. ill. litt. 100 kr.

(s 5 Preface/Forord. By/Af Bodil Busk Laursen og s 127-147 ACAB: Individualister i forening/Individualists United. Af/By Bente Hammer). [Keramikerne Kumiko Kimbari Asti, Karina Bautz Jensen, Vibeke Berland, Bodil Brandt, Eva Brandt, Lene Fensholt, Lenny Goldenberg, Heidi Hentze, Anne Mette Hjortshøj, Gerd Hiort Petersen, Peter Hiort Petersen, Helle Vilsen Hutchinson, Simon Lund Koefoed, Else Linde, Helle Lund-Hansen, Hans Munck Andersen, Jesper Nielsen, Ann-Charlotte Ohlsson, Ejnar Paulsen, Anne Stougaard, Pernille Stougaard og Charlotte Thorup med en kort biografi og eventuelle statements samt et billedopslag for hver].

Fra Sans til Samling. The Intuitive Collector. Ny donation fra samleren Erik Veistrup. A new donation from the collector Erik Veistrup. Red. af /Ed. by Pia Wirnfeldt. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus, Museum of International Ceramic Art, Middelfart 2012. 216 s. ill. litt. (s 7 og 9 Forord/Preface. Af/by Lise Seisbøll, s 11-16 og 17-20 En samlers genom/ The Genome of a Collector. Af/by Pernille Stensgaard, s 21-30 og 33-37 Fra Sans til Samling – ny donation fra samleren Erik Veistrup/The Intuitive Collector – a new donation from Erik Veistrup. Af/by Pia Wirnfeldt, s 39-191 Erik Veistrups donationer. [Citater fra en rundgang i samlingen med Erik Veistrup] ved Jan Hørskjær, s 192-193 Erik Veistrups donationer til danske museer/Erik Veistrup's donations to Danish museums, s 194-197 Erik Veistrups donation til Danmarks Keramikmuseum - Grimmerhus 2012, s 198-213 Erik Veistrups donation til Danmarks Keramikmuseum - Grimmerhus 2005 og s 215 Litteratur om Erik Veistrups Samling). [Per Ahlmann, Beate Andersen, Thorvald Bindsbøll, Martin Bodilsen Kaldahl, Lone Borgen, H.A. Brendekilde, Christian Bruun, Hans og Birgitte Börjeson, Peter S. Carlsen, Kirsten Christensen, Sandra Davolio, Lis Ehrenreich, Lisa Engqvist, Gutte Eriksen, Anne Fløche, Niels Erik Gjerdevik, Arje Griegst, Jeanne Grut, Bente Hansen, Helle Hansen, Niels Hansen Jacobsen, K. Hansen Reistrup, Jørgen Haugen Sørensen, Turi Heisselberg Pedersen, Louise Hindsgavl, Marie Hjorth, Kim Holm, Ole Jensen, Gitte Jungersen, Richard Kjærgaard, Anne Kjærsgaard, Søren Kongstrand, John Kørner, Mark Lauberg, Hugo Liisberg, Ann Linnemann, Morten Løbner Espersen, Martin Mortensen, Lisbeth Munch-Petersen, Ursula Munch-Petersen, Hans Munck Andersen, Malene Müllertz, Jais Nielsen, Patrick Nordström, Fie Norsker, Erik Nyholm, Bjørn Nørgaard, Christian Poulsen, Lars Ravn, Jane Reumert, Inger Rokkjær, Maria Rubinke, Karen Salicath, Axel Salto, Signe Schjøth, Andreas Schulenburg, Alev Siesbye, Bente Skjøttgaard, Lone Skov Madsen, Eva Stæhr-Nielsen, Eva Sørensen, Mette Vangsgaard, Hans Vangso, Gertrud Vasegaard, Birte Weggerby, Per Weiss, Bjørn Wiinblad, Bode Willumsen og Barbro Åberg samt Claydies (Tine Broksø og Karen Kjældgård-

Larsen), Den kongelige Porcelainsfabrik, Herman A. Kähler og Saxbo].

Fra sans til samling af Pia Wirnfeldt. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 10. årg. 2/2012, s 3-5. ill.

'Nu tilhører samlingen vitterligt Danmarks Keramikmuseum' af Lise Seisbøll. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 10. årg. 2/2012, s 6. [Gaven fra Royal Scandinavia].

Shifting Paradigms in Contemporary Ceramics. The Garth Clark and Mark Del Vecchio Collection. By Garth Clark and Cindy Strauss with Glenn Adamson, Mark Del Vecchio, Ezra Shales and Jorunn Veiteberg and contributions by Keelin Burrows, Rebecca Elliot, Laura Houston and Elliott Zooey Martin. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yupbooks>], New Haven and London in association with The Museum of Fine Arts, Houston 2012. 484 s. ill. litt. noter. index. ib. 70 £. [Michael Geertsen, Bodil Manz og Alev Siesbye].

Skulptur tur i Herlev. Af Peter Hesk og Erik Tvernø. Fonden Herlev Bladet, Herlev 2012. 69 s. ill. kort. (s 3 Velkommen til skulptur tur i Herlev. Af Erik Tvernø). [Helle Allpass, Arne L. Hansen, Gunnar Hansen, Steffen Lüttge og Olaf Stæhr-Nielsen].

Bøger på vej – Danmark 2013-2015

Susette Holten født Skovgaard · Den glemte søster. Skovgaard Museet [Website: www.skovgaardmuseet.dk]. april 2013. 224 s. ill. 175 kr.

Japanisme på dansk · Kunst og design 1870-2010. Af Mirjam Gelfer-Jørgensen. Arkitektens Forlag [Website: www.arkfo.dk]. 23.04.13. 424 s. ill. litt. noter. register. ib. 450 kr.

Maria Rubinke. monografi. april 2013.

Et blik i en keramiksamlers verden. Af Ninna og Dennis Riber. Søholm-keramik. Historia Forlag [Website: www.historia.dk]. 400 s. ill. hf. april/maj 2013.

Dansk Keramisk Bibliografi. Af Gunnar Jakobsen. Ny revideret og opdateret udgave. Forlaget Vandkunsten [website: www.forlagetvandkunsten.dk]. 2013.

Lertøj i Danmark 1600-1900. Red. af Annali Bork, Bodil Møller Knudsen & Lennart S. Madsen. Ehlers Lertøjssamling, Museum Sønderjylland [Website: www.museum-sonderjylland.dk]. 2013.

Spor i Keramikken & Keramiske Profiler 1880-2012. Af Ane Maria og Annimi Holst Schmidt. Rhodos [Website: www.rhodos.dk].

Dansk kunstnerkeramik. Bestandskatalog ved Bodil Busk Laursen. [Designmuseum Danmarks samling af dansk kunstnerkeramik 1930-2010]. Designmuseum Danmark [Website: www.designmuseum.dk].

Saxbo. [Arbejdstitel]. Red. af Mirjam Gelfer-Jørgensen med bidrag af Mirjam Gelfer-Jørgensen, Morten Løbner Espersen, Teresa Nielsen og Anders Uhrskov.

Europæisk fajance. Holland, Frankrig, Tyskland 1600-1800. Bestandskatalog ved Ulla Houkjær. Designmuseum Danmark [Website: www.designmuseum.dk].

Nye udenlandske bøger 2012-2014 – et udvalg

Pottery in Archaeology. By Clive Orton and Michael Hughes. Cambridge Manuals in Archaeology. Cambridge University Press. 30.04.13. 340 s. ill. litt. hf. 25 £.

Sydsvenska porslinsfabriker under 1940 och -50-talet av Per-Gunnar Johansson. Karlshamns Museum [Website: www.karlshamnsmuseum.se], Karlshamn 2012. 96 s. ill. litt. 175 SEK.

Värmande och vackert. Eldstäder och tillverkare i Hälsingland och Gästrikland. Av Birgitta Lundblad och Gunvor Gustafson. Hälsinglands museum [Website: www.halsinglandsmuseum.se], Hudiksvall 2012. 272 s. ill. litt. 295 SEK.

The Della Robbia Pottery, Birkenhead. 1894 -1906. By Peter Hyland. Antique Collectors' Club Ltd. [Website: www.accdistribution.com/uk], Woodbridge. 28.08.13. 230 s. ill. litt. ib.

Handmade in Britain by Jo Norman. V & A Publishing [Website: www.vam.ac.uk], London 2013. 176 s. ill. litt. ib. 25 £.

Contemporary Tableware. By Linda Bloomfield. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2013. 160 s. ill. index. hf. 25 £.

Lucie Rie. Modernist Potter. By Emmanuel Cooper. Paul Mellon Centre for Studies in British Art. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yupbooks>], London 2012. 328 s. ill. litt. noter. index. ib. 30 £. #

The Ceramic Art of James Tower. By Timothy Wilcox. Preface by Antony Gormley. Lund Humphries [Website: www.lundhumphries.com], Farnham 2012. 176 s. ill. litt. noter. index. ib. 45 £. #

From Object to Concept. Global Consumption and the Transformation of Ming Porcelain. By Stacey Pierson. Hong Kong University Press [Website: <http://www.hkupress.org>]. 25.06.13. 260 s. ill. litt. noter. ib. 34,50 £.

Ming! Porcelain for a Globalised Trade. By Eva Ströber. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 29.05.13. 240 s. ill. litt. noter. 78 €.

Yasuhisa Kohyama. The Art of Ceramics. By Susan Jefferies. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2012. 112 s. ill. litt. ib. 29,80 €.

Kap-Sun Hwang. Koreanische Keramik - Korean Ceramics. Internationales Keramik-Museum Weiden, Zweigmuseum der Neuen Sammlung, Weiden 2012. 48 s. ill. engelsk og tysk tekst.

Literatur auf Porzellan und Steingut. Von Peter-Christian Wegner. Verlag Jörg Mitzkat [Website: www.mitzkat.de], Holzminden 2012. 310 s. ill. ib. 49,80 €.

Qualitätskeramik der Renaissance aus Husum. Die Töpferei in der Süderstraße 11. Von Frauke Witte. Husum Druck [Website: www.verlagsgruppe.de], Husum 2013.

Die Porzellan-Manufakturen des Thüringer Waldviertels. Eine Privatsammlung von Thüringer Porzellanfiguren des 18. Jahrhunderts im Fuldaer Stadtschloss. Von Gregor K. Stasch. Imhof Verlag [Website: www.imhof-verlag.de], Petersberg. 2013. 300 s. ill. litt. noter. ib.

A History of Eighteenth-Century German Porcelain. The Warda Stevens Stout Collection. By Christina Nelson & Letitia Roberts. Hudson Hills Press Inc. [Website: www.hudsonhills.com], Easthamton. 24.04.13. 568 s. ill. litt. noter. ib. 60 £.

Frankenthaler Porzellan. Von Barbara Beaucamp-Markowsky. Schriftenreihe der Gesellschaft der Keramikfreunde e.V. Düsseldorf. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2008-2009. ill. litt. noter. register. ib. Bd. 1: *Die Plastik*. 2008. 644 s. 98 €. Bd. 3: *Das Geschirr*. Juni 2013. 640 s. 98 €. Bd. 2: Beiband *Die Archivalien* (zu Bd. 1 und 2). 2010. 412 s. 89 €.

Die Königliche Porzellan-Manufaktur Berlin. Eine Kulturgeschichte. Von Volker Koop. be.bra verlag [Website: www.bebraverlag.de], Berlin. 01.10.13. 400 s. ill. litt. noter. ib. 78 €.

Meißener Porzellane mit Dekoren nach ostasiatischen Vorbildern. Stiftung Ernst Schneider in Schloss Lustheim. Von Renate Eikermann. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2013. 2 bd. 240 og 460 s. ill. litt. noter. ib. 98/128 €.

Das Rote Gold. Die Sammlung Böttgersteinzeug auf Schloss Friedenstein. Von Martin Eberle. Stiftung Schloss Friedenstein [Website: www.stiftungfriedenstein.de], Gotha. 2012. 100 s. ill. litt. ib. 19,80 €.

Das weiße Gold. Die Sammlung Meissener Porzellan des 18. Jahrhunderts auf Schloss Friedenstein Gotha. Stiftung Schloss Friedenstein [Website: www.stiftungfriedenstein.de], Gotha. 2012. 130 s. ill. litt. ib. 19,80 €.

Porzellan Manufaktur Nymphenburg. Von Luitpold von Bayern & Frank Stolle. Snoeck. 2012. 184 s. ill. engelsk, fransk og tysk tekst. ib. 34 €.

Arbeit, Holz und Porzellan. Herzog Carl I. von Braunschweig-Wolfenbüttel und die Wirtschaftspolitik im 18. Jahrhundert. Von Thomas Krueger. Verlag Jörg Mitzkat [Website: www.mitzkat.de], Holzminden. April 2013. 80 s. ill. hf.

The Art of German Stoneware Ceramics. From the Charles W. Nichols Collection and the Philadelphia Museum of Art. By J. Hinton. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yupbooks>], London 2012. 60 s. ill. litt. hf. 15,99 £.

Tendenzen deutscher Keramik 1905-1935. Vom Jugendstil zum Bauhaus. Von Werner Steinecke, Guido de Werd, Beate Kolodziej und Roland Mönig. Freundeskreis Museum Kurhaus u. Koekkoek Haus Kleve. 2012. 152 s. ill. litt. hf.

Vessel | Sculpture 2. German and International Ceramics Since 1946. By Olaf Thormann. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 25.12.13. 504 s. ill. litt. ib. 45 €.

Avantgarde für den Alltag. Jüdische Keramikerinnen in Deutschland 1919-1933. Marguerite Friedlaender-Wildenhain, Margarete Heymann-Marks, Eva Stricker-Zeisel. Ausstellungskatalog. Hg. von Ingeborg Becker und Claudia Kanowski. Bröhan Museum [Website: www.broehan-museum.de], Berlin 2013. 120 s. ill. litt. hf. 18 €.

Keramikführer 2012-2014. Deutschland, Österreich, Schweiz und benachbarte Länder. Neue Keramik [Website: www.neue-keramik.de], Höhr-Grenzhausen 2012. 252 s. ill. 12 €.

- KeramikKünstlerHaus*. Sammlung Stadttöpferei Neumünster. Wachholtz [Website: www.wachholtz.de], Neumünster 2012. 48 s. ill. ib. 12 €.
- Die Porzellansammlung zu Dresden*. Von Ulrik Pietsch, Anette Lösch und Cora Würmell. Deutscher Kunstverlag [Website: www.deutscherkunstverlag.de], Berlin 2012. 98 s. ill. 9,80 €.
- Der Ausdruck des Wesentlichen*. Porzellan und Keramik von Siegfried Möller (1896-1970). Von Thomas Krueger und Volker Zelinsky. Verlag Jörg Mitzkat. 2012. 2. Aufl. 63 s. ill. hf. 14,80 €.
- Arnold Schlader*. Von Frank Günter Zehnder. Wienand Verlag [Website: www.wienand-koeln.de], Köln. Juni 2013. 160 s. ill. ib. 29,80 €.
- Andenken an Kiel*. Souvenirs aus der Sammlung des Kieler Stadt- und Schifffahrtsmuseums. Von Julia Liedtke. Husum Druck [Website: www.verlagsgruppe.de], Husum 2013. 144 s. ill. ib. 19,95 €.
- Amphora*. Die Porzellan- und Keramikmanufaktur in Nord-Böhmen. Von Volker Mölle Riessner. Pro Business [Website: www.pro-business.com], Berlin 2013. 293 s. ill. litt. engelsk, tysk og tjekkisk tekst. hf. 49 €.
- Henry van de Velde*. Raumkunst und Kunsthandwerk. Ein Werkverzeichnis in sechs Bänden. Bd. 3: Keramik. Von Thomas Föhl und Antje Neumann. Seemann Henschel [Website: <http://henschel.txt9.de>], Leipzig. December 2013. 650-750 s. ill. litt. noter. ib. 148 €.
- View of Delftware*. By Marion S. van Aken-Fehmers. Waanders Uitgeverij [Website: www.waandersboekverkopers.nl], Zwolle 2013. 112 s. ill. litt. ib. 15 €.
- Italienische Majolika aus Goethes Besitz*. Von Johanna Lessmann. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 16.05.13. 360 s. ill. litt. noter. ib. 49,80 €.
- Schwarze Keramik in Portugal*. Ein Bericht über die Schwarzbrandkeramik. Von Werner Tobias. Books on Demand. 2. Aufl. 2013. 172 s. ill. hf. 28,90 €.
- Newcomb Pottery and Craftworks*. By Zusanne Ormond & Mary E. Irvine. 2nd ed. Pelican Publishing Co [Website: www.pelicanpub.com], Louisiana 2013. 196 s. ill. litt. ib. 38,95 £.
- Infinite Place*. The Ceramic Art of Wayne Higby. By Peter Held et.al. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 27.03.13. 200 s. ill. litt. ib. 35 £.
- Interpreting Ceramics*. Selected Essays. By Jo Dahn & Jeffrey Jones. Wunderkammer Press [Website: www.wunderkammerpress.com]. 28.02.13. 216 s. ill. litt. hf. 19,99 £.
- 500 Teapots*. Volume 2. By Jim Lawton. Lark Books [www.larkbooks.com]. 06.08.13. 420 s. ill. hf. 15,85 £.
- Thinking is Making*. Presence and Absence in Contemporary Sculpture. By Herbert Martin et.al. Black Dog Publishing [Website: www.blackdogonline.com], London 2013. 192 s. ill. litt. ib. 29,95 £.
- Die Rohmaterialien der keramischen Industrie*. Handbücher der keramischen Industrie für Studierende und Praktiker I. Von Carl Loeser. Unikum. 2012. 116 s. ill. hf. 32,90 €.
- Throwing*. By Richard Phethean. The new ceramics. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2012. 144 s. ill. glossary. index. hf. 16,99 £. #
- Developing Glazes*. By Greg Daly. New Ceramics. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2013. 128 s. ill. litt. hf. 16,99 £.
- Paperclay*. Art and Practice. By Rosette Gault. New Ceramics. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2013. 160 s. ill. litt. hf. 19,99 £.
- Natural Glazes*. Collecting and Making. By Miranda Forrest. New Ceramics. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2013. 112 s. ill. litt. hf. 16,99 £.
- Additions to Clay Bodies*. By Kathleen Standen. New Ceramics. A & C Black [Website: www.acblack.com], London. 30.05.13. 128 s. ill. litt. hf. 16,99 £.
- Sculpting and Handbuilding*. By Claire Loder. A & C Black [Website: www.acblack.com], London. 20.06.13. 128 s. ill. litt. hf. 16,99 £.
- Ceramic Firing*. By Brierly Benedict. A & C Black [Website: www.acblack.com], London. 03.07.13. 128 s. ill. litt. hf. 16,99 £.
- Sustainable Ceramics*. A Practical Guide. By Robert Harrison. New Ceramics. A & C Black [Website: www.acblack.com], London. 18.07.13. 144 s. ill. litt. hf. 19,99 £.

Shifting Paradigms in Contemporary Ceramics. The Garth Clark and Mark Del Vecchio Collection. By Garth Clark and Cindy Strauss with Glenn Adamson, Mark Del Vecchio, Ezra Shales and Jorunn Veiteberg and contributions by Keelin Burrows, Rebecca Elliot, Laura Houston and Elliott Zooney Martin. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yup-books>], New Haven and London in association with The Museum of Fine Arts, Houston 2012. 484 s. ill. litt. noter. index. 70 £.

Hvem er samlerne bag *The Garth Clark and Mark Del Vecchio Collection*? Garth Clark er vel den nulevende skribent, der har skrevet mest om keramikken i dag, bl.a. *The Potter's Art* [Phaidon 1995], *Alev Ebüzziya Siesbye* [Kale 1999], *The Artful Teapot* [Thames & Hudson 2001] og *Shards on Ceramic Art* [Ceramic Arts Foundation 2003] for nu blot at nævne nogle få, udover at han har bidraget med artikler i utallige bøger bl.a. *American Ceramics · The Collection of Everson Museum of Art* [Rizzoli 1989], *The Mad Potter of Biloxi · The Art & Life of George E. Ohr* [Abbeville Press 1989], *Beyond Yixing · The Ceramic Art of Ah Leon* [Purple Sands Publishers 1998], *Color and Fire · Defining Moments in Studio Ceramics 1950-2000* [LACMA & Rizzoli 2000], *Great Pots · Contemporary Ceramics from Function to Fantasy* [The Newark Museum 2003] og *Ceramic Millennium · Critical Writings on Ceramic History, Theory, and Art* [The Press of the Nova Scotia College of Art and Design 2006] m.fl. Mark Del Vecchio har udgivet bogen *Postmodern Ceramics* [Thames & Hudson 2001], hvor Garth Clark selvfølgelig også har bidraget. Det være blot et udvalg!

Udover en omfattende skribentvirksomhed, så har begge et dybtgående kendskab til keramikken på verdensplan fra deres gallerier, sidst med Garth Clark Gallery i New York, der sammen med Galerie Besson i London var blandt verdens førende keramikgallerier.

Hvor mange samlere har så stort et kendskab til, hvad der foregår på keramikens område på verdensplan og samtidigt haft så store muligheder for at skabe sig en samling af meget høj karat? Hvad er så endt i en sådan samling med de begrænsninger økonomien har sat?

In building the collection, it was not possible to be encyclopedic, nor was it the goal. [Garth Clark og Mark Del Vecchio].

Garth Clark og Mark Del Vecchio erkender i "Collectors' Statement", at samlingen lider af visse mangler, bl.a. omfatter samlingen ikke keramiske arbejder af Hans Coper og Lucie Rie samt George E. Ohr [dog et enkelt], for der har jo også været perioder med økono-

misk lavvande, hvor de har måttet skillesig af med dele af samlingen, for som de udtrykker det: *But when the crisis hit, as the most bankable of the artists, their works became rent money, a horrible painful yet career-saving solution. We look back on these sales with a mixture of sadness and gratitude.*

The Garth Clark and Mark Del Vecchio Collection, der er overtaget af Museum of Fine Arts i Houston, omfatter 481 værker (lige fra "functional wares and modern vessels" til "sculptural works and postmodern objects") fra midten af 1900-tallet og frem til i dag af 200 førende keramikere, kunstnere og designere fra mere end 20 lande.

Blandt de 200 finder vi kendte navne som Gordon Baldwin, Alison Britton, Michael Cardew, Claudi Casanovas, Ruth Duckworth, Lucio Fontana, Elizabeth Fritsch, Ewen Henderson, Nicholas Homoky, Jun Kaneko, Karen Karnes, Walter Keeler, Jeff Koons, Bernhard Leach, Ah Leon, Warren Mackenzie, Richard T. Notkin, Colin Pearson, Gustavo Pérez, Grayson Perry, Gwyn Hanssen Pigott, Jacqueline Poncelet, Nicholas Rena, Adrian Saxe, Richard Slee, Martin Smith, Paul Soldner, Ettore Sottsass, Piet Stockmans, Janice Tchalenko, Prue Venables, Peter Voukos, Kurt Weiser, Beatrice Wood og Betty Woodman, hvoraf flere har udstillet i Danmark og forhåbentlig findes der også arbejder af nogle af disse i danske samlinger.

For os mere nationale er spørgsmålet, om der findes dansk keramik i samlingen, hvilket er tilfældet, hele tre danske keramikeres værker har fundet vej til samlingen, hvilket er Alev Siesbye og Bodil Manz samt Michael Geertsen, så Danmark er fint repræsenteret, selv om ingen af os er i tvivl om, at flere kunne fortjene at være repræsenteret.

Bogen falder i 3-4 hovedafsnit, hvor det første er Garth Clarks erindringsessay *Shifting Paradigms: A Memoir*, hvor han beskriver sit levnedsløb periodisk. Vi følger Garth Clark (f 1947) fra Sydafrika, hvor han er født, og hvor han i 1974 sammen med sin kone, keramikeren Lynne Wagner, skrev sin første bog "*Potters of Southern Africa*", for at følge ham videre til Wenford Bridge Pottery i Cornwall, hvor han besøger Michael Cardew - et besøg som beskrives indgående og som fik stor betydning for ham og blev til genbesøg samt yderligere en bog - *Michael Cardew · A Portrait* (1976/78). Herfra går turen videre til Royal College of Art for senere via Albisola at fortsætte til Los Angeles/Hollywood, hvor han slår sig sammen med Mark Del Vecchio, skriver nye bøger og opretter det første galleri i 1981, herefter følger i en periode et galleri Kansas City og fra 1983 Garth Clark Gallery i New York frem til 2008, hvor det lukker.

Derefter følger fire essays:

- *Glenn Adamson: Implications: Th Modern Pot.*
- *Ezra Shales: Some Other Functions of a Pot: Sounds of Laughter and Shades of Earth.*
- *Jorunn Veiteberg: The Postmodern Pot.*
- *Garth Clark and Mark Del Vecchio: Born of Clay.*

Forfatterne kommer vidt omkring, nogle længere ud end andre, specielt læseværdige er essayene af Jorunn Veiteberg og Garth Clark & Mark Del Vecchio. Efter hvert af essayene er der korte artikler om samlingens enkelte keramikere, kunstnere eller designere, i alt 67 får hver en lille indsigtfuld artikel med på vejen i tilknytning til en eller flere af samlingens objekter, hvoraf 125 er behandlet og afbildet med store fotos.

Sidst i bogen findes der et katalog over samlingen "Checklist of the Collection" med små fotos og beskrivelser af samtlige objekter i samlingen. Herefter følger biografier af de i samlingen repræsenterede keramikere, kunstnere og designere for at afslutte med en "Selected Bibliography", hvoraf flere titler har været anmeldt i *keramiske noter*.

En spændende international samling, som det absolut er værd at stifte nærmere bekendtskab med, og hvor denne flotte bogudgivelse kunne være udgangspunktet.

Gunnar Jakobsen

The Last Sane Man: *Michael Cardew*. Modern Pots, Colonialism, and the Counterculture. By Tanya Harrod. Paul Mellon Centre for Studies in British Art. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yupbooks>], London 2012. XII, 458 s. ill. litt. noter. index. ib. 30 £.

Titlen på dette biografiske værk om den karismatiske, engelske keramikerv Michael Cardews liv og værk angiver straks tonen for de godt 400 siders krønike.

Og den tager ikke munden for fuld. Citatet fra 1977 af forfatteren Angela Carter om, at Michael Cardew med tiden kom til at fremstå som *The Last Sane Man in a Crazy World*, rummer en vigtig dobbelthed, der løber som en rød tråd gennem hele bogen. Det er en velskrevet, yderst læseværdig og nøgtern beretning - som uanset ens forhold til Michael Cardews arbejde i øvrigt - giver en meget væsentlig indsigt i og forståelsesramme for den såkaldte studio-pottery-bevægelse, dette særlige fænomen i det 20. århundrede, som i mellemkrigstiden og især efter 2. Verdenskrig og til langt op i 1970erne blev en indflydelsesrig modkultur i stort set hele den vestlige verden.

I sin oprindelse i 1920erne og i dens tidlige udvikling står studio-pottery-tænkningen naturligvis i mange henseender på skuldrene af Arts and Crafts bevægelsen. Hovedideologen var som bekendt Bernard Leach, som med stærk inspiration fra den japanske Mingei-gruppe, i brugskeramikken så en særlig mulighed for en spirituelt betonet, personlig kunstnerisk udfoldelse. Men bevægelsen var først og fremmest en facet af det modernistiske kulturelle billede - en stærk, og i virkeligheden konservativ modkultur, hvis kritik først og fremmest var rettet mod industriens (i studio-pottery-folkenes øjne) sjælløse produkter og fremmedgørende arbejdsprocesser.

Michael Cardew var en af Leach's første elever i St. Ives i Cornwall. Cardew tilhørte familiemæssigt et akademisk upper-middle-class miljø. Han tog eksamen fra Oxford i 1923 i klassisk humanistiske fag, men begyndte samtidig hermed at dreje hos en pottemager om aftenen og i ferierne - til sin families ikke udelte begejstring. Interessen for at lave krukker - og det filosofiske potentiale i denne *hand-mind-soul*-forening - udviklede sig hurtigt, da det tillige viste sig at være den perfekte mulighed for et gedigent oprør mod familiens forventninger.

Bernhard Leach var tidligt en stor inspirator, en bror i ånden, selv om de som personer oftest var hinandens modsætninger. Cardew var drevet af stærk egenvilje, på det tidspunkt en *loner* med et meget komplekst, følelsesbetonet temperament, og deres veje skiltes ret hurtigt, da han selv etablerede sit første, ret primitive, værksted i Winchcombe i the Cotswolds i 1926. Op gennem 30erne forsøgte han sig med en renaissance af den gamle engelske slipware tradition, og ikke mindst takket være det nærmest kulturradikale bohememiljø, der for længst havde etableret sig i denne smukke egn, blev han hurtigt anerkendt som et stort talent og nærmest en heroisk skikkelse, der lige netop kunne klare sig økonomisk igennem ved hjælp af disse - ofte velhavende - venners og andre sympatisørers køb af hans krukker.

Cardews historie er lang og indimellem særdeles trang. Forskellige private omstændigheder i de første svære år under 2. Verdenskrig, koblet med hans iboende rastløshed, førte ham i 1942 til Vestafrika, hvor han kom til at tilbringe mere end 23 år i alt (tre forskellige steder) med at lede såkaldte Training Workshops. Idéen bag disse var at uddanne yngre afrikanere til at oprette egne værksteder med glaseret stentøjsproduktion af daglige brugsting til et lokalt marked (angiveligt for at dæmme op for import af billige metal- og plastvarer, der allerede dengang var ved at erstatte de gamle pottemagerting).

Projekterne var finansieret af Colonial Office i London og derfor stærkt afhængige af de særlige kommandoveje og netværk i det gamle engelske kolonisystem, der på dette tidspunkt jo ovenikøbet sang på sit sidste vers. Men rollefordelingen var stadig intakt: hvid mand (master) lærer sorte hvordan man bedst gør. Cardew var selv splittet og forholdt sig særdeles ambivalent til hele dette system. Han var både stærkt kritisk over for systemets tilstedeværelse og virkninger, og samtidig en uadskillelig del af det – *a proper colonial servant*.

Han var, som så mange andre af datidens utilpassede europæiske typer i Afrika - ikke mindst briter - drevet af et stærkt romantiserende syn på Afrika - som den særligt autentiske verden, hvor den virkelige, uspolede kultur fandtes. Og hvad netop pottemageriet angik (og i forhold til projekternes egentlige mission: at uddanne folk til lave brugsting til lokalbefolkningen), opererede han ironisk nok ovenikøbet i områder (specielt i Abuja, Nigeria), hvor den lokale tradition for håndmodellerede krukker var af allerhøjeste kaliber, hvilket han absolut selv var den første til at erkende.

I forhold til intentionerne må projekterne da også siges oftest at være endt som tvivlsomme successer, selv om der i perioder blev lavet glimrende ting. Ikke mindst i det sidste projekt, i Nigeria, opstod der med tiden en egentlig ret kuriøs fusionering af en lokal og engelsk tradition, der stærkest kom til udtryk i de arbejder, som blev udført af den talentfulde afrikanske pottemagerske Ladi Kwali. Stærk traditionel afrikansk form og dekoration oversat til engelsk stentøj og orientalske glasurer resulterede i ting, som ovenikøbet blev verdenskendte og feterede via Cardews senere workshop-turnéer, især i USA.

Cardews liv fra 1965, hvor han endegyldigt måtte vende tilbage til England og frem til sin død i 1983 blev én lang rejse som guru og inspirator i den på ny tiltagende modkultur, som opstod overalt i vesten blandt unge op gennem 1960erne. Og her nikker undertegnede genkendende til historien, selv om jeg først mødte denne særlige kultur i midten af halvfjerdsene. Idéen om keramikken og potteriet, som den særligt udvalgte beskæftigelse, der skulle redde én fra et almindeligt kedeligt job; undgå fremmedgørelsen; helst muliggøre at man kunne leve smukt i pagt med naturen og lave gode, menneskelige brugsting til almindelige mennesker, havde en meget stærk klangbund i den tid.

Og Cardew inkarnerede om nogen denne livsform og stortrivedes i rollen som den gamle *master* (en funktion, der ret beset havde visse ligheder med den uddøende koloniale rollebesætning) og nu i en ny tid, hvor

lighedstanker og idéen om en særlig værdighed indbygget i kunsthåndværket, også kunne tilbydes som en modpol til racisme og anden ulighed.

Tanya Harrod har lavet 11 års research til denne bog. Hun har nærlæst de uendeligt mange breve og dagbogsnoter fra Cardews hånd og talt med stort set alle de stadig levende personer, for hvem Cardew blev et forbillede og et ideal at stræbe efter. Historien berettes med stor nøgternhed og der falder mange tørre kommentarer undervejs til Cardews egne fremstillinger af tingene. Alt berettes med stor loyalitet og sympati, men med forskerens skarpe kritiske blik på både Cardews mange idiosyncrasier, men også for de bredere antropologiske tidssammenhænge. Tanya Harrod tydeliggør hvori modkulturen hentede sit brændstof, og blotlægger Cardews egne mangefacetterede bevæggrunde, herunder ikke mindst hans udlevede, men alligevel tidstypisk skjulte homoseksualitet, der resulterede i et næsten livslangt kærlighedsforhold til sin tyve år yngre afrikanske hjælper. Hans særlige form for utilpassethed kom livet igennem til udtryk både som benhård tro på sine idealer, en stor egoisme og selvoptagethed i forhold til sin egen kone og børn, men den bestod også af et ekstraordinært levende og vedblivende nysgerrigt engagement i sin tid, og især i de mange unge, som søgte hans vejledning og særlige erfaring udi livsstilen *the honest potter*.

Martin Bodilsen Kaldahl

Gordon Baldwin. Objects for a Landscape. Ed. By David Whiting. Photos by Philip Sayer. York Museums Trust [Website: www.yorkartgallery.org.uk], York 2012. 160 s. ill. litt. ib. 32 £.

I foråret 2012 viste York Art Gallery en stor udstilling med værker af den engelske keramikker Gordon Baldwin. Udstillingen var sammen med bogen *Gordon Baldwin · Objects for a Landscape* med til at fejre Gordon Baldwins 80 års dag. Bogen er ikke et katalog men et overblik over hans udvikling fra midten af 50erne og frem med flotte fotos af Philip Sayer.

Efter studier som billedkunstner på Lincoln School i sin hjemby kom Gordon Baldwin som 28 årig i 1950 til Central School of London, hvor han de efterfølgende år studerede keramik. Gordon Baldwin blev senere underviser samme sted gennem mange årtier. Derudover underviste han ved Eton College samt afholdt forelæsninger ved Camberwell School of Arts.

I dag regnes Baldwin for at være i frontlinjen af engelske keramikere med sine skulpturer, der konstant har udviklet sig med inspirationer fra naturen, andre kunstnere, etnografien og fra musik. Inspirationen fra

etnografien havde han fælles med keramikeren Ian Auld, som Baldwin mødte på Central School of London, hvor de begge underviste.

Han fik tidligt inspirationer fra surrealistiske kunstnere, og et vist slægtskab med Hans Coper kan anes i de tidligste værker. Der nævnes i bogen inspirationer fra blandt andre Arp, Brancusi, Duchamp, Giacometti og Klee.

Anerkendelsen af hans kunst kom dog forholdsvis sent, fordi han var vanskelig at rubricere - er han keramik, skulptør eller billedkunstner, spørges der ligeegyldigt af kritikerne i den første tid.

I de seneste år har han samarbejdet med sin kone Nancy Baldwin, der som billedkunstner har dekoreret nogle af hans overflader.

Udover en tekst af Gordon Baldwin selv, er der essays og tekster af kunsthistorikere, tidligere kolleger og elever, som sammen giver et spændende og fyldigt indblik i hans kunst.

Gordon Baldwin skriver i sit eget bidrag:

"...I remember reading a poet describe her writing as opening doors into new parts of her mind. She also said that each new poem was part of her whole work like stepping stones on a long journey. I think of my pottery vessels in the same way and over the years I have sharpened my instincts for the task of making them."

Teksten er sammen med illustrationerne en sand nydelse, og bogen vil blive taget frem igen og igen, så man kan nyde Baldwins uophørlige opfindsomhed i det keramiske udtryk, i lyse og mørke overflader med dekorationer til en spændende og ofte helt ny verden.

Poul-Erik Hansen

Emile Gallé. Keramik, Glas und Möbel des Art Nouveau. Von Bernd Hakenjos. [Dissertation Universität Köln 1973]. Herausgeben von Sigrid Barten und Hans Harder. Band 1 Text og Band 2 Katalog. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2012. 288 og 200 s. ill. litt. noter. sign. registre. ib. 98 €.

Dette værk er oprindeligt en disputats, der blev forsvaret i 1973 ved Universität Köln, men først blev publiceret som bog i 1982 i form af et reprotryk af manuskriptet og dermed uden illustrationer og kun i et oplag på 200 eksemplarer. Først med den foreliggende udgave får værket den form og de illustrationer, som det burde have haft fra starten og som forfatteren Bernd Hakenjos (†2006) desværre aldrig selv nåede at se realiseret, men fantastisk er det, at teksten har et sådan forskningsmæssigt niveau og er så grundigt gennearbejdet,

at det har kunnet fastholde sin position som værket om *Emile Gallé*, trods de mange år, der er gået, også selv om megen ny litteratur om Gallé er kommet til sidenhen, hvilket ses af tekstsbindets righoldige opdaterede litteraturhenvisninger.

Tekstbindet er opdelt i nogle hovedafsnit, som er *Biographie und Vorraussetzungen; Die Keramik* (Ziergefäße und Ziergegenstände 1867-1900; *Das Geschirr; Anthropomorphe und zoomorphe Gefäße* [Die Tierplastik (Löwen; Katzen und Möpse og Hase und Eule)]; *Die Herstellungsorte der Keramik; Die Signaturen; Die Technik; Historismus und Art Nouveau* og Die Rolle der Keramik Gallés im eigenen Schaffen und in der Töpferkunst des Art Nouveau); *Das Glas; Die Möbel og Gallé in seiner Zeit*, hvor forfatteren på udmærket vis kommer rundt om Gallé fra han blev født i 1846 til han døde i 1904.

Katalogbindet er opdelt i *Keramik* (Ziergefäße und Ziergegenstände; Geschirr; Anthropomorphe und zoomorphe Gefäße og Tierplastik); *Glas; Möbel; Zeichnungen; Formprofile og Signaturen*. De enkelte genstande er kort beskrevet, suppleret af oplysninger om signatur, hvor genstanden befinder sig, hvor i tekstbindet den eventuelt er beskrevet samt litteraturhenvisninger.

Emile Gallés forældre var forholdsvis velhavende, hvor faderen - Charles Gallé-Reinemer - var kunsthåndværker samt ikke mindst købmand, idet han udviste stort initiativ og skabte sig en blomstrende forretning, hvor han producerede og solgte egne varer, en produktion der indledtes, fordi han ikke brød sig om det, han kunne forhandle for andre. Efterhånden forgrenede hans forretningsområde sig over flere forskellige kunstindustrielle områder som glas, fajance og bronze. I starten fik han produceret sine egne designs hos forskellige leverandører, men erhvervede også Fayencerie St. Clément, som han dermed redede og var gennem arbejdet med denne virksomhed i høj grad med til at give fransk fajance en ny æra. Glasproduktionen var placeret i Meisenthal, mens andre dele af produktionen lå ved villaen i Garenne. Det var således en blomstrende forretning, som han i 1874 overdrog til sønnen *Emile Gallé*.

Emile Gallé blev allerede fra barnsben fortrolig med kunsthåndværket og havde i faderens virksomhed gode læremestre. Uddannelsen fortsatte efter endt skole, hvilket skete på privat basis, da der endnu ikke fandtes statslige kunsthåndværkerskoler. Han fik undervisning i tegning samtidigt med at han studerede botanik, mens han på talrige rejser gjorde sig fortrolig med det historiske kunsthåndværk. Af stor betydning for ham fik et ophold vinteren 1865/1866 på *Atelier für Architectur und Kunstgewerbe in Weimar*, hvor teorien blev fulgt op af ophold i *Meisenthaler Glashütte von Burgun*,

Schverer et Compagnie, der lededes af faderens forretningspartner Mathieu Burgun.

Emile Gallé har arbejdet med glas, hvad han vel er mest kendt for, men også med møbler og keramik, hvor vi skal se på det sidste, som var mindre kendt indtil Bernd Hakenjos tog denne del af hans kunstneriske produktion under luppen. Den er mindre kendt, fordi den omfatter hans tidlige arbejder, der ikke var/har været så megen fokus på som glasset og derfor heller ikke skrevet så meget om i tiden, men absolut meget spændende, udover at hans arbejder med fajancen udgør en væsentlig periode, hvor han udviklede sig og dermed udgjorde grundlaget for det videre arbejde med glasset.

Nogle af de i katalogbindet gengivne arbejder i fajance peger hen mod hans arbejder i glas, hvor insekter og især planter (blomster i særdeleshed), der var hans meget store interesse, på elegant vis indgår i dekorati-
onen.

I katalogdelen er fotoene af genstandene i stort omfang ledsaget af blomsterfotos, så man kan sammenholde virkeligheden med det kunstneriske udtryk, hvilket dog kun gælder for glasset og møblerne, men ikke for fajancen.

Selv om man har gjort meget for at skaffe gode fotos af de udvalgte genstande, så er dette dog ikke lykkedes helt, da fotoene er leveret af mange forskellige og med meget forskellig lysætning, hvor møbelfotoene står rigtig flot og fajancen rimelig godt, mens glasfotoene er af meget varierende kvalitet, men vi er nok også meget forvante med de senere års umådeligt flotte katalogudgivelser med både keramik og glas. Meget anderledes kan det dog nok heller ikke være med mange forskellige fotografer og billedleverandører.

Dette skal nu ikke overskygge glæden over dette værk, hvor den indsigtfulde og spændende tekst langt om længe er blevet ordentlig iklædt, så bogen nu også - trods de foregående bemærkninger - er en fryd for øjet samtidigt med at læseren får den fornødne billedokumentation af teksten.

Gunnar Jakobsen

Malerei und Feuerkunst. Fayencen der Sammlung Neuner. Band II. Von Alfred Ziffer. Edition Minerva [Website: www.edminerva.de], Neu-Isenburg 2012. 228 s. ill. litt. noter. signaturer. register. ib. 48 €.

Denne bog omhandler et emne, der ikke er særlig kendt i Danmark, ældre tyske fajancer. Bogen er i virkeligheden en opfølger til en publikation skrevet af samme forfatter i 2005, hvor en stor privatsamling af fajancer, indsamlet af Helmut Neuner igennem mere end 30 år blev offentliggjort. Den første bog omfattede i alt 100 numre, hvilket var et udvalg af den daværende samlings topstykker. I de mellemliggende 7 år er der sket det overraskende, at samlers søn, Andreas Neuner, er blevet grebet af sin fars interesse, har videreført traditionen og har nået at indsamle så meget nyt materiale, at en ny publikation var påkrævet, endnu en gang med et udvalg af ting, de 100 bedste stykker. I forhold til faderens samling har Andreas Neuner udvidet sin interesse lidt geografisk, således at samlingen nu også inkluderer nogle franske arbejder.

Som forfatter til kataloget har man igen valgt en meget erfaren og velmeriteret kunsthistoriker, Dr. Alfred Ziffer, der har et omfattende forfatterskab bag sig, både på det keramiske felt og om tysk kunst og design omkring år 1900 og ved den industrielle designs gennembrud. Alfred Ziffer har blandt andet tidligere skrevet om Jugendstil, og om de lidt senere designere Bruno Paul (1992, 1993 og 2008) og Wolfgang von Wersin (1991 og 1993), om Bayreuth fajancer (1994), om Nymphenburger porcelæn (1997 og 2000), og Meissen porcelæn (bl.a. 2010). Dertil kommer en mængde specialartikler og bidrag til udstillingskataloger og bøger om emner inden for tysk keramik og kunsthåndværk generelt.

Den nye tilvækst til Sammlung Neuner rummer et tværsnit af vigtige tyske fabrikker startende med de tidligste i Hanau, Frankfurt og Bayreuth. Størst repræsentation med 26 numre har Nürnberg, i det første katalog over den oprindelige samling omfattede denne gruppe hele 46 numre, der er således tale om en stor tilvækst. Af andre væsentlige fabrikker, som repræsenteres, kan nævnes Ansbach, Höchst, Augsburg og desuden nogle få stykker fransk fajance, bl.a. fra Strasbourg.

Tidsmæssigt dækker kataloget perioden 1650 til 1800. Samlingens tyngdepunkt ligger ligesom i det tidligere katalog som nævnt på fajancer fra Nürnbergområdet og Augsburg med disse byers specialitet inden for dekorationsarbejder, det såkaldte "Hausmalerei". Betegnelsen dækker dekorationer på fajance og faktisk også porcelæn, som blev udført uden for fabrikkerne hos en række private malere, der havde specialiseret sig i dette håndværk og fik de udekorerede ting leveret fra manufakturerne. Begge samlere har interesseret

sig for bestemte malere, og prøvet at samle dækkende, så disse enkeltpersoners karriere og egenart kan belyses godt i samlingen.

Forfatteren har valgt en kronologisk tilgang til stoffet, dernæst en opdeling efter fabrikkernes lokaliteter og går direkte til selve katalogteksten. Bogen indeholder således ikke en samlet indledning med karakteristik af samlingens indhold, af tysk fajancehistorie eller de repræsenterede fabrikker set i et større perspektiv, det stof ligger under de beskrivende afsnit til de enkelte katalognumre. Bogen er disponeret således, at hvert katalognummer får et dobbeltopslag, hvor den ene side er en god helsidesgengivelse af genstanden, mens den modstående side indeholder teksten til hvert stykke, og evt. mindre supplerende detaljebilleder af mærker, motivenkeltheder, grafiske forlæg el.lign. Hver tekst er opbygget som en detaljeret gennemgang af det enkelte nummer, beskrevet efter et mønster, der fuldstændigt følger den klassiske opbygning af ræsonnerede kataloger. Der indledes med et felt, hvor alle primære oplysninger om genstanden er samlet: teknik, formbeskrivelse, mærker, mål, tilstand, litteratur. Derefter følger et kommentarafsnit, hvor fortolkning af motiverne og diskussion af genstandens placering i forhold til en bestemt tradition samt specifikke oplysninger om maleren, hvis han kendes, tages op.

Inden for sin genre er dette arbejde gjort uhyre meto- disk. I kommentarafsnittene, der er veloplagt og klart skrevet, gemmer sig en mængde nyttige oplysninger om de enkelte fabrikkers udvikling, forskellige moti- vers betydning m.m. Det er vigtigt at bemærke, at forfatteren refererer de nyeste forskningsstandpunkter, når det gælder de forskellige produktionssteder for tyske fajancer, og inkluderer denne forskningstradition i sin tekst. Hvor det er relevant, henviser han til parallelstykker i offentlige samlinger.

Dette er især en bog for samlere, der gerne vil have supplerende viden til deres egne stykker, eller potentielle nye samlere, der gerne vil afsøge materialet. Den har dog også meget at give en læserkreds, der måske er bekendt med materialet fajance, men gerne vil have et indblik i, hvad specielt den tyske fajancetradition indeholder. For dem er der mange skønhedsoplevelser og god læsning at hente i kataloget, der sagtens kan læses i ”småbidder”. Dette bind II kan glimrende læses uden kendskab til bogen fra 2005.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør ved Designmuseum Danmark,
mag. art. og cand. mag.

Böttger: Vom Gold- zum Porzellanmacher. Von Hans-Joachim Böttcher. Dresdner Buchverlag [Website: www.dresdner-buchverlag.de], Dresden 2011. 221 s. ill. litt. noter. index. ib. 19,90 €.

På trods af navneligheden er forfatteren til denne bog, Hans-Joachim Böttcher, på ingen måde i familie med porcelænmageren Johann Friedrich Böttger. Forfatteren er historiker og har især beskæftiget sig med kur- fyrst August den Stærke og hans tid, og herunder er han blevet interesseret i, hvorfor og hvordan Böttger og hans samarbejdspartnere arbejdede med at frem- stille det første porcelæn i Europa.

Bogen beskriver, hvordan det var muligt for alkymi- ster - guldmagere - at narre samtidens ledere til at sætte formuer i deres fantasifulde projekter, og hvor vrede lederne blev, når det stod klart, at guldmagerne aldeles ikke kunne fremstille guld. I bogen fortælles også om det kinesiske porcelæn, der på grund af sin kostbarhed var så eftertragtet af konger og rige men- nesker, at det gav stor prestige at kunne fremvise en samling af kinesisk porcelæn. Særlig August den Stærke var meget interesseret i porcelæn, og han erhvervede en stor samling af pragtværker, som man stadig kan se store dele af i Dresden.

Bogen er hverken baseret på teknisk-keramisk viden eller på kunstneriske vurderinger, idet forfatteren på ganske almindeligt sprog beretter om, hvad der hændte på August den Stærkes tid og om guldmageri og porcelænsfremstilling. Forfatteren er jo historiker og hverken teknisk eller kunsthistorisk specialist, og det gør hans bog letlæselig for personer med almen viden. Den er ganske vist skrevet på tysk, men sproget er ikke indviklet med lange sætninger og vanskelige sprog- konstruktioner, så ingen personer med almindelige skolekundskaber har problemer med at læse den. Efter min mening formår forfatteren tilmed at skrive om emnet og om den stakkels Böttgers skæbne på en sådan måde, at bogen er spændende at læse, også for de, der ikke er specielt interesserede i porcelæn.

Johann Friedrich Böttger blev født i Magdeburg i 1682 og døde i 1719 i Dresden kun 37 år gammel. I 1696 fik han ansættelse som lærling på et apotek i Berlin og mødte i forbindelse med sit arbejde forskel- lige mennesker, der arbejdede som alkymister og på- stod, at de kunne fremstille guld.

Böttger blev selv grebet af guldmageriet og fik ry for, at han virkelig kunne fremstille guld, og det kom den preussiske konge for øre. Kongen finansierede nogle eksperimenter, men de gav som resultat, at Böttger ikke kunne dokumentere, at han kunne fremstille guld, og han blev derfor betragtet som en bedrager. Kongen

ville have ham i fængsel, men inden Böttger kunne anholdes, flygtede han til Sachsen.

Den sachsiske konge August den Stærke hørte om Böttger og hans ry som guldmager og satte ham til under fængselslignende forhold at arbejde med at fremstille guld. Herunder traf han flere personer, der arbejdede med at fremstille porcelæn på August den Stærkes foranledning. Det var især den erfarne Ehrenfried Walther von Tschirnhaus, der fra 1702 førte videnskabelige diskussioner med Böttger. Tschirnhaus havde siden 1694 arbejdet med at fremstille porcelæn og havde derfor keramiske erfaringer, og da Böttger i 1706 i forbindelse med sit guldmageri fik brug for en smeltedigel til høj temperatur, henvendte han sig til Tschirnhaus om hjælp.

Denne fandt frem til en egnet masse til højbrænding af diglen, og det viste sig, at massen efter brænding havde en smuk mørkerød farve. Tschirnhaus havde et godt kendskab til kinesisk porcelæn og bemærkede, at denne masse havde det samme udseende og de samme egenskaber som det kinesiske ”røde porcelæn”. Han kaldte det for ”Jaspisporcelæn” efter halvædelstenen jaspis.

Ud fra sammensætningen af massen til den højbrændte røde digel forstod Tschirnhaus, hvordan man kunne fremstille en masse, der efter brænding ville blive til hvidt porcelæn – det hvide guld. Han havde imidlertid hverken penge eller et laboratorium til arbejdet, men han fandt frem til, at i et samarbejde med Böttger kunne han få en medarbejder i denne, der var dygtig til at eksperimentere, havde rådighed over et godt indrettet laboratorium, penge til arbejdet og medarbejdere til hjælp.

Tschirnhaus fandt i øvrigt, at guldmageri var spild af tid og penge, og han fik August den Stærkes tilladelse til, at han måtte arbejde sammen med Böttger og bruge ham og hans faciliteter, så han fik mulighed for at arbejde med at fremstille porcelæn.

I 1707 begyndte de et samarbejde herom, og allerede efter få måneders forløb kunne de to se, at det var muligt at fremstille hvidt porcelæn. Da man i juli 1708 indførte kaolin i massens sammensætning i stedet for ler, fik man resultater, der bevirkede, at man med rette kunne sige, at man nu havde fundet sammensætningen af en masse, der muliggjorde en produktion af europæisk porcelæn.

I oktober 1708 døde Tschirnhaus, og den svære opgave med at overføre fremstillingen af porcelæn fra laboratoriet til en egentlig produktion var nu overladt til Böttger. Tillige stod han i de første år også for den

kunstneriske udformning af de genstande, man producerede.

Til trods for de store vanskeligheder, som skulle overvindes, lykkedes det for Böttger at komme så vidt, at man på Påskemessen i Leipzig i 1710 kunne sælge Jaspisporcelæn samt holde en udstilling af produkter i hvidt porcelæn til senere salg.

I juni 1710 grundlagde Böttger en porcelænsfabrik i Meissen, og dermed havde August den Stærke fået et prestigeprojekt ført ud i livet, som indbragte ham og Sachsen megen international anerkendelse.

Efter at have tilbragt 12 år i fangenskab fik Böttger i 1714 endelig sin fulde frihed tilbage, og i 1715 overlod August den Stærke ham porcelænsfabrikken i Meissen til fri disposition på grund af hans fortjenester.

Uden tvivl havde de mange år i fangenskab og de usikre arbejdsforhold påvirket Böttgers helbred, og han døde i 1719 kun 39 år gammel.

Denne bog om guldmageri og porcelænsfremstilling er meget spændende og interessant at læse for de, der gerne vil erhverve sig viden om det tidlige porcelæn i Europa, om hvordan det blev ”opfundet”, og om de personer, der gjorde det. Hertil kommer, at man som en sidegevinst får et godt indtryk af, hvordan man levede omkring år 1700 og om, hvordan den enevældige kongemagt styrede land, kunst og videnskab.

Leif Laurrup-Larsen

Spanische Fayencen. 15. bis 19. Jahrhundert. Von Alexius & Christian Feit. Hirmer Verlag [Website: www.hirmer.de], München 2012. 492 s. ill. litt. noter. ib. 178 €.

Nye bøger om ældre spansk keramik på europæiske hovedsprog som tysk eller engelsk er en sjældenhed og i særdeleshed bøger om spanske fajancer fra perioden fra det 15. til det 19. århundrede. Den mangel har det store kunstforlag Hirmer nu sat sig for at afbøde med udgivelsen af et værk på næsten 500 sider om emnet. De 500 sider er dog ikke så overvældende læsning, som det kunne lyde, for der er tale om et værk med et meget omfattende billedmateriale indføjjet i den løbende tekst.

Bogens ærinde er at publicere en omfangsrig og god privatsamling, og bogens forfattere Alexius og Christian Veit er samtidig samlingens ejere. Hvad deres familierelation i øvrigt er, omtales kryptisk i forordet, hvor det nævnes, at de repræsenterer to generationer, men ikke,

om de er far og søn eller fjernere beslægtede. Deres faglige baggrund nævnes heller ikke. Forfatterne fortæller, at der er indsamlet i over 50 år, og at anledningen til, at interessen opstod, var, at Christian Feit fra 1958 arbejdede fem år i Spanien og der for første gang stiftede bekendtskab med materialet og begyndte at samle. Det skete først i lille skala på markeder og hos marskandiserne. Senere og op til nu er der blevet samlet bredt og systematisk med køb i kunsthandel, fra private og på auktioner mange steder i verden.

Bogen er udformet med ønsket om at kombinere et katalog over alle samlingens stykker med en række indledende afsnit om spansk fajance generelt.

Forfatterne nævner selv, at den eksisterende, nyere litteratur om emnet er sparsom. Der findes nogle få museumspublikationer på spansk, flere større franske udstillingskataloger, hvor denne anmelder vil fremhæve Dominique Royer red.: *Le calife, le prince e le potier: les faïences à reflets métalliques*, Paris 2002; men egentlige kataloger med karakter af rigtige grundbøger om emnet findes der i virkeligheden blot få af: A.W. Frothinghams fine katalog over The Hispanic Society of Americas samling i New York, *Spanish lustreware*, der udkom i New York i 1951 og det moderne standardværk om emnet: Anthony Rays forbilledlige kommenterede katalog over Victoria & Albert museets samling: *Spanish Pottery 1248-1898*, London 2000. Den sidste er *second to none* i grundighed og præsentationen af ny viden, og vil mange år endnu forblive storværket om emnet. Både Antony Rays værk og i mindre målestok Frothinghams var resultatet af et helt livs forskning på området, og bragte således meget nyt frem om spanske fajancer: om produktionsvilkår, stiludvikling, teknikker o.m.a.

Denne bog er af en anden karakter, idet de indledende afsnit snarere er referende end diskuterende. Der er således ikke tale om forskningsmæssigt pionerarbejde, værdien i bogen ligger i høj grad i, at viden fra en række forskellige lande og kilder kompileres og kombineres, så teksten giver et overblik over den standende viden om emnet, om forskningstraditionen, snarere end at ny erkendelse udvikles af forfatterne selv.

På den måde ligger bogens kvalitet mere på det formidlingsmæssige end på det forskningsmæssige plan, og det er helt legitimt, mangelen på litteratur om emnet taget i betragtning, men det rummer også visse farer. Bogen er opdelt i to halvdele. I første halvdel er det monografisk fortællende stof samlet, opdelt efter geografiske områder og kronologi. Der indledes med et kapitel om Manises, så følger Katalonien, Aragonien, Sevilla, Talavera og Alcora. Hvert kapitel er underinddelt i fire afsnit. Først skitseres historiske facts: produktionsbetingelser og afsætningsforhold m.m.

Dette illustreres med små gengivelser af kendte værker fra forskellige museer. I næste afsnit beskrives dekorationer og stilepoker, bl.a. illustreret af et skema, hvor en vandret koordinat viser tid: fra 1400-1800 og den lodrette betegnelser for dekorationstyper med små billedgengivelser. Det giver nok et nyttigt redskab for samlere til lige at checke en dekoration, men rummer faren for, at en så præcis definition og datering af mønstre bliver for kompakt en rettesnor for et materiale, hvor også kunstnerisk individualitet og temperament spiller en afgørende rolle for resultaterne og er en stor del af nydelsen, der netop ligger i værkernes variation.

Tredje afsnit er af teknisk art og omhandler analyser af ler og glasurers sammensætning, bl.a. hvilende på franske undersøgelser fra Laboratoire du Centre de recherche et de restauration des Musées de France fra 2007. En vigtig del af dette afsnit er skemaer med de kemiske substanser angivet i procenter for forskellige arbejder. I nogle kapitler følger nu gengivelse af signaturer, hvor de findes og af bagsider. Hvert kapitel afsluttes med et lille billedkompendium af kendte værker fra den omtalte region i museer og fra auktionsverdenen, små, ikke særlig gode gengivelser, men tilstrækkelige til at orientere sig i materialet og se en udvikling. Alt dette er udmærket, og tilfredsstillende sikkert de fleste samleres ønske om at kunne dokumentere værkerne i deres egen samling meget præcist, men de enkelte kapitlers vægt er i indhold og længde afpasset efter, hvad Veits privatsamling rummer mest af. Man kan derfor ikke læse denne del af bogen som en afbalanceret historie om spansk fajances udvikling, f.eks. mangler en længere beskrivelse af tidlige mauriske værker (Cordoba), fordi de ikke findes i samlingen, tidlige Toledo arbejder mangler, ligesom gennemgangen af arbejder fra Sevilla er meget kort af samme grund. Fliser er slet ikke inkluderet i bogen, da de ikke indgår i samlingen, men generelt spiller de en helt central rolle i kendskabet til spansk keramik og dens brug. Til gengæld fylder afsnittene om keramik fra Alcora og Talavera meget og giver mange nyttige oplysninger.

Bogens anden halvdel, det egentlige katalog over Veit samlingen, er disponeret efter samme geografiske og kronologiske opdeling. Samlingen rummer 22 katalognumre fra Manises, 25 fra Katalonien, 28 fra Aragonien, 36 fra Sevilla, hele 116 fra Talavera og 76 fra Alcora. I Manisessamlingen, der dækker perioden 15.-18. årh., er der en række fine lustrearbejder i gylden lyste eller lyste/blå med spansk/maurisk ornamentik, primært skåle og en serie flotte fade, samt nogle få sene arbejder. Samlingen af katalanske arbejder rummer flest fade og smalle apotekerkrugger (alberelli) fra Barcelona. Nogle har summarisk malede blå dekorationer, andre er polykrome dekoreret med f.eks. renæssance-ornamentik, de fleste stammer fra det 17. og 18. årh. Værkerne fra

Aragonien, der bl.a. omfatter skåle, fade og krydderikar, stammer mest fra det 17. og 18. årh., der findes både monokrome arbejder dekorerede i blå, polykrome og den karakteristiske farvekombination, som kendetegner arbejder fra Teruel, kobbergrøn og manganviolet. Sevillaarbejderne dækker perioden 16.-19. årh., og her ses rent ornamentale dekorationer i farvekombinationen blå/manganviolet i flere skåle og tallerkener, andre viser figurelementer og planteornamentik i stærkt stiliseret form og er dekoreret i komplementærfarverne orange/blå.

Motiverne indeholder bl.a. jagtscener og maskeroner. I den store mængde arbejder fra Talavera, der dækker perioden fra det 16. til det 19. årh., er variationer i former og dekorationer naturligvis langt større. Her ses tidlige monokrome fade i blå med stregornamentik og stærkt stiliserede blomster, fugle eller hjorte. Senere arbejder (17. årh.) er saltkar, skåle, fade, krydderikar og apotekerkrugker med dekorationer i tre farver, såkaldt *tricolor*, samt arbejder med ”marmoreret” glasur fra samme periode og senere polykrome fade, kander og service med dekorationer af mere detaljeret malede dyr, våbenskjolde, arkitekturprospekter, putti og båndornamentik. I gruppen fra Alcora er arbejder fra det 18. og 19. årh. dominerende, hvilket betyder en helt anden formgivning, f.eks. i steldele og dekorationer, der også inkluderer nogle få eksempler på blødt porcelæn.

Til hvert eneste katalognummer er der et stort fotografi af rectosiden, suppleret af et mindre foto af bagside samt små gengivelser af signaturer og sammenlignelige værker i museer, hvor det er relevant. Teksten inkluderer nogle linjer med angivelse af datering, mål, tilstand, teknik, motiv og en uddybende beskrivelse af genstanden, samt litteraturhenvisninger og de nævnte henvisninger til sammenlignelige stykker.

En egentlig debatterende kommentar mangler imidlertid, ligesom der desværre heller ikke findes nogen proveniensoplysninger, der kunne give en mere detaljeret viden om samlingshistorien.

Med de nævnte reservationer fremstår bogen som et nyttigt redskab for en større læserkreds, der hermed kan få viden om og ikke mindst en visuel præsentation af et rigt og mangfoldigt emne i keramikhistorien, som desværre indtil nu har været temmelig underbelyst i litteraturen på de europæiske hovedsprog.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør ved Designmuseum Danmark,
mag. art. og cand. mag.

Italian Renaissance Maiolica. By Elisa P. Sani with a preface by J.G.V. Mallet and contributions from Reino Liefkes. V & A Publishing [Website: www.vam.ac.uk], London 2012. 192 s. ill. litt. noter. index. ib. 30 £.

Victoria & Albert Museum i London rummer en af verdens største og bedste keramiksamlinger. Efter at have været lukket i nogle år, genåbnede samlingen i renoveret og nyopstillet form i 2008-2011, og i forbindelse med nyåbningen iværksatte museet offentliggørelsen af en serie velillustrerede bøger, som introducerer forskellige dele af samlingen til et nyt publikum. I serien er bl.a. udkommet: Reino Liefkes og Hilary Young ed.: *Masterpieces of World ceramics 2008*, Christopher Maxwell: *Sevres porcelain 2009*, Stacey Pierson: *Chinese Ceramics, 2009* og Rose Kerr & Luisa Mengoni m.fl.: *Chinese export ceramics 2011* (anmeldt i *keramiske noter 35/2012*). Nu er turen kommet til museets fine bestand af italiensk majolika. Det er interessant at bemærke, at museet i forbindelse med nyåbningen bevidst har valgt at lægge vægt på udgivelsen af kortere introducerende værker om specialsamlingerne med et meget fint, nyt fotografisk materiale, i stedet for udgivelsen af komplette, kommenterede bestandskataloger. Det sidste er en uhyre kostbar publikationsform, der kræver årelang indsats af et fast personale, men til gengæld også leverer forskningsgrundlaget for videre studier af materialet generationer frem. British Museum valgte det stik modsatte standpunkt, da man udgav Timothy Wilsons og Dora Thorntons: *Italian Renaissance ceramics, a catalogue of the British Museum collection*, et kommenteret katalog på 814 sider i 2009 (anmeldt i *keramiske noter 31/2010*). Det bedste ville naturligvis være at udgive begge typer publikationer, for mens det store kommenterede bestandskatalog servicerer forskningen på langt sigt, formidler de mindre monografier ny viden og essensen af et udvalgt emne til en langt bredere offentlighed og kan skabe almen, ny interesse for temaet. I Victoria & Albert museet må den, der vil vide mere, selv søge i de kortfattede informationer i museets digitale registrering, som ligger tilgængelig på nettet, men fortolkningen af disse oplysninger er helt op til den enkeltes forudsætninger og viden, og bidrager således ikke til en kollektiv erkendelse forskningsmæssigt.

Forfatteren til den nye bog er Elisa P. Sani, en yngre italiensk forsker, der var ansat en periode i museet, og i øvrigt allerede har ydet et stort bidrag til majolikaforskningen, både i en selvstændig publikation og ved bidrag til kataloger og monografier omhandlende aspekter af renæssancens majolikaproduktion i landskabet Umbrien, blandt dem medvirken til den interessante udstilling og katalog om majolikamaleren

Pietro Xanto Avelli fra Wallace Collection i London i 2007.

Bogen indledes med et forord af engelsk majolika-forsknings *grand old man*, John Mallet, på mange måder Sanis inspirator og mentor. Derefter følger et afsnit om majolikateknik skrevet af Reino Liefkes og så følger Sanis tekst om majolika, hvor hun har valgt en tematisk tilgang til emnet, i stedet for en kronologisk eller geografisk, hvad der gør stoffet lettere tilgængeligt.

John Mallet, der blev ansat i samlingen i 1963 og fra 1976 til 1989 var Keeper of Ceramics i museet, skildrer i sin indledning samlingens dannelse og den tidligere forskning i den. Her står Bernard Rackhams ræsonnerede katalog fra 1940 stadig som den mest komplette udgivelse om majolikasamlingen. Mallet pointerer meget rigtigt, at når netop Victoria & Albert museets samling er så vigtig på forskningsfeltet, er det ikke fordi, den er verdens største eller bedste, men simpelthen fordi konstellationen og kvaliteten af de indsamlede stykker er unik. Samlingen giver mulighed for at forstå denne del af renæssancens kunst og kultur til bunds, på en måde, som andre samlinger ikke kan perspektivere lige så godt.

I afsnittet *The Making of maiolica*, fortæller Reino Liefkes den i litteraturen ofte beskrevne historie om baggrunden for brugen af ordet *maiolica*, og beretter levende om alle aspekter af teknikken fra opdrejning, pålægning af den hvide tinglasur og de farvede glasurer, til brænding, maling og arbejdsgang i værkstedet. Både i sin beskrivelse og med herlige illustrationer drager han fordel af, at Victorias & Albert museets bibliotek, the National Art Library, besidder en enestående skriftlig kilde til viden om, hvorledes italiensk renæssancekeramik blev til: nemlig Cipriano Piccolpassos håndbog for keramikeren: *Li tre libri dell arte del vasaio* fra 1557, der ikke blot i detaljer beskriver teknik, motiver og produktion, men også viser arbejdsgang og redskaber i en række klare tegninger. Selv for en betragter knap 500 år senere er det tydeligt, hvad der beskrives på tegningerne.

Elisa P. Sani begynder sin skildring med en gennemgang af stiludviklingen i italiensk majolika. Kort skitseres motivudvikling fra det 13. til det 15. årh. fra enkle skraveringer og prikborter til simple ornamentbaseret bladformer og fuglemotiver i få farver, som regel mørk blå, manganviolet og kobbergrøn. Dette afløses af en lidt mere krævende ornamentik med våbenskjolde, volutter, palmetter og kransmotiver, hvor en ny farve, gul, skaber større kontraster og liv. Fra kort efter 1500 kommer bl.a. groteskemotivet, skabt under indtryk af en bestemt genre i antikkens vægmaleri, ind i keramikken med sin motivrigdom og

mulighed for utallige fantasifulde variationer med planteornamenter, fabeldyr, båndværk etc. og med udvidelse af farvepaletten. I samme periode bryder også trofæmotivets frem, hvor skjolde, rustninger og musikinstrumenter kan indgå, alt illustreret med ekstraordinært gode eksempler fra samlingen. Samtidig flytter fokus sig geografisk fra Firenzeområdet og Orvieto imod Faenza, Siena og Castel Durante for at ende i Urbinoområdet og en ny specialitet, *istoriati*. Det er majolikastykker med figurscener inspireret af f.eks. antikkens mytologi og historie, og tæt relateret til renæssancens billedkunst og litteratur. Motiverne var ofte udført efter grafiske forlæg i form af træsnit eller kobberstik. En yderligere pointe i denne periode er, at nogle majolikamalere træder ud af anonymiteten og signerer deres værker, så vi kan identificere en bestemt person bag en bestemt stil. Blandt de berømteste er Nicolo da Urbino og den tidligere nævnte Francesco Xanto Avelli. Nu begynder også specialbestillinger af hele servicer til fyrster i og udenfor Italien at dukke op. Forfatteren har beskrevet hele denne historie i et fint og klart sprog, krydret med mange af den nyere forsknings pointer, som ikke har været tilgængelige i den almene litteratur om emnet før. Skildringen er gennemillustreret med pragtfulde eksempler fra samlingen. I alt illustrerer forfatteren sin beskrivelse med ca. 200 værker fra samlingen.

Næste kapitel har overskriften *Use and consumption*. I en række underafsnit beskrives de mange funktioner renæssancens majolika kunne have: bordservicer med mange dele, fade tilvirket som forlovelsesgaver, fornødheder som blækhus og den meget store artikel krukker og kander til apotekerbrug. Endelig et helt stort felt for sig: majolika brugt arkitektonisk som fliser til gulv- og vægbeklædning eller relieffer. Her kan det undre lidt, at della Robbia familiens skulpturelle arbejder, som til tider har karakter af friskulptur, ikke er medtaget, fordi de også er vigtige set i forhold til renæssancens skulpturhistorie og pænt repræsenteret i museet.

Den nyere litteratur om emnet italiensk majolika er meget omfattende, og i mange værker behandles delasppekter af fagområdet mere detaljeret end denne bogs rammer giver mulighed for. Indenfor sin genre fungerer den imidlertid forbilledligt som en veloplagt skrevet og blændende illustreret introduktion til et spændende kapitel i keramikens historie, og kan betragtes som en værdig opfølger til det seneste introducerende standardværk om emnet, Timothy Wilsons: *Maiolica · Italian Renaissance ceramics in the Ashmolean Museum*, Oxford 1989.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør ved Designmuseum Danmark, mag. art. og cand. mag.

Treasures of Chinese Export Ceramics. From the Peabody Essex Museum. By William R. Sargent. Essay by Rose Kerr. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yupbooks/>], New Haven og London 2012. 480 s. ill. litt. noter. glossary. ib. 45 £.

The Peabody Essex Museum (PEM) i Massachusetts fantastiske - vel verdens mest omfattende - samling af *Asian Export Art* er tilvejebragt gennem en sammenlægning i 1984 af fire museer og samlinger, hvilket den danske museumsverden måske godt kunne lære lidt af, så man ikke ligger og konkurrerer med hinanden med småsamlinger på mange områder og dermed har begrænset at byde på i forhold til større specialmuseer, men hver by/kommune må naturligvis have sit eget kulturhistoriske museum og selvfølgelig også sit eget kunstmuseum!

Oprindelsen til The Peabody Essex Museum (PEM) går tilbage til etableringen af East India Marine Society i 1799, hvor der blandt grundlæggerne var kaptajner og supercargoer, som var dybt involveret i handelen på Asien, herunder Kina i særdeleshed, og de bemærkelsesværdige eksempler på eksportvarer, som de bragte med sig hjem, kom til at udgøre grundlaget for PEMs enestående samling af kinesisk eksportporcelæn.

PEMs samling består ifølge "Foreword" af henved 17.000 genstande [*Asian Export Art*] og kan derved på enestående vis belyse asiatisk kunst og kultur. Helt enighed om samlingens størrelse er der dog ikke i dette digre værk, idet der i "Note to the Reader" fremgår, at der skulle være 19.000 genstande i samlingen, hvoraf de 6.600 er eksempler på kinesisk eksport-keramik, som dermed udgør tyngdepunktet i samlingen.

Museet er for tiden ved at udvide med en ny fløj på 175.000 square-feet [=16.105 m²], som skal stå færdig i 2016/2017. Til sammenligning så udvider Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus med 1500 m².

Forfatteren William R. Sargent, tidligere kurator ved museet, redegør i det indledende essay "Five hundred years of Chinese export ceramics in context" for porcelænets vej fra Kina til Europa og Amerika, hvor et af de første dokumenterede stykker kinesiske porcelæn i Europa er den såkaldte "Fonthill Vase", der oprindeligt er dokumenteret som en sølvindfattet vandkande, der igen har forvandlet sig til en vase, efter at sølvet er fjernet. Vasen, der nu befinder sig i National Gallery i Dublin, er fra Yuan-dynastiets tid (1279-1368) og menes at være kommet til Europa mellem 1300 og 1330. Flere andre eksempler på tidligt dokumenterede stykker kinesisk porcelæn nævnes.

En anden men absolut spændende form for dokumentation er malerier, hvor det sjældne og kostbare kine-

siske porcelæn indgår. Således malede Francesco Benaglio sidst i 1460'erne billedet "Madonna og Barn", hvori der indgår en kinesisk skål, hvoraf en lignende findes på Indianapolis Museum of Art. Herefter følger forskellige eksempler, hvor dette luksusprodukt indgår og er med til at tilføre dets ejere prestige. Desværre er ikke alle i teksten beskrevne billeder gengivet i bogen, hvad der er lidt ærgerligt, for de er med til at give et tidsbillede samt vise anvendelsen eller måske nærmere vise, hvorledes genstandene blev fremvist i tiden.

Forfatteren gennemgår kort handelsvejene og deres udvikling samt de mange ostindiske handelselskaber, der opstod i forskellige lande, og som forestod handelen på Kina. Det første land, som etablerede en direkte handelsrute til det fjerne Østen var Portugal, hvor man i 1557 etablerede sig i Macao på den kinesiske kyst, hvorfra man drev den omfattende handel på Kina.

Dette leder videre til udbredelsen af porcelænet, idet tedrikningens indførelse og drikkens popularitet og hurtige udbredelse påvirkede importen af porcelæn, som jo var det, man drak te af - det var gyldne tider for alle ostindiske handelskompagnier, især det britiske som også stod for teimporten. At det ikke var små mængder porcelæn, der kunne være i en skibsladning fra Kina, fremgår af kataloget "Drømmen om Kina" [Röhsska 1984], hvor Kronprins Adolph Friederic på en rejse i 1750 bl.a. hjemførte 229.334 stk. porcelæn af forskellig art, heraf 120.040 tekopper med underkop.

Hertil kommer dateringen og de importerede mængder, som bl.a. selvfølgelig ses af de overlevende regnskaber, men også af sunkne fartøjer, hvis indhold de senere år er hentet op fra havbunden og bidraget med ny viden.

Forfatteren kommer også ind på de store såvel som mindre samlinger, hvorledes samlingerne præsenteredes, ofte i særlige rum og for de mest omfangsrige i særlige bygninger opført til formålet. Flere findes stadig, således i Tyskland, hvor man bl.a. finder Schloss Favorite i Rastatt-Förch [Favorite · Das Porzellan-schloss der Sibylla Augusta von Baden-Baden. Von Ulrike Grimm. Deutscher Kunstverlag, Berlin·München 2010 - anmeldt i *keramiske noter* 32/2010]. Et andet sted, hvor man kan se en porcelænsamling udstillet, er det rekonstruerede "Porzellan-zimmer" i Schloss Charlottenburg i Berlin.

Grin gøres der også med denne "Chinamania", selv blandt samlere erkendtes manien, således noterede Lady Charlotte Schreiber (1812-1895), hvis samling nu befinder sig i Victoria & Albert Museum, at "The rage for everything 'blue and white' is truly ridiculous... The dealers own it to be so, but are not to be blamed for

profiting by the madness of the hour". Blandt datidens kendte samlere finder vi bl.a. Oscar Wilde.

At der skal skelnes mellem kinesisk eksportporcelæn og anden kinesisk porcelæn produceret til hjemmemarkedet eller kejserhoffet var det der senere blev til Victoria & Albert Museum allerede opmærksom på i 1872, hvor man hidtil ikke havde samlet systematisk og heller ikke arrangeret udstillingen således, at man kunne følge kinesisk keramik generelle historie og udvikling samt øjeblikkelige stadi.

Det korte essay "*The porcelain city*" · *Jingdezhen in the sixteenth through nineteenth centuries* af Rose Kerr, tidligere kurator ved The Far Eastern Collection of Ceramics ved Victoria & Albert Museum, beskriver ud fra nogle tidlige billeder fra 1820 med mange gode detaljer fremstillingsprocessen af porcelænet i Jingdezhen og kommer godt rundt om industrispionagen fra Europa, hvor man søgte at finde frem til hemmeligheden bag porcelænet, som man først løste i Europa med grundlæggelsen af porcelænsfabrikken i Meissen i 1710.

William R. Sargent beskriver i hoveddelen af bogen [s 42-520] indsigtfuldt de 287 udvalgte objekter, fra det 15. til det 20. århundrede. Beskrivelserne er opdelt i afsnit efter type, som oftest med en meget fyldig beskrivelse af den enkelte genstand med oplysning om proveniens og relaterede arbejder samt eventuelle publiceringer og henvisninger til supplerende litteratur, udover at der til hvert afsnit er knyttet noter. En absolut spændende og kyndig indføring i eksportporcelænets historie, men mere end det, et absolut nyttigt referenceværk for museer og samlere. Selvfølgelig med gode store fotografier af høj kvalitet samt et godt Glossary og en omfattende bibliografi.

Gunnar Jakobsen

Wege zur Japanischen Keramik. Tradition in der Gegenwart. Von Annelise Crueger und Wulf Crueger unter Mitarbeit von Saeko Itô. 2. aktualisierte und erweiterte Auflage. [1. udg 2004]. Wasmuth Verlag. [Website: www.wasmuth-verlag.de], Tübingen · Berlin 2012. 356 s. ill. litt. glossar. registre. 38 €.

Wege zur Japanischen Keramik bekræfter, at der er en meget stor interesse for japansk keramik, for hvor mange bøger om japansk keramik når at blive genoptrykt med undtagelse af meget få, men *Wege zur Japanischen Keramik* er blevet en klassiker, idet den både er en rigtig god indføring i den nutidige traditionelle japanske keramik, men også en praktisk rejsevejledning for den keramikinteresserede japanrejsende.

For de, der ikke mestrer det tyske sprog, må man håbe, at også denne ajourførte udvidede udgave vil blive udgivet på engelsk, men den tidligere udgave på engelsk [*Modern Japanese Ceramics · Pathways of Innovation & Tradition*. Lark Books. 2006] fås dog heldigvis fortsat for 16,99 £.

Mikrobiologerne Anneliese og Wulf Crueger har under talrige, næsten årlige, besøg i Japan siden 1970'erne skabt en omfattende samling af japansk keramik, hvoraf størstedelen i 2008 doneredes til Museum für Asiatische Kunst i Berlin. Crueger-samlingen består af mere end 400 genstande fremstillet af omkring 340 forskellige pottemagere og keramiske virksomheder fra henved 100 af de væsentligste pottemagerlokaliteter [Kilns/Öfen] i det japanske ørige. Vel den mest omfattende og mest repræsentative samling i Europa af japansk keramik fra de sidste tre årtier af det 20. århundrede.

Museum für Asiatische Kunst publicerede samlingen i kataloget "*Keramik Kosmos Japan · Die Sammlung Crueger*" i samarbejde med Wasmuth Verlag i 2010 [Anmeldt i *keramiske noter* 33/2011].

Anneliese og Wulf Crueger besøgte gennem årene de vigtigste værksteder lige fra Okinawa i syd til Hokkaidô i nord, hvilket er baggrunden for, at de har kunnet skrive *Wege zur japanischen Keramik*.

Wege zur japanischen Keramik indledes med en indføring i keramikens historie i Japan lige fra den spæde start frem til nutiden. I tilknytning til den historiske fremstilling er der en oversigt over de keramikere, som fra 1955 er blevet tildelt æren af at blive udnævnt til "levende nationalskat". I Japan søger man, som i mange andre lande, at bevare genstande af historisk eller kunstnerisk værdi, men i Japan har man også inkluderet immateriel kultur, hvor 34 keramikere er blevet anset som bevarere af vigtig immateriel kultur, hvilket bl.a. omfatter overleverede traditionelle brændingsmetoder eller glasurer som shino, oribe og tenmoku. Af disse 34 keramikere er kun 10 nulevende, hvoraf den ældste er født i 1910. Blandt de førststuderede i 1955 var Shôji Hamada (1894-1978).

Herefter følger et lille afsnit om produktionsteknikker, hvorefter de enkelte lokaliteters keramiske produktion, særkender og værksteder gennemgås udover at man bliver introduceret til en række japanske studio potters, og *Wege zur japanischen Keramik* er således en fin introduktion til japansk keramik fra slutningen af det 20. århundrede.

Derudover vil bogen som nævnt kunne anvendes som rejsefører, idet et af bilagene anviser, hvorledes man kommer fra Tokyo til de enkelte lokaliteter med stednavne skrevet med japanske skrifttegn, så man har en

chance for at blive sendt med det rigtige tog eller sendt i den rigtige retning og taxaen til en vis grad af sandsynlighed ender det rette sted. Bogen vil således være en uundværlig rejseledder, hvis man vil rejse rundt i Japan og se på keramik, f.eks. besøge keramikeren Ôno Kôtarô (f. 1951) i Takikawa på øen Hokkaidô, hvortil der er 45 flyafgange i døgnet fra Tokyo, hvis man da ikke tager hurtigtoget shinkansen en del af vejen, og kombinerer med andre tog på resten af strækningen.

Med denne nye udgave får man en detaljeret gennemgang af 67 ud af de 91 ”ovne”, som er markeret på bogens oversigtskort. Afsnittet om ”Studiopotter” er tilsvarende udvidet og omfatter nu 33 studiopotter. Bogens afsnit med bibliografiske oplysninger, keramikmuseer og beskrivelsen af samtlige ”ovne” med rejsevejledninger er opdateret.

Bogens udmærkede ”Glossar” giver forklaringen på betegnelsen *Kilns/Ôfen*, som enten kan være et enkelt værksted eller hundreder af værksteder i et enkelt område!

Bogen er rigt illustreret med gode helsidesfoto af eksempler på arbejder fra såvel de enkelte områders værksteder som unika fra de 33 udvalgte studiopotter.

Ja, man får efter anmeldelsen af denne bog absolut lyst til en tur til Japan, som der kan være mange gode grunde til at besøge, men ikke mindst for at besøge bare nogle få af disse mange værksteder/områder, hvor denne bog vil være en uundværlig del af bagagen.

Gunnar Jakobsen

Modelling and Sculpting the Figure. By Tanya Russell. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2012. 128 s. ill. litt. index. hf. 19,99 £.

Modelling and Sculpting the Figure er en bog, der ikke specielt henvender sig til keramikinteresserede. Søger du viden og indsigt i den keramiske verden, er det måske bedre at stoppe læsningen her. Er du derimod interesseret i skulptur og skulpturens væsen, er det en vældig god idé at fortsætte læsningen af denne anmeldelse.

Forfatteren, Tanya Russel, er billedhugger og rektor på Art Academy i London og hendes hovedsigte med bogen er at give et indblik i den kreative proces i skabelsen af en skulptur samt indføre læseren i de praktiske aspekter i skabelsen og forståelsen af skulpturen. Bogen bliver derved i høj grad en lærebog for studerende på Art Academy. Bogens praktiske vejledninger vedrørende armaturer, redskaber, materialevalg, opmåling og komposition følges op med en beskrivelse af nogle af de praktiske øvelser, der anvendes på Akademiet.

Jeg vil i denne anmeldelse koncentrere mig om de afsnit, der behandler skulpturforståelse både fra kunstnerens synsvinkel og fra beskuerens synsvinkel. Bogen indeholder ikke revolutionerende nyheder, men den har givet mig en meget anvendelig systematik i min egen forståelse af den konceptuelle skulpturkunst og den variation, der styrer skulpturel gengivelse af det menneskelige legeme.

Bogen er rigt illustreret, og figurerne fungerer godt i de praktiske afsnit. I de mere teoretiske afsnit mangler jeg i høj grad forbindelse mellem tekst og figur. Man undrer sig i talrige tilfælde over irrelevante illustrationer, der virker som fyld og måske primært er taget med for at honorere akademiets lærere og elever, som har udført arbejderne.

Tanya Russel inddeler menneskeskulpturen i tre hovedtyper: 1. Den realistiske figur, 2. Den abstraherede figur og 3. Den ekspressive figur. Hun påpeger rigtigt den glidende overgang i denne inddeling, og at alle skulpturelle værker normalt vil indeholde elementer fra alle tre kategorier. Skulpturkunsten er ligesom alle andre kunstarter en kommunikation mellem kunstneren og modtageren. Denne kommunikation indeholder elementer fra den fysiske ydre form og af den følelsesmæssige, den mentale og den spirituelle verden. Når vi som beskuer bevidst eller ubevidst afkoder disse elementer i et kunstværk, bringer vi os i en dialog med kunstnerens intentioner, og kunstoplevelsen får en ny dybde. Der er ikke længere tale om en simpel overfladisk betragtning, der jo kun fører frem til, at dette kunstværk ”kan jeg lide” eller ”dette kunstværk kan jeg ikke lide”. Gennem en bevidst og systematisk vurdering af et kunstværk forstår vi bedre kunstnerens håndværksmæssige kunnen, hans inspiration, idéer og budskaber. Skønheden og kvaliteten i et kunstværk kan således ligge i tilsyneladende ubetydelige detaljer, hvis man først har forstået ideen med værket. Det vil sige, at viljen til at indgå i en kommunikation ofte vil transformere umiddelbart grimme eller frastødende værket til værker med fysisk, emotionel eller spirituel skønhed og kvalitet. Jo dybere og klarere kunstnerens intention med værket opfattes, jo kraftigere og vedvarende bliver det kunstneriske indtryk på beskueren. Ren dekorativ figurkunst glemmes ofte hurtigt. Også kunstneren har ansvar for dialogen med beskueren, og det beror på kunstnerens evne til at oversætte sine idéer i et to- eller tredimensionelt kunstværk. Lad os derfor se på nogle karakteristika for hovedtyperne af menneskeskulpturen som defineret oven for, og som kunstneren må forholde sig til.

Den realistiske menneskeskulptur:

Der er her tale om et teknisk figurstudie, der handler om at gengive den fysiske form fra en model eller et foto mest muligt korrekt. Man ser på de tekniske

aspekter såsom proportioner, anatomi og skalering. Kunstværkets kvalitet ligger dog ikke mindst i den positur, som modellen indtager og de symmetrier, asymmetrier, balancer og åbne ”negative” rum, der indgår. Håndværket skal være i orden, og først når dette er på plads, kan abstraktioner, stemninger og følelser overføres til dette eller et lignende værk. Forfatteren giver råd og vejledning i modelleringsteknikker og betydningen af materialevalg og overfladeteksturer. Hun vil meget gerne forklare sig tydeligt, men ind imellem føler jeg, at pædagogikken tager overhånd.

Den abstraherede menneskeskulptur:

Abstraktion af menneskeskulpturen kan variere fra fuldstændig abstraktion, hvor den figurative form næppe er genkendelig, til behersket abstraktion af enkelte dele af skulpturen. Abstraktionens formål er at destillere figuren ned til de fundamentale elementer og byggesten. Når kernekomponenterne er til stede og kun dem, har vi essensen af det skulpturelle udtryk. Gennem abstraktionen og overdrivelse fremhæves skulpturens emotionelle budskab. Tekstur og overflade anvendes forskelligt til maskuline eller feminine udtryk, og dynamik og bevægelse kan skabes gennem markerede linieføringer. Kunstneren i svøb vil opdage, at han kan udtrykke så godt som alle positurer ved hjælp af meget få planer og linier, hvilket kan være betydeligt mere effektivt end detaljeret figurativ kunst.

Den ekspressive menneskeskulptur:

Her er skulpturens udgangspunkt en ide eller en følelse, hvor kunstneren bruger den menneskelige figurative form til sit udtryk. Udgangspunktet kan således være et ønske om at udtrykke sorg eller glæde og fra starten lægge disse følelser ind i positurer og udtryk. Processen er anderledes end simpelt at give en realistisk skulptur, et smilende ansigt eller et bøjet hoved. Der er tale om en emotionel abstraktion af en idé eller en følelse, som ofte kan stamme fra en oplevelse i dagligdagen. Også almen emner som frihed, kærlighed, smerte eller politiske holdninger kan udtrykkes i ekspressiv form. Tanya Russel gengiver en skulptur af Pete Sherrad, hvor en kvinde har skåret sit hjerte ud og præsenterer det i fremstrakt hånd til en ikke synlig modtager. Der er basis for fortolkninger!

Modelling and Sculpting the Figure er en god bog for begyndere i faget, idet teknikker og øvelser fylder meget som et nødvendigt grundlag for en kunstnerisk udvikling. Der er primært tale om en lærebog, hvor forfatteren har nedfældet sine egne erfaringer og pædagogiske principper. Det hele skal med. Hvem henvender bogen sig til? Nok primært amatører, som seriøst arbejder med skulptur som udtryksmedie.

Bjarne Leth Nielsen

Keramische Glasuren 2. Neue Erkenntnisse. Neue und alte bewährte Rezepturen. Von Wolf Matthes. Hanusch Verlag [Website: www.hanusch-verlag.de], Koblenz 2012. 104 s. ill. litt. ib. 25 €.

Der er i tidens løb kommet flere glimrende bøger fra Wolf Matthes, bl.a. ”Engoben und andere tonige Überzüge auf Keramik” i 2006. Den mest kendte bog er nok ”Keramische Glasuren”, som i 2011 udkom i 3. oplag som en 500 siders bog med 1100 recepter.

Denne ”glasurbog nr. 2” skal betragtes som et supplement til de 2 nævnte udgivelser, oplyser forfatteren. Vil man dybere ind i råstoffer, fritter, farvepigmenter, engober, må man søge i de førnævnte bøger. Ikke desto mindre kan keramikeren få stor glæde af denne bog alene, idet den er anderledes opbygget, let tilgængelig, opdelt i de klassiske glasurer med fine farvefotos på stort set samtlige 100 sider. Til sammenligning har 500-siders glasurbogen kun 12 sider med fotos.

Bogen starter med et yderst interessant afsnit: Trekantblandingssystemet og dets nytte for glasurudviklingen. Trekantdiagrammer har været brugt i stor stil; ofte for at få et overblik over smeltepunktvariationerne ved varierende blandingsforhold af 3 forskellige stoffer. I denne bog er det afbildet som 66 glasurprøver opstillet i en trekant, hvor indholdet springer med 10 % fra prøve til prøve. Herved opnår man samtlige kombinationsmuligheder i nævnte spring. For den enkelte keramikervil det være et temmelig stort projekt at lave og holde styr på 66 glasurprøver, men resultaterne er overraskende spændende. Man ser, hvordan de samme 3 stoffer (f.eks. fritte, råstof og oxid), alt efter blandingsforhold, kan blive flot kobberød, sort, lyseblå, grå eller hvidlig med meget forskelligt udtryk, såsom meleret, skjoldet, krystallinsk, metallisk og f.eks. med grimme luftblærer i glasuren. Men en ting er sikkert: Vil man undersøge sin glasurs muligheder, er det vejen frem. Start med en ”oversigts”-trekant med 12 prøver. Find det interessante område. I dette område laves så en ”lille” trekant, hvor man finder det optimale udseende og dermed får den bedste recept.

Bogen omhandler derpå Shino-glasur med 29 japanske og 4 amerikanske glasuropskrifter. Derefter askeglasurer med analyser af asken fra over 50 forskellige træer, buske, planter og græsser samt stenkulsaske!

Efterfølgende et afsnit om hvide matglasurer, hvor man nævner hvilke råmaterialer og oxider, der kan fremkalde mathed – og hvilken form for mathed. Skematisk er der tegninger i tværsnit af 11 forskellige typer matte glasurer set gennem et mikroskop. Dette er uhyre vigtigt at have styr på, fordi stofligheden er meget varierende efter hvilket stof glasuren er mætteret med. Hvordan ser glasuren ud, og hvordan føles den at røre ved.

Til brugsgenstande, såsom fliser og service, er spørgsmålene tillige: Er glasuren skridsikker, rengøringsvenlig, giver rustfri stålknive grå streger på glasuren under brug, er slidstyrken tilstrækkelig, kan glasuren tåle sure ting, må den komme i opvaskemaskine, er den giftig osv. På billede nr. 31 ser vi en smuk lågkrukke i en krystallinsk Zink-barium-glasur af *Aage Birck*.

Afsnittene om rakuglasurer er et kort afsnit med smukke billeder, som giver recepter på blanke, matte, krakelé, lustre og slangehudsglasurer.

Kobberrøde glasurer er ikke altid lige nemme at have med at gøre, så her går der i dybden med såvel råmaterialernes funktioner, som med den reducerende brænding.

Seladonglasuren gennemgås i sine meget forskellige udseender. Mange gode fotos, 34 recepter, dog uden oplysning om de pågældende glasurers forventede udseende.

Kogsalt- og sodaglasurer omtales med historiske opskrifter, hvor sand og soda var grundelementerne i fritten, som oprindeligt var mere eller mindre vandopløselig. Saltbrænding, med anvendelse af salt, natriumklorid, er man ved at gå væk fra, da der under branden dannes saltsyre.

Soda regnes for mindre skadeligt for omgivelserne og har i højere grad afløst saltet, men er dog også ætsende. Saltopløsning kan også anvendes til bemaling eller til at flusse en glasur eller begitning.

Kapitlet "Historiske Glasurer" er interessant og viser, hvordan man i stor stil har brugt mønje og andre blyholdige stoffer med fine resultater uden at skele til giftigheden.

Afslutningsvis er der et godt og instruktivt afsnit om glasurbrand. Der er en halv side om råmaterialer, og der afsluttes med en litteraturliste med over 90 henvisninger.

Det forekommer mig, at denne bog, mere end mange andre, går helt i dybden med netop dét, der er brugbart og på en måde, så det er let anvendeligt for alle keramikere, der gerne vil være endnu bedre.

Erik Linnet

*Annie og Otto Detlefs' keramikpris 2013 til
Kristine Tillge Lund*

Annie og Otto Johs. Detlefs' Keramikpris tildeles hvert år en talentfuld, yngre keramikker, som har markeret sig særligt i kraft af et eksperimenterende og fornyende kunstnerisk udtryk. Prisen blev indstiftet i 2004 af Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fond og er på 100.000 kr. Prisen blev for første gang uddelt i 2005 og derefter hvert år i januar. De hidtidige modtagere af prisen er Bente Skjøttgaard, Lone Skov Madsen, Anders Ruhwald, Louise Hindsgavl, Per Ahlmann, Michael Geertsen, Karen Bennicke, Steen Ipsen og Claydies (Tine Broksø og Karen Kjældgård-Larsen). Prismodtager for 2013 er keramikeren Kristine Tillge Lund. Kristine.

Kristine Tillge Lund modtager prisen som anerkendelse for hendes radikale og eksperimenterende tilgang til det keramiske arbejde. I de seneste år har hendes værk særligt udmærket sig som en undersøgelse af materialet, – ofte i stor skala. Med sin store viden og håndværkererfaring løfter hun sine keramiske installationer til et erkendelsesniveau, der udfordrer vores opfattelse og forståelse af det keramiske materiale.

Kristine Tillge Lund er født 1973, hun har gået på Glas og Keramikskolen på Bornholm i 2001 og taget sin MA på Royal Collage of Art i London i 2008.

*Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fonds
rejselegat 2013 til
Christina Schou Christensen*

Annie & Otto Johs. Detlefs' Almennyttige Fonds rejselegat på 50.000 kr gives til en ung keramikker som en direkte støtte til at rejse ud og orientere sig internationalt og bearbejde nye markeder, som i år gik til keramikeren Christina Schou Christensen.

Christina Schou Christensen definerer sig selv som keramikker og ikke som kunstner. Hun er tro mod de keramiske grundformer med beholderen som det centrale omdrejningspunkt og hun lever og ånder for keramikken, som et rigt felt for udforskning af materialer, teksturer og former.

Medlemsarrangementer i Keramikens Venner (fortsættes)

Arrangement: *Værkstedsbesøg hos keramikere Maria Rubinke og Jeanette Hiiri*
Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 27. april 2013, kl. 14.00
Mødested: Mødested: Maria Rubinke, Vesterbrogade 91, 1620 København V og derefter 15.30 hos Jeanette Hiiri, Vesterbrogade 107 B, 1620 København V.
Arrangør: Erik Linnet.
Deltagertal: Maksimum 25 deltagere efter først til mølle' princippet. Medlemmer fortrinsret.
Pris: 50 kr per person.
Tilmelding: Tilmelding og betaling til kassereren er nødvendig og senest fredag 19. april 2011. Betaling til kassereren senest samme dag som tilmeldingen.
Om arrangementet: *Maria Rubinke* (f 1985) bryder med afsæt i den traditionelle porcelænsfigur med det ligeså traditionelle æstetiske udtryk, der klæber til den folkekære pyntegenstand. Maria Rubinke genfortolker hele det borgerlige ideal, der er knyttet til porcelænsfiguren, der i hendes verden er brik i en brutal verden, hvor forbrug, vold og aggressioner står på dagsordenen. Med afsæt et traditionelt æstetisk udtryk rykker hendes skulpturer ved grænserne for porcelænets oprindelige intention om at producere pæne og ufarlige objekter, der kan overføres til mange andre aspekter af den moderne kultur i dag.

Jeanette Hiiri (f 1971) er uddannet fra Danmarks Designskole i 2003. Hun arbejder både med brugsting og unika. Unik personlighed og fine historier. Enkelthed med sjæl. Lethed. Det sarte. Alt gemmes i Jeanette Hiiris keramik. Små minder og store øjeblikke. Se website: <http://www.jeanettehiiri.com>.

Arrangement: *Besøg på Tommerup Keramiske Værksted og hos keramikeren Per Ahlmann*
Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 22. juni 2013, kl 11.00
Sted: Tommerup Keramiske Værksted, Skovstrupvej 57, 5690 Tommerup
Arrangør: Turi Heisselberg Pedersen
Deltagere: Maksimum 20 deltagere, hvorfor først til mølle princippet vil være gældende. Medlemmer fortrinsret.
Pris: 50 kr per deltager. Betaling til kassereren senest samme dag som tilmeldingen. NB: Transporten til Tommerup er for egen regning.
Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest mandag den 3. juni 2013. Ved tilmelding bedes oplyst, om du har brug for kørelejlighed eller evt. har plads til ekstra passagerer i bilen. Foreningen vil så forsøge at koordinere fælles transport eller evt. gruppebillet til tog.
Om arrangementet: Vi mødes på Tommerup Keramiske Værksted, hvor Esben Lyngsaa Madsen vil vise os rundt på værkstedet, der gennem de sidste 30 år har udført mere end 1200 keramiske projekter for førende danske og internationale kunstnere. Dette værksted er stedet hvor keramikere og kunstner henvender sig, når de skal have udført store udsmykningsopgaver eller specielle emner, der kræver særligt store ovne eller specialviden.

Efterfølgende kører vi til keramikeren Per Ahlmanns værksted, Kirkevej 48, 5690 Tommerup. Per Ahlmann, der også har sin gang på Tommerup Keramiske Værksted, viser rundt og fortæller om sine karakteristiske, farverige skulpturelle værker. Per Ahlmann er gift med maleren Lisbeth Eugenie Chistensen, hvis arbejder der også være mulighed for at stifte bekendtskab med under besøget.

Der vil være mulighed for at indtage sin egen medbragte mad i haven/værkstedet hos Per og Lisbeth, og foreningen byder på lidt at drikke.

Se evt www.keramos.dk og www.perahlmann.dk for yderligere information.

Medlemsarrangementer i Keramikvens Venner (fortsat)

Arrangement: *Museumsbesøg på Davids Samling*
Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 24. august 2013 kl 14.00-ca. 15.00 Hold 1
Lørdag den 24. august 2013 kl 15.15-ca. 16.15 Hold 2 [Gennemføres kun, hvis Hold 1 er overtegnet og der mindst er tilmeldt 10 der vil deltage i denne efterfølgende rundvisning].
Sted: Davids Samling, Kronprinsessegade 30, 1306 København K.
Arrangør og turleder: Hans-Henrik Dyhr (Mobil 21 30 20 66)
Deltagertal: Maksimum 15 deltagere per hold (krav fra Davids Samling), hvorfor først til mølle princippet vil være gældende. Medlemmer fortrinsret.
Pris: 60 kr per person. Betaling til kassereren senest samme dag som tilmeldingen.
Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest fredag den 9. august 2013.
Om arrangementet: Kunsthistoriker, mag.art. Mariette Tiedemann, der er ekspert på området, vil vise rundt og primært fortælle om den islamiske keramik, de første franske forsøg på at lave blødt porcelæn samt den lille samling af dansk keramik.
Davids Samling har en enestående samling af især islamisk kunst, som det førende museum i Nordeuropa på dette felt. Website: www.davidmus.dk.

Arrangement: *Værkstedbesøg hos keramikeren Ane-Katrine von Bülow*
Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 21. september 2013, kl. 14.00.
Mødested: Ane-Katrine von Bülow, Estersvej 10, 2900 Hellerup
Arrangør: Erik Linnet.
Deltagertal: Maksimum 25 deltagere efter først til mølle' princippet. Medlemmer fortrinsret.
Pris: 50 kr per person. Betaling til kassereren senest samme dag som tilmeldingen.
Tilmelding: Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest fredag den 13. september 2013.

Brænding af stentøj af Leif Lautrup-Larsen - rettelse til artiklen i keramiske noter 36/2012

For god ordens skyld bringes herved en rettelse til skemaet i Leif Lautrup-Larsens artikel om *Brænding af Stentøj*, som blev bragt i *keramiske noter 36/2012* og som har været udsendt separat som email til de medlemmer, der har meddelt en emailadresse.

	Skærv	Skærvtæthed	Skærvfarve	Brænding
Lertøj	ugennemskinnelig	meget porøs	hvid/farvet	oxiderende
Fajance	ugennemskinnelig	porøs	hvid	oxiderende
Stentøj	ugennemskinnelig	sintret	grålig eller hvid	reducerende eller oxiderende
Porcelæn	gennemskinnelig	sintret	hvid	reducerende

Bestyrelse:

Hans-Henrik Dyhr, formand
Erik Linnet, næstformand
Anne Rosengaard Jørgensen, sekretær
Birte Mathisen, kasserer
Gunnar Jakobsen
Turi Heisselberg Pedersen, suppleant
Mariko Wada, suppleant

Formand:

Hans-Henrik Dyhr
Billensteinsvej 33
7120 Vejle Øst
Tlf 75 81 40 80

Sekretær:

Anne Rosengaard Jørgensen
Ved Stampedammen 31
2970 Hørsholm
Tlf.: 45 86 86 09
E-mail: anne.knud@post.tele.dk

Kasserer:

Birte Mathisen
Parcelvej 104 B
2830 Virum
Tlf.: 35 43 55 75
E-mail: birte.mathisen@mail.dk
Bank: Danske Bank reg nr 1551
kontonr.: 9 46 17 87

www.keramikvens-venner.dk

"keramiske noter" udgives af "Keramikvens Venner" og udkommer to gange årligt, henholdsvis primo marts og ultimo august.

ISSN 1603-0664

Redaktør af "keramiske noter 37/2013" er **Gunnar Jakobsen** med tak til de, der har leveret stof til dette nummer samt til Barbro Haar og Hans-Henrik Dyhr for gode kommentarer. Redaktionen afsluttet 04/04/13.
© Gunnar Jakobsen
